

A group of six children are standing in a park with yellow autumn leaves on the ground and trees. They are wearing colorful jackets and headbands decorated with large yellow maple leaves. One child in the back left is wearing a blue patterned jacket and a headband with a large yellow leaf. Another child in the front left is wearing a bright pink jacket and a headband with a large yellow leaf. A child in the center is wearing a blue jacket and a headband with a large yellow leaf. A child in the back right is wearing a blue jacket with a pattern of small white animals and a headband with a large yellow leaf. A child in the front right is wearing a green and blue jacket and a headband with a large yellow leaf. A child in the middle right is wearing a blue jacket and a headband with a large yellow leaf. The background shows a park with yellow trees and a building in the distance.

lipka

Na procházky s Emilem



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Autor metodiky: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno, p. o.

Toto dílo podléhá licenci Creative Commons 4.0. Pro získání kopie plného znění licenčních podmínek navštivte <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>.



Obsah

1	Vzdělávací program a jeho pojetí	3
1.1	Základní údaje	3
1.2	Anotace programu	4
1.3	Cíl programu.....	4
1.4	Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu	4
1.5	Forma	5
1.6	Hodinová dotace	5
1.7	Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny	5
1.8	Metody a způsoby realizace.....	5
1.9	Obsah – přehled témat a podrobný program a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace ..	6
1.10	Materiální a technické zabezpečení.....	7
1.11	Místo konání	8
1.12	Způsob realizace programu v období po ukončení projektu	8
1.13	Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu	9
1.14	Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití	10
2	Podrobně rozpracovaný obsah programu	11
2.1	Téma č. 1 Zahrada – září, 2,5 hodiny	11
2.2	Téma č. 2 Pole – říjen, 2,5 hodiny	18
2.3	Téma č. 3 Park – listopad, 3 hodiny	24
2.4	Téma č. 4 Les – prosinec–únor, 3,5 hodiny.....	33
2.5	Téma č. 5 Rybník – březen–duben, 3,25 hodiny	40
2.6	Téma č. 6 Louka – květen–červen, 3,5 hodiny	50
3	Metodická část.....	58
3.1	Téma č. 1 Zahrada – září, 2,5 hodiny	61
3.2	Téma č. 2 Pole – říjen, 2,25 hodiny	71
3.3	Téma č. 3 Park – listopad, 3 hodiny	80
3.4	Téma č. 4 Les – prosinec–únor, 3,5 hodiny.....	90
3.5	Téma č. 5 Rybníček – březen - duben, 3,25 hodiny	101
3.6	Téma č. 6 Louka – květen–červen, 3,5 hodiny	115
4	Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu	127
5	Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů	146
6	Příloha č. 2 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi.....	147
7	Příloha č. 3 – Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu	151
8	Příloha č. 4 – Zdroje:	152



1 Vzdělávací program a jeho pojetí

1.1 Základní údaje

Výzva	Budování kapacit pro rozvoj škol II
Název a reg. číslo projektu	BUDKA – budování kapacit a spolupráce neformálního a formálního vzdělávání, CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008247
Název programu	Na procházky s Emilem
Název vzdělávací instituce	Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno, příspěvková organizace
Adresa vzdělávací instituce a webová stránka	Lipka – pracoviště Lipová 20, Brno, 602 00 http://www.lipka.cz/lipova
Kontaktní osoba	Lenka Šimková
Datum vzniku finální verze programu	10. 10. 2021
Číslo povinně volitelné aktivity výzvy	4
Forma programu	Prezenční
Cílová skupina	Děti MŠ
Délka programu	18 hodin
Zaměření programu (tematická oblast, obor apod.)	Konkrétní výchovně-vzdělávací aktivity, které umožní dětem přímý kontakt s živou i neživou přírodou v přirozeném prostředí, vytváření a realizace aktivit prohlubujících vztah k místu a zapojení mládeže do života komunity a do řešení environmentálních problémů v regionu.
Tvůrci programu	Lenka Šimková, Pavlína Veselá, Magdaléna Hulcová, Jaroslava Zápařková, Lucie Pešková, Jana Kováčová
Odborný garant programu	Iva Křenovská
Odborní posuzovatelé	
Specifický program pro žáky se SVP (ano x ne)	ne



1.2 Anotace programu

Program je tvořen šesti tématy, zaměřenými na poznání různých biotopů. Celý program propojuje motivační příběh o klukovi Emilovi, který si neumí hrát venku. Děti jej berou s sebou na výpravy do zahrady, parku, lesa, na louku, na pole a k rybníku a spolu s ním biotopy poznávají. Místa, na která se vypraví, vybírají na velkém herním koberci s plánem krajiny, na kterém si také mohou hrát ve volném čase a oživit tam vzpomínky na prožitý program. Každým biotopem děti provází větší loutka živočicha, který je pro něj typický.

V jednotlivých biotopech děti

- samostatně prozkoumají prostředí
- využijí přírodní prostředí a přírodniny k hraní, případně výrobě hračky
- objeví, kde a co v biotopu žije
- využijí přírodu k tvoření, výtvarné činnosti
- poznají ekosystémovou souvislost/vztah
- poznají jeho důležitost pro člověka i další organismy
- odnesou si přírodniny na pozdější využití ve školce

Zásadní část tématu se realizuje venku, programy však mají přesah do školky.

1.3 Cíl programu

Dlouhodobým cílem programu je vést děti k odpovědnému chování k přírodě. Při návštěvách biotopů děti poznávají rozmanitost přírody a vztahy, které v ní panují, učí se v ní pobývat a prozkoumávat ji, hrát si, tvořit a šetrně přírodu využívat. Poznávají význam přírody pro člověka a získávají vztah k místům v okolí školky.

1.4 Klíčové kompetence a konkrétní způsob jejich rozvoje v programu

- **kompetence k učení** – dítě si záměrně vybavuje své znalosti a zkušenosti, opakováním je upevňuje, klade si otázky a hledá na ně odpovědi, zažívá aha-efekt, soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, má elementární poznatky o přírodním prostředí, postupuje podle instrukcí a pokynů, zdokonaluje pohybové dovednosti (manipulací s nástroji, pohybovou hrou), zvládá jemnou motoriku a koordinaci ruka-oko, osvojuje si poznatky prožitkem, formou hry, formou hraní rolí, rozumí jevům a dějům, kterých se účastní (pojmenuje či popíše činnosti a zasadí je do kontextu), přemýšlí o svých prožitcích a hodnotí je, raduje se z toho, co dokázalo, hodnotí vlastní práci a její výsledky
- **kompetence k řešení problémů** – dítě se učí na základě zkušenosti, využívá vlastní představivost a fantazii a porovnává ji se skutečností, chápe algoritmus řešení a jeho využití v jiné situaci (odlévání stop ze sádry), osvojuje si poznávací operace (porovnává, nachází podobnosti a rozdíly, určuje podstatné znaky), užívá při řešení problému matematických postupů (porovnávání více/méně), chápe algoritmus řešení a jeho využití v jiné situaci (způsob odchyty živočichů, práce s krabičkovou lupou), vlastní bezprostřední zkušeností se učí zvládat běžné způsoby pohybu ve venkovním prostředí, při volné hře ve venkovním prostředí řeší samostatně běžné problémy, vymýšlí nová řešení problémů, využívá přitom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost, má vlastní a originální nápady na hry, využívá při tom dosavadní zkušenosti i fantazii, řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti, postupuje metodou pokus-omyl, osvojuje si práci s pomůckami a nástroji



běžné potřeby (kladivo), osvojuje si funkční řešení napodobováním, uplatňuje získané zkušenosti v praxi

- **kompetence komunikativní** – dítě se učí vést dialog, samostatně vyjadřuje své myšlenky a názory, formuluje odpovědi, osvojuje si a opakováním upevňuje nové pojmy, vyjadřuje své zkušenosti a poznatky slovně i výtvarnými prostředky
- **kompetence sociální a personální** – dítě se domlouvá, spolupracuje (při odchytu živočichů), chová se ohleduplně, respektuje druhého, naslouchá ostatním, dodržuje dohodnutá pravidla
- **kompetence činnostní a občanské** – dítě odhaduje rizika svého konání, dbá na své osobní bezpečí i bezpečí druhých, rozhoduje o svých činnostech samostatně, dle vlastního uvážení, učí se své činnosti plánovat, navrhuje vlastní nápady na činnosti, získává povědomí o vlivu svého chování na okolí, chová se ohleduplně a odpovědně k přírodnímu prostředí (k zahradě, živočichům při odchytu), zažívá přínos vlastního úsilí pro sebe i ostatní (výroba jednohubek), osvojuje si poznatky o vhodném využití přírodních zdrojů/materiálů (malování rostlinami, výroba jednohubek), váží si práce i úsilí druhých, navrhuje vlastní nápady na činnosti

1.5 Forma

Skupinová, prezenční

1.6 Hodinová dotace

Program je složen z 6 programových bloků, témat. Jednotlivé bloky trvají 2,5–3,5 hodiny. Celková délka programu je 18,25 hodin.

1.7 Předpokládaný počet účastníků a upřesnění cílové skupiny

Cílovou skupinou programu jsou děti v mateřské škole. Program je připraven k využití třídou dětí v MŠ, tedy skupinou přibližně 20 až 26 dětí.

1.8 Metody a způsoby realizace

Metody rozvíjející samostatnost a odpovědnost: hledání v terénu, nácvik pracovních dovedností, procházka a pozorování v terénu, volná hra, samostatný průzkum

Metody rozvíjející tvořivost: tvoření z přírodních materiálů, malování, výtvarná činnost

Metody rozvíjející týmovou spolupráci a kooperaci: práce ve skupině, hra, didaktická hra

Metody praktické: pracovní činnosti, nácvik pracovních dovedností, sběr přírodnin, odchyt a pozorování živočichů

Metody slovní a dramatické: motivační dramatizace, pohybově-dramatické, rozhovor s vybavováním, reflexe rozhovorem v kruhu, výklad, brainstorming, řízený rozhovor, sdílení, naslouchání



Metody názorně demonstrační: experiment, pozorování, simulační hra, demonstrace postupu práce

Metody aktivizující: aktivizační hra, pohybová hra, didaktická hra, stezka zdatnosti

Další metody: smyslového vnímání a poznávání, prožitková, porovnávání, třídění, činnostní učení na stanovištích

1.9 Obsah – přehled témat a podrobný program a jejich anotace včetně dílčí hodinové dotace

Téma č. 1 Zahrada – září, 2,5 hodiny

Úvodní téma je zaměřeno na podnícení zájmu o účast v programu a na poznání biotopu zahrady. Děti společně s klukem Emilem (maňásek) vyberou na herním koberci biotop, který navštíví. Vypraví se do zahrady, kterou nejprve samostatně prozkoumají. Na zahradě pak hledají zajímavé přírodniny, odchytnou a pozorují drobné živočichy, malují rostlinami. Hrou poznají potravní vztahy žížaly, vyrobí si ovocné jednohubky. V zahradě objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu zahrady pro ně i pro člověka. Vlastním programem v zahradě je doprovází obyvatelka zahrady žížala.

Téma č. 2 Pole – říjen, 2,25 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu pole. Děti spolu s kamarádem Emilem navštíví zorané pole, které nejprve samostatně prozkoumají. Na poli hledají a pozorují drobné živočichy, odliší stopu zvířete, hrou poznají potravní vztahy hraboše. Z pole odnesou slámu, kterou využijí při tvorbě řetězů. Na poli objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu pole pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel pole, hraboš.

Téma č. 3 Park – listopad, 3 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu parku. Děti spolu s kamarádem Emilem navštíví park, který nejprve samostatně prozkoumají. V parku hledají a pozorují pobytové znamení a drobné živočichy, hrou poznají potravní vztah brhlíka, hrají si s listy. Z listů si vyrobí koruny a vyťukáváním z nich získají barvy, ve školce je využijí k dalšímu tvoření. Objeví další možné obyvatele parku a vedou rozhovor o významu parku pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel parku, brhlík.

Téma č. 4 Les – prosinec–únor, 3,5 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu lesa. Děti les samostatně prozkoumají, hledají v něm živočichy a jejich pobytové znamení. V roli prasete hledají potravu, vytvoří mu úkryt a proběhnou si s ním lesní stezku. Zkouší vytvářet různé zvuky pomocí dřev. Hledají a zkoumají mechy a vyrobí mechárium, které si odnesou do školky k dalšímu pozorování a péči. Nasbírají jehličí a větvičky, které ve školce použijí při výrobě hliněných prasátek. V lese objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu lesa pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel lesa, prase divoké.

Téma č. 5 Rybník – březen–duben, 3,25 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu rybníka. Děti rybník samostatně prozkoumají okem a kukátkou, vyloví a pozorují vodní živočichy, hrají si na vývoj žab a poznají potravní vztah žába – čáp. Oživí virtuální rybníček tak, aby v něm vytvořily vhodné prostředí pro čolka. V rybníčku a okolí objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu rybníčku pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel rybníčku, čolek.



Téma č. 6 Louka – květen–červen, 3,5 hodin

Téma je zaměřeno na poznání biotopu louky. Děti spolu s kamarádem Emilem navštíví louku, kterou samostatně prozkoumají. Pomocí smýkačky a krabičkových lup odchytnou a pozorují luční živočichy, v roli čmeláků staví hnízdo, sbírají nektar a opylují květy. Z lučních květin si vytvoří voničky. Na louce objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu louky pro ně i pro člověka. Vyrobí pítko pro hmyz na školní zahradu. Průvodcem jim je při tom obyvatel louky, čmelák.

1.10 Materiální a technické zabezpečení

Potřeby k pozorování v přírodě:

krabičkové lupy, lupy, binokulární lupy (zvětšení 20x), čtverec bílého plátna, lžičky, bílé misky / mělké krabičky, atlas hmyzu, klíč k určování vodních a půdních bezobratlých, klíč k určování mechů, sítky na lov vodních živočichů, lavory, podvodní kukátka (viz poznámky Téma 5), zrcátka, smýkačka

Motivační pomůcky a kostýmy:

maňásek kluka/holky, herní koberec / plátno, loutka žížaly, brhlík, prasete, hraboše, čolka, žáby, kachny, čmeláka, kosí zobák, kosí křídla (např. pruh černé gázy či látky), liščí uši, předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo), auta z kartonu, modře a zeleně obarvená gáza, obdélníky gázy (80 x 50 cm, dle počtu dětí), z papíru vystřižené květy s dírou uprostřed (viz foto Téma 6), figurky či kartičky zvířátek (viz příloha): žížala, kos, ježek, kočka, sýkora, slepýš, ještěrka, vos, zlatohlávek, slimák, slunéčko, brhlík, roháč, tesařík, veverka, netopýr, sojka, hlemýžď, píďalka, škvor, prase, mnohonožka, mravenec, střevlík, strakapoud, výr, lasička, liška, hraboš, čáp, zajíc, káně, bažant, křeček, havran, stínka, žába (ropucha), čolek, kapr, kachna, volavka, vážka, bruslařka, potápník, okružák, plovatka, čmelák, krtek, včela, motýl, srnka, sysel, cvrček, pavouk, saranče



Figurky zvířat. Foto archiv Lipky.

Poznámka:

- *Figurky typických obyvatel biotopů vyrobíme tak, že do dřevěného podstavce vyřízneme zářez, do kterého vlepíme čtverec z překližky s nalepeným obrázkem živočicha. Místo figurek lze využít i papírové karty s vtištěnými obrázky živočichů. Kresby živočichů jsou v příloze.*
- *Herní koberec je vyrobený z pevného režného plátna o rozměrech 2,5 x 1,5 m. Na plátně je namalována část vesnice či města s okolím.*
- *Loutky živočichů, které děti provází jednotlivými biotopy, lze zakoupit v hračkářství, ušít nebo místo nich opět využít obrázky z přílohy.*
- *Maňáska doporučujeme takového, kterému lze pohybovat rukama i pusou.*



Herní koberec. Foto archiv Lipky.

Výtvarné potřeby: keramická hlína, kreslicí karton A4 a A3, sádru, misky na sádku, nůžky, bavlnky, tupé jehly, čtverečky bílého plátna či měkké papíry, lepidlo tekuté i tuhé, pastelky, štětečky, balicí papír, skleněná drť z nízkotavného skla

Přírodniny: sláma, vylisované listy, listy, borové jehličí, klacíky, kůra, delší klacky, květ s výraznými tyčinkami a pestíkem, semínko

Poznámka:

Většinu přírodnin nasbíráme v rámci programu spolu s dětmi, některé je vhodné mít připravené předem – viz jednotlivé aktivity.

Ostatní: běžné kancelářské potřeby, notebook, tiskárna, podložky na kreslení, ošatka, provaz, prádelní šňůra / horolezecká šňůra, kartičky s potravou pro žízu (viz příloha), misky (dle počtu dětí), lopatky, kyblíky, bábovky, kancelářské sponky, láhev na vodu, pinzety (dle počtu dětí), jednobarevný šátek, velká sklenice (5 l) či malé akvárium, plátěná taška, krabička na přírodniny, psychomotorický padák, fotografie živočichů: čáp, dospělci vodního hmyzu, skokan, ropucha, rosnička, lano, obrázky žab (dle počtu dětí), malé kelímky, stříkačky, krepový papír, plastové pipety, voskové mezistěny, párátka, vykrajovátko, prkýnka, ubrus, nožičky, talířky, hrníčky, misky, kladívka

1.11 Místo konání

Realizace tématu Zahrada a Rybník proběhla v zahradě Lipky, pracoviště Lipová. Další 4 témata byla realizována v okolí spolupracujících MŠ.

1.12 Způsob realizace programu v období po ukončení projektu

V období po ukončení projektu lze program realizovat přímo v mateřských školách a jejich okolí.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



1.13 Kalkulace předpokládaných nákladů na realizaci programu po ukončení projektu

Počet realizátorů: 2

Položka		Předpokládané náklady
Celkové náklady na realizátory		10 950 Kč
z toho	hodinová odměna pro 1 realizátora včetně odvodů (32,5 hodin, 2 pedagogové)	300 Kč
	ubytování realizátorů	0 Kč
	stravování a doprava realizátorů	0 Kč
Náklady na zajištění prostor		0 Kč
Ubytování, stravování a doprava účastníků		0 Kč
z toho	doprava účastníků	0 Kč
	stravování a ubytování účastníků	0 Kč
Náklady na učební texty		0 Kč
z toho	příprava apod.	0 Kč
	rozmnožení textů	0 Kč
Režijní náklady		1 900 Kč
z toho	stravné a doprava organizátorů	0 Kč
	ubytování organizátorů	0 Kč
	poštovné, telefony	400 Kč
	doprava a pronájem techniky	0 Kč
	propagace	500 Kč
	ostatní náklady	1000 Kč
	odměna organizátorům	0 Kč
Náklady celkem		12 850 Kč
Poplatek za 1 účastníka		643 Kč

1.14 Odkazy, na kterých je program zveřejněn k volnému využití

<https://www.lipka.cz/projekty?idc=4619>

<https://rvp.cz/>



Tato práce podléhá licenci na základě [mezinárodní licence Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](#)

Příjemce je povinen díla a jiné předměty ochrany chráněné autorskými právy a právy s nimi souvisejícími, v případě, že při jejich vzniku byly alespoň částečně použity prostředky této dotace, licencovat licenci Creative Commons 4.0 ve variantě BY nebo BY-SA. Tuto licenci je Příjemce povinen v souladu se zněním licenční smlouvy připojit k dílu či jinému předmětu ochrany bez zbytečného odkladu po jeho vzniku a toto dílo či jiný předmět ochrany dát k dispozici veřejnosti takovým způsobem, aby k němu měl každý neomezený a bezplatný dálkový přístup a bylo mu umožněno dílo dále sdílet a jinak užívat v souladu se zvolenou licencí. Pokud je držitelem autorských práv či práv s nimi souvisejících k dílu nebo jinému předmětu ochrany, které vznikly na základě zakázky s použitím prostředků této dotace, třetí osoba odlišná od Příjemce, je Příjemce povinen smluvně zajistit, aby tato osoba připojila k dílu nebo jinému předmětu ochrany licenci Creative Commons za stejných podmínek jako Příjemce.

Použité fotografie a ilustrace jsou kromě děl Blanky Ponížilové z archivu Lipky. Ilustrace Blanky Ponížilové používá Lipka po dohodě s autorkou.

2 Podrobně rozpracovaný obsah programu

2.1 Téma č. 1 Zahrada – září, 2,5 hodiny

Úvodní téma je zaměřeno na podnícení zájmu o účast ve vzdělávání a na poznání biotopu zahrady. Děti společně s klukem Emilem (maňásek) vyberou na herním koberci biotop, který navštíví. Vypraví se do zahrady, kterou nejprve samostatně prozkoumají. Na zahradě pak hledají zajímavé přírodniny, odchytnou a pozorují drobné živočichy, malují rostlinami. Hrou poznají potravní vztahy žířaly, vyrobí si ovocné jednohubky. V zahradě objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu zahrady pro ně i pro člověka. Vlastním programem v zahradě je doprovází obyvatelka zahrady žířala.



Emil. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 1 Seznámení s Emilem (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o místech, na která lze jít na procházku.

Metody

motivační dramatizace, řízený rozhovor, sdílení, brainstorming

Pomůcky

loutka kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Děti, než půjdeme ven, představím vám nového kamaráda.

Pozveme děti do kroužku a představíme Emila (maňásek).

Na co se, Emile, ve školce těšíš?

Emil: *Netěším se na nic. Rád si hraji s počítačem a to ve školce nemůžu.*

Děti, na co se ve školce těšíte vy?



Emil. Foto archiv Lipky.

Někteří z vás říkali, že si rádi hrají venku. Dnes půjdeme také ven. Nejprve se domluvíme, jaké místo na procházce navštívíme.

Vytáhneme velké plátno. Jsou na něm nakreslená různá prostředí, do kterých můžeme na procházku vyrazit. S dětmi si plátno prohlížíme, popisujeme jej a povídáme si o tom, kde by se nám líbilo. Na louce, v lese, na zahradě, u rybníka či potoka, na poli či v parku. Navrhujeme dětem, že půjdeme do zahrady.

Co můžeme vidět a dělat na podzim v zahradě?

Aktivita č. 2 Průzkum zahrady (cca 25 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti zahradu nejprve zkoumají individuálně, následně plní pokyny pedagoga a v zahradě hledají přírodniny podle zadání, přináší je a společně prohlíží.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra, metoda smyslového vnímání a poznávání, porovnávání, třídění, samostatné hledání v terénu

Pomůcky

loutka kluka, loutka žížaly, čtverec bílého plátna (1,5 x 1 m)

Podrobně rozpracovaný obsah

Samostatný průzkum

Uvedení:

Po příchodu na zahradu se kluk ptá dětí: *Co tady budeme dělat? Je tu vůbec něco zajímavého?*

Z půdy vykoukne žížala: *No to víš, že tu je něco zajímavého!*

Kluk vyjekne: *Jé, příšera, bojím se, hned jdu pryč!*

Děti jej uklidní: *To je jenom žížala.*

Žížala si s klukem a dětmi povídá: *Na zahradě žiju a znám ji jak své boty, teda štětiny. A to se ví, že je tam mnoho zajímavého. Jen ji pořádně prozkoumejte a poznejte. Ale opatrně, abyste ji neponičili.*

Navrhujeme dětem, aby zahradu prozkoumaly a pohrály si na ní. Děti se rozběhnou po zahradě, prohlíží, zkoumají, hrají si samy (na dohled).

Zakončení:

Děti svoláme a spolu s žížalou a klukem se ptáme: *Co jste objevily, s čím jste si hrály, co vás v zahradě zaujalo?*

Hledání přírodnin

Uvedení:

Žížala: *Slyším, že jste na zahradě objevili mnoho zajímavých věcí. Některé další teď ještě zkusíme objevit společně.*

Děti dle pokynů hledají na zahradě různé přírodniny, které přináší a pokládají na čtverec bílého plátna.

Příklady pokynů:

- *Najděte a přineste zajímavý kamínek.*
- *Najděte a přineste kousek barevné rostliny (pozor, stačí jen kousek lístku, květu... netrhejte rostliny celé).*
- *Najděte a přineste list, který se vám líbí.*



- *Najděte a přineste zajímavý klacík.*
- *Najděte a přineste něco špičatého.*
- *Najděte a přineste něco voňavého.*
- *Najděte a přineste zajímavý plod.*

Když děti přírodninu přinesou, ptáme se jich, proč si ji vybraly, čím je pro ně zajímavá.

Po naskládání přírodnin na plátno mohou děti plnit další drobné úkoly: seřadit je podle velikosti, pojmenovat barvy, seřadit je podle barev (listy), ukázat přírodninu, která splňuje určité vlastnosti (např. ostrý, hladký, největší, vícebarevný kamínek).

Zakončení:

Společně si na plátně prohlédneme sbírku přírodnin. Ptáme se dětí:

Co se vám líbí nejvíc?

Překvapilo vás něco?

Co bylo těžké najít?



Hledání přírodnin. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá zvlášť se dvěma skupinami dětí v různých částech zahrady. Děti s dopomocí pedagogů hledají, odchytávají a pozorují živočichy.

Metody

hledání v terénu, odchyt a pozorování živočichů, demonstrace

Pomůcky

lupy, krabičkové lupy, lžičky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Co by ještě v zahradě mohlo být k nalezení a pozorování?

Můžeme zde najít zvířátka?

Kde můžeme zvířátka najít? Nápady dětí doplníme: Drobné živočichy můžeme najít a pozorovat na listech, v květech, na kůře, pod kameny, pod pařezy a větvemi...

Společně s dětmi hledáme v zahradě živočichy. Nejprve několik živočichů odchytíme společně: špalky a kameny odvalíme a děti jsou připravené se lžičkami a krabičkami. Společně nahlédneme do květů. Ukážeme dětem, jak živočichy odchytit a prohlížet šetrně (sklepnutí do krabičky, prohlížení lupou bez kontaktu, opatrné nabrání lžičkou a vysypání do krabičky) a jak u toho spolupracovat, aby byl odchyt úspěšný.



Hledání přírodnin. Foto archiv Lipky.

Pak děti necháme hledat a odchyťovat živočichy samostatně, kde je třeba, asistujeme.

Nalezené vzorky vystavíme pro prohlédnutí ostatním. Prohlížíme lupami.

Zakončení:

Jaká zvířátka jsme v zahradě našli a kde? Které pro vás bylo nejzajímavější? Proč? Které jste viděli poprvé?

Aktivita č. 4 Malování rostlinami (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku. Děti hledají a sbírají rostliny vhodné k malování a malují s nimi.

Metody

výtvarná činnost – malování rostlinami

Pomůcky

kreslicí karton, podložky na kreslení, ošatka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Napadá vás, jak si na zahradě můžete hrát?

Na zahradě si můžete také kreslit. A vůbec k tomu nepotřebujete pastelky.



Malování rostlinami. Foto archiv Lipky.

Nejprve dětem ukážeme, jak se přírodninami maluje. Poté společně obejdeme zahradu s ošatkou. Děti do ní postupně dávají vhodné přírodniny. Ošatku položíme doprostřed stolu. Děti si z ní berou přírodniny dle vlastního uvážení a malují s nimi na papír.

Zakončení: *Kterou rostlinou se vám kreslilo nejlépe? Která barva se vám nejvíce líbila?*

Aktivita č. 5 Hra na žížaly (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v zahradě. Děti při pohybové hře sbírají potravu v roli žížal.

Metody

didaktická pohybová hra

Pomůcky

kruhy z provazu (prádelní či horolezecká šňůra, dle počtu dětí), kartičky s potravou pro žížalu 10 x 5 ks (viz příloha), kosí zobák a křídla (např. pruh černé gázy či látky), misky (dle počtu dětí)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Žížala: Děti, chcete si zahrát na nás žížaly? Tak jo, ukážu vám, jak si hledáme potravu a v jakém při tom můžeme být nebezpečí.

Děti-žížaly jsou schované ve svých podzemních chodbičkách. Otvory chodbiček jsou představovány kruhy z barevné šňůry.

Říkáme říkanku (vymysleli pedagogové z Lipky):

*ŽÍŽALA JE DLOUHÁ,
Z DÍRY V ZEMI ČOUHÁ.
A KDYŽ PADNE ROSA,
MŮŽE POTKAT KOSA.*

Na slovo „kosa“ žížaly vykuknou z chodbičky a běží si pro jednu kartičku s potravou. Kartičku si odnáší zpět do svého kruhu, kde ji položí do misky. V době, kdy se pohybují mimo kruh, je může ulovit kos. Kosa hraje paní učitelka, případně se v roli kosa mohou střídat děti. Kdo je chycen, stává se kosem.



Hra na žížaly. Foto archiv Lipky.

Dětem vysvětlíme, že se žížaly pro potravu mohou natahovat z chodbičky ven. Jeden konec těla ale nechávají uvnitř a v případě nebezpečí se zase rychle stáhnou zpět. Žerou také potravu přímo v půdě, kde jsou ve větším bezpečí.

Zakončení:

Koho ulovil kos? Kdo zůstal nechycen? Podívejte se na obrázky. Jakou potravu jste si jako žížaly nosili do svých chodbiček?

Aktivita č. 6 Volná hra (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v zahradě. Děti si volně hrají.

Metody

volná hra

Pomůcky

pomůcky z předchozího programu: lupy, krabičky, uzlovačky, převlek kosa...

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Už jsme zahradu prozkoumali, pohráli jsme si spolu se žížalou, malovali rostlinami. Teď si můžete ještě chvíli hrát podle svého. Budete-li chtít, využijte věci, které s sebou máme: lupy, krabičky, převlek za kosa...

Děti si volně hrají.

Zakončení:

Jak jste si hráli? Napadla vás nějaká nová hra na zahradě?

Aktivita č. 7 Hledání obyvatel zahrady (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v zahradě. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky či kartičky zvířátek: žížala, kos, ježek, kočka, sýkora, slepýš, ještěrka, vosa, zlatohlávek, slimák, slunéčko

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Žížala: Už víte, že v zahradě žijí já, žížala, kos, mravenci... (dle toho, co děti našly). Jaká další zvířata byste v zahradě mohli potkat?

V zahradě děti hledají v různých prostředích rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či žížale. Nakonec zvířátka společně sesbíráme a odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás v zahradě překvapilo? Které zvířátko jste neznali?



Aktivita č. 8 Ovocné jednohubky (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou nejprve v zahradě a následně ve třídě. Děti sbírají na zahradě podzimní plody, které pak ve třídě využijí k tvorbě jednohubek.

Metody

pracovní činnosti, tvoření

Pomůcky

párátka, vykrajovátko, prkýnka, ubrus, nožičky, talířky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Na zahradě právě zraje různé ovoce. Viděli jste nějaké? Pojďme je posbírat.

Děti nasbírají jablka a hrozny. Rozloučí se se žížalou.

Ve školce plody děti operou a vyrábí z nich jednohubky. Vykrajují tvary vykrajovátky z připravených plátků ovoce. Pokládají je na sebe a propíchnou (spojí) párátkem. Každé si nachystá několik jednohubek na svůj talířek. Následuje malá hostina a společný úklid.

Zakončení:

Jak vám zahradní jednohubky chutnaly? Které ovoce jsme na ně použili? Napadá vás ještě jiné ovoce, které bychom mohli do jednohubek dát?



Výroba ovocných jednohubek. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 9 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily. _

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To je škoda, že už jsme museli jít ze zahrady domů. Nakonec se mi tam líbilo. Co vám? Vzpomenete si, co jsme v zahradě zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli? Pro koho je zahrada důležitá? Proč?*

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koluje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.

Poznámky:

Při povídání o významu zahrady nezapomeňme zmínit význam pro živočichy, kterým poskytuje útočiště.

Další náměty:

- Ozdobíme nakrájené a namazané chleby zeleninou.
- Vytvoříme nakládanou zeleninu.
- Vytvoříme salát z mrkve a jablek.
- Uvaříme na ohni bylinkový čaj.
- Uvaříme na ohni ovocný kompot.
- Vytvoříme obrázky z přírodnin v rámečcích položených na zemi.
- Navlečeme plody na bavlnky či drátky.
- Otiskneme rozkrojená jablka a hrušky.
- Ochutnáme různé druhy ovoce.
- Vytvoříme z ovoce křížaly.
- Vytvoříme žízalu z keramické hlíny jako zápch do květináče.

2.2 Téma č. 2 Pole – říjen, 2,5 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu pole. Děti spolu s kamarádem Emilem navštíví zorané pole, které nejprve samostatně prozkoumají. Na poli hledají a pozorují drobné živočichy, odliší stopu zvířete, hrou poznají potravní vztahy hraboše. Z pole odnesou slámu, kterou využijí při tvorbě řetězů. Na poli objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu pole pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel pole, hraboš.

Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o poli.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor s vybavováním, brainstorming

Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: *Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Nejprve vybereme místo, které navštívíme.*

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. *Které místo jsme s Emilem již navštívili? Kam byste se rádi podívali dnes? Na louku, do lesa, do parku, na pole, k rybníku?*



Navrhujeme, že půjdeme na pole.

Emile, těšíš se na výlet na pole?

Emil: *Docela se těším, na zahradě se mi líbilo. Ale na pole? Dá se dělat něco zajímavého na poli?*

Ptáme se dětí: *Co je pole? Jak vypadá pole na podzim? Co lze dělat na podzim na poli?*

Aktivita č. 2 Průzkum pole (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti pole zkoumají a hrají si v něm.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra

Pomůcky

maňásek kluka, loutka hraboše, lopatky, kyblíky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po příchodu na pole se Emil ptá dětí: *Co tu budeme dělat? Je tu vůbec něco zajímavého?*

Z půdy vykoukne hraboš: *No to víš, že tu je něco zajímavého!*

Emil vyjekne: *Jé, příšera, bojím se, hned jdu pryč!*

Hraboš: *Nemusíš se bát. Já jsem hraboš a bydlím tu na poli v podzemních norách. Pole znám jak své boty, teda tlapky. A to se ví, že je tu mnoho zajímavého. Jen jej pořádně prozkoumejte a poznejte. A pak mi řeknete, co jste objevili.*

Děti vyzveme k průzkumu biotopu: *Nyní máte čas se po poli proběhnout a prozkoumat jej a sami si hrát.* Vymezíme jim bezpečný prostor (např. být na dohled) a dohodneme signál k návratu.

Zakončení:

Poté, co se opět shromáždíme, se ptá se hraboš: *Co jste objevili, dělali, co vás na poli zaujalo?*

Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita hromadně s celou skupinou. Děti s dopomocí pedagogů hledají, odchyťávají a pozorují živočichy.

Metody

hledání v terénu, odchyt a pozorování živočichů, demonstrace postupu práce

Pomůcky

lupy, krabičkové lupy, lžičky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

V půdě jste našli žížaly a mohli by tam být i další živočichové. Ještě se po nich podíváme společně, zkusíme je opatrně chytit a prohlédnout si pod lupou.

Dětem demonstrujeme způsob odchytu půdních živočichů.



Hledáme živočichy a prohlížíme je v krabičkových lupách a pod lupou. Děti mohou pozorovat žížalu na dlani a všimnout si, jakým způsobem leze.

Zakončení:

Jaká zvířátka jsme na poli našli a kde? Které pro vás bylo nejzajímavější? Proč? Které jste neznali?

Aktivita č. 4 Hra na hraboše (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou na poli. Děti hrají na honěnou a přitom poznávají potravní vztahy.

Metody

didaktická pohybová hra s básničkou

Pomůcky

text básničky, příp. liščí uši

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Hraboš: Děti, už víte, kde na poli bydlím? Dělam si chodbičky a komůrky v půdě. Tam se schovávám, aby mě nesežraly třeba liška nebo káně. Společně si na to zahrajeme.

Děti jsou rozmístěny po zahradě, sedí na bobečku a říkají společně s pedagogem básničku (vymysleli pedagogové Lipky):

*NA POLI JSOU KLASY ZRNÍ,
ZA KAŽDÝM Z NICH HRABOŠ SEDÍ.
HLEDEJ NÁS, MNOHO NÁS,
KTERÉHO SI VYHLEDÁŠ?!*

Pedagog chodí mezi dětmi, básničku říká s nimi (rytmus může udávat pomocí ťukacích dřívěk). Pohladí jedno z dětí a to se přidá k němu. Hra se opakuje, dokud se všichni nepřidají k pedagogovi. Ten pak zvolá:

*HRABOŠI, HRABOŠI,
BUĎTE NA POZORU,
LIŠKA SLÍDÍ NA OBZORU!
CHYTÍ VÁS, CHYTÍ VÁS,
KDE HRABOŠÍ DÍRU MÁŠ?!*



Hra na hraboše. Foto archiv Lipky.

a začne děti honit. Ty se mohou zachránit tím, že si dřepnou a udělají si nad hlavou stříšku.

Zakončení: *Čím se živil hraboš v říkance? Kdo chytal hraboše? Proč liška hraboše chytala?*

Aktivita č. 5 Odlévání stop (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita postupně se skupinami dětí venku na poli. Děti vytváří sádrový odlitek stopy.

Metody

pracovní činnosti, pozorování

Pomůcky

sádra, kancelářské sponky, proužky tvrdého papíru, misky na sádro, láhev s vodou, klacík na míchání



Odlévání stop. Foto archiv Lipky.

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po poli neběhají jen hraboši, ale i jiná zvířata. Která zvířata bychom na poli mohli potkat?

Děti říkají vlastní nápady.

Na poli si také často hledá potravu prase divoké. Podívejte, jedno tu proběhlo a zanechalo za sebou stopy.

Stopy si prohlédneme.

Vytvoříme sádrový odlitek stopy.

Děti zatočí proužky papíru do kolečka. Kolečko sepne kancelářskou sponkou, a vytvoříme tak ohrádku pro nalévání sádry. Papírové ohrádky umístíme kolem jednotlivých stop. Spolu s dětmi umícháme v misce sádro a naléváme ji do ohrádek. Před odchodem z pole stopy vyzvedneme.

Zakončení:

Čí stopu jsme odlévali? Co jsme k tomu použili? Jak jsme poznali, že prase běželo po poli?

Aktivita č. 6 Hraní a tvoření na poli (25 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku na poli. Děti tvoří z hlíny a hrají si.

Metody

volná hra, tvoření z přírodních materiálů

Pomůcky

kyblíky, lopatky, bábovky, tvrdé papíry a podložky na malování

Podrobně rozpracovaný obsah

Volné hraní

Uvedení:

Napadá vás, jak si na poli můžete hrát?

Děti říkají vlastní nápady. Navrhujeme další možnosti, některé předvedeme (malování, stavění), dáme dětem k dispozici pomůcky a vybídne je ke hře. Děti mohou hlínu hrabat, dělat z ní bábovky, malovat s ní, stavět věže a hrady z hrud, rozdupávat hroudy, tvarovat je, házet s nimi do dálky.

Zakončení:

Jak jste si s hlínou hráli? Co bylo nejzábavnější?

Modelování z hlíny: sluníčka a hraboši

Uvedení:

Nyní si něco z hlíny vytvoříme společně.



Modelování z hlíny. Foto archiv Lipky.

Z hlíny děti vytvoří kuličku, do které zapichují

kousky slámy jako ocásek a ouška (a vytvoří hraboše) nebo jako paprsky (a vytvoří sluníčko).

Zakončení: *Kuličku (tělíčko hraboše) jsme vytvořili z hlíny. Z čeho jsme vytvořili paprsky (ocásky a ouška)?*

Kde se na poli vzala sláma?

Slámu posbíráme a odneseme na další tvoření do školky.

Poznámky:

Půda pro tvarování musí být vlhká. Pokud je horní vrstva suchá, zkusíme ji odstranit.

Aktivita č. 7 Hledání obyvatel pole (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku na poli. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky zvířátek: hraboš, čáp, zajíc, káně, bažant, křeček, havran, stínka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Hraboš: *Už víte, že na poli žijí hraboši, divoká prasata, žížaly... (dle toho, co děti našly). Jaká další zvířata byste na poli mohli potkat?*

Na okraji pole děti hledají v různých prostředích rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či hrabošovi.

Nakonec zvířátka společně sesbíráme a odneseme do školky.

Ve školce po návratu z vycházky dětem dáme k dispozici Emila, herní koberec, hraboše i dřevěné figurky zvířátek ke hře.

Zakončení:

Které zvířátko vás na poli překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

Aktivita č. 8 Řetězy ze slámy (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá se skupinkami dětí postupně ve třídě. Děti stříhají a navlékají slámu a tvoří z ní řetězy.

Metody

pracovní činnosti, nácvik pracovních dovedností

Pomůcky

sláma sebraná z pole, nůžky, bavlnka, tupé jehly

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z pole jsme si něco přinesli. Z pytlíku vysypeme nasbírané kousky slámy.

Dětem ukážeme skutečné klasy obilí, které jsme předem nařezali v létě, nebo jeho fotografie. Na klasech obilí děti hledají slámu. Vysvětlíme jim, že sláma jsou posečená stébla obilí, která zůstanou, když se sklídí zrno.

Slámu děti stříhají na kousky dlouhé cca 1,5 cm a navlékají na bavlnku.

Zakončení:

Jak se vám řetězy povedly? Co ještě mohou lidé z pole využít?

Pojmenujeme různé plodiny, které rostou na poli. V dalších dnech si pak při jídle všimáme, které jeho součásti vyrostly na poli.

Aktivita č. 9 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily.



Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To je škoda, že už jsme museli jít z pole domů. Nakonec se mi tam líbilo. Co vám?*

Vzpomenete si, co jsme na poli zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli?

Proč je pole důležité? Pro koho?

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koluje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.

2.3 Téma č. 3 Park – listopad, 3 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu parku. Děti spolu s kamarádem Emilem navštíví park, který nejprve samostatně prozkoumají. V parku hledají a pozorují pobytová znamení a drobné živočichy, hrou poznají potravní vztah brhlíka, hrají si s listy. Z listů si vyrobí koruny a vyťukáváním z nich získají barvy, ve školce je využijí k dalšímu tvoření. Objeví další možné obyvatele parku a vedou rozhovor o významu parku pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel parku, brhlík.

Výstupy

Dítě

- má zájem se účastnit programu a těší se na něj
- vybaví si, co zažilo v předchozích programech
- vybaví si své zkušenosti a poznatky o parku
- samostatně prozkoumá park a vymýšlí si vlastní hry
- procvičuje hrubou i jemnou motoriku
- šetrně odchytí a pozoruje drobného živočicha, najde pobytové znamení, vyzkouší si různé metody odchytu živočichů
- popíše potravní vztah brhlík – hmyz, v roli brhlíka uloví potravu
- vytvoří z listů korunu
- vytloukáním získá z listů barvy
- využije listy k výrobě obrázku
- najde figurky typických obyvatel pole v jejich přirozeném prostředí
- vybaví si, co během programu zažilo, a sdílí to s ostatními
- vysvětlí, proč je park důležitý

Dílčí vzdělávací cíle (dle RVP)

- osvojení si poznatků o prostředí, v němž žije, a základních pojmů
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí



- posilování ohleduplného chování a kooperativních dovedností
- rozvoj vnímání, naslouchání, porozumění i vyjadřování
- rozvoj komunikativních dovedností
- rozvoj řeči a paměti
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování hrubé i jemné motoriky, koordinace ruka-oko
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj schopnosti řešit problémy
- vytváření a rozvoj pozitivního vztahu k učení
- rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- poznávání sebe sama, rozvoj sebedůvěry
- rozvoj schopností a dovedností umožňujících vyjádřit pocity a prožitky
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí

Téma vede k rozvoji těchto klíčových kompetencí:

- **kompetence k učení** – dítě si záměrně vybavuje své znalosti a zkušenosti, opakováním je upevňuje, zažívá aha-efekt (barvy z listů), soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, má elementární poznatky o přírodním prostředí, postupuje podle instrukcí a pokynů, zdokonaluje pohybové dovednosti (manipulací s nástroji a materiály, pohybovou hrou), zvládá jemnou motoriku a koordinaci ruka-oko, osvojuje si poznatky prožitkem, formou hraní rolí, rozumí jevům a dějům, kterých se účastní (pojmenuje či popíše činnosti a zasadí je do kontextu), přemýšlí o svých prožitcích a hodnotí je, raduje se z toho, co dokázalo, hodnotí vlastní práci a její výsledky
- **kompetence k řešení problémů** – dítě se učí na základě zkušenosti, využívá vlastní představivost a fantazii a porovnává ji se skutečností, osvojuje si poznávací operace (porovnává, nachází podobnosti a rozdíly, určuje podstatné znaky), chápe algoritmus řešení a jeho využití v jiné situaci (postup získání barev z listů), vlastní bezprostřední zkušeností se učí zvládat běžné způsoby pohybu ve venkovním prostředí, při volné hře ve venkovním prostředí řeší samostatně běžné problémy, vymýšlí nová řešení, má vlastní a originální nápady na hry, využívá při tom dosavadní zkušenosti i fantazii, vymýšlí nová řešení problémů, využívá přitom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost, řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti, postupuje metodou pokus-omyl, osvojuje si práci s pomůckami a nástroji běžné potřeby (kladivo), osvojuje si funkční řešení napodobováním, uplatňuje získané zkušenosti v praxi
- **kompetence komunikativní** – dítě se učí vést dialog, samostatně vyjadřuje své myšlenky a názory, formuluje odpovědi, osvojuje si a opakováním upevňuje nové pojmy, vyjadřuje své zkušenosti a poznatky slovně i výtvarnými prostředky
- **kompetence sociální a personální** – dítě se domlouvá, spolupracuje, chová se ohleduplně, respektuje druhého, naslouchá ostatním, dodržuje dohodnutá pravidla
- **kompetence činnostní a občanské** – dítě odhaduje rizika svého konání, dbá na své osobní bezpečí i bezpečí druhých, rozhoduje o svých činnostech samostatně, dle vlastního uvážení, učí se své činnosti plánovat, získává povědomí o vlivu svého chování na okolí, chová se ohleduplně a odpovědně k přírodnímu prostředí, navrhuje vlastní nápady na činnosti



Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o parku.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor, sdílení, vybavování, brainstorming

Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Pojdme ke koberci vybrat místo, které navštívíme.

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. *Která místa jsme již s Emilem navštívili? Kam byste se rádi podívali dnes? Na louku, do lesa, do parku, k rybníku?*

Navrhujeme, že půjdeme do parku.

Emile, těšíš se na výlet do parku?

Těším! Na poli i na zahradě se mi moc líbilo.

Ptáme se dětí: *Jak vypadá park na podzim? Co můžeme dělat na podzim v parku?*



Vybírání biotopu. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 2 Průzkum parku (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti park zkoumají a hrají si v něm.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra

Pomůcky

maňásek kluka, loutka brhlíka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po příchodu do parku se Emil ptá dětí: *Co tady budeme dělat? Je tu něco zajímavého? Na zahradě bylo ovoce, na poli stopy a hroudy. Ale tady, v obyčejném parku...?*

Děti říkají nápady.

Zpoza kmene vyběhne brhlík.

Emil vyjekne: *Jejda, to jsem se lekl! Kdo jsi?*

Brhlík šplhá hlavou dolů po stromě: *Já jsem pták brhlík. A kdo jste vy? A co tu děláte? A proč jste vzhůru nohama?*

Já v parku bydlím. Umím běhat po kmeni i hlavou dolů. Ve škvírách v kůře hledám červíky a broučky k snědku. Park znám jak své boty, teda dráčky. Je tu mnoho zajímavého. Jen jej pořádně prozkoumejte a poznejte. A pak mi řeknete, co jste objevili.

Děti vyzveme k průzkumu biotopu: *Nyní máte čas se po parku proběhnout a prozkoumat jej a sami si hrát.* Vymezíme jim bezpečný prostor (např. být na dohled) a dohodneme signál k návratu.

Zakončení:

Poté, co se opět shromáždíme, se ptá se brhlík: *Co jste objevili, dělali, co vás v parku zaujalo?*

Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita hromadně s celou skupinou. Děti s dopomocí pedagogů hledají, odchytávají a pozorují živočichy.

Metody

hledání v terénu, odchyt a pozorování živočichů

Pomůcky

lupy, krabičkové lupy, lžičky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Brhlík: *Vidím, že jste v parku objevili spoustu zajímavostí. Žije tu také krom mě, brhlíka, mnoho dalších zvířátek. Zkusme nějaká najít!*

Živočichy můžeme

- sklepávat z nízkých větví stromů a keřů na bílé plátno – takto objevíme různý hmyz
- hledat pod kameny a starým dřevem položenými na zemi (viz téma zahrada)
- nalézt v prosáté hrabance (rozkládající se vrstva listů)
- hledat volně v terénu (ulity hlemýžďů, pobyťová znamení, např. okousané šišky, vyklované pecky či oříšky)

Nalezené živočichy šetrně odchytíme a prohlédneme v krabičkových lupách. Můžeme je správně pojmenovat, pozorujeme, jak se pohybují po plátně. Přemýšlíme, po kterém živočichu zůstala v parku pobyťová znamení (např. ulita od hlemýžďe, šiška okousaná veverkou).

Zakončení:

Jaká zvířátka jsme v parku našli a kde? Které pro vás bylo nejzajímavější? Proč? Jak můžeme zjistit, kdo v parku žije?



Aktivita č. 4 Hra na brhlíka (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v parku. Děti v roli brhlíků sbírají pinzetou potravu.

Metody

didaktická pohybová hra

Pomůcky

pinzety (dle počtu dětí)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Brhlík: *Děti, pamatujete si, jak se jmenuji? Říkal jsem vám, čím se v parku živím. Vzpomenete si?*

Ano, *hledám a lovím drobný hmyz ve štěrbinách kůry. Můžete si to se mnou vyzkoušet.*



Hra na brhlíka. Foto archiv Lipky.

Po zahradě předem rozmístíme obrázky hmyzu (brouky, mouchy, housenky...), nakreslené permanentním fixem na listech. Děti pinzetami jako zobáky sbírají hmyz a nosí jej na předem určené místo.

Zakončení:

Jak se vám dařilo lovit potravu zobáčky? Všimli jste si, co mi chutná?

Aktivita č. 5 Hry s listy (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku v parku. Děti si hrají s listy. Aktivitu volí dle vlastního uvážení.

Metody

činnostní učení na stanovištích, prožitková, pohybová hra, nácvik pracovních dovedností, porovnávání

Pomůcky

ošatka, provaz, nůžky, bílé plátno

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

V parku je nyní spousta spadaneého barevného listí. Pojdme si s ním pohrát! Jaké hry s listím vás napadají?

Předvedeme dětem možnosti, jak si s listy hrát.

Listy můžeme

- navlékat na zapíchnutý klacík, a vytvářet tak stromečky či skřítky (přidáním hlavičky)
- vyhazovat do výšky a zase chytat
- nanosít na hromadu, do které se zahrabeme, budeme do ní skákat
- přivázat na provázek a běhat s ním jako s drakem

- přivázat na provázek, který zastrčíme za kalhoty jako ocásek; jako draci se pak honíme a snažíme se chytit cizí ocásek
- přinést na bílé plátno a pak je skládat podle barev
- zahrát si s nimi domino: nasbírané listy položíme na hromádku, na umetené cestě skládáme listy za sebe jako v dominu; první hráč položí jeden list, druhý najde a umístí vedle něj do řady list stejného druhu a za něj přidá odlišný druh listu; pokud správný list na hromádce nemáme, musíme jej najít v okolí



Hra na brhlíka – housenka namalovaná na listu.
Foto archiv Lipky.

Z uvedených námětů vybereme několik, které dětem představíme. Můžeme k nim zřídit zvláštní stanoviště (např. plátno na nošení a skládání barev, ošatka s provázkem a nůžkami na tvorbu draků, hromada listů ke skákání a zahrabávání, umetené místo na cestě a hromádka listů na domino...).

Zakončení:

Jak jsme si s listím hráli? Která hra se vám nejvíce líbila?

Aktivita č. 6 Tvoření z listů (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v parku. Děti se střídají na dvou stanovištích. Jedna skupina vytváří listovou korunu a druhá vytlouká z listů barvy. Pak se vystřídají.

Metody

výtvarná činnost, pracovní činnosti

Pomůcky

prkýnka, kladívka, čtverečky bílého plátna či měkké papíry, pruhy papíru o šířce 4–5 cm, nastříhané ze čtvrtky A3 na délku, sešívka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z listů si můžeme také něco pěkného vytvořit.

Listové koruny

Na pruh tvrdého papíru lepíme listy tak, aby špičky listů přečnívaly na jednu stranu (viz foto). Okraje papíru necháme volné. Hotové korunky pak spojíme sešívčkou.

Vytloukání barev

Na prkénko položíme různobarevné listy a přikryjeme je plátnem či papírem. Kladívkem tlučeme do papíru, barvy z listů se přenáší na papír či plátno.

Zakončení:

Jak se vám povedly vaše výrobky? Jaké barvy jste z listů získali?



Koruny z listů. Foto archiv Lipky.



Vytloukání barev. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 7 Volná hra (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v parku. Děti si volně hrají.

Metody

volná hra

Pomůcky

pomůcky z předchozího programu: lupy, krabičky, pinzety, provázek, plátno...

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Už jsme park prozkoumali, pohráli jsme si spolu s brhlíkem, hráli si s listy a získávali z nich barvy. Teď si můžete si ještě chvíli hrát podle svého.

Budete-li chtít, využijte věci, které s sebou máme: lupy, krabičky, pinzety, provázek...

Děti si volně hrají.

Zakončení:

Jak jste si hráli? Napadla vás nějaká nová hra v parku?

Aktivita č. 8 Hledání obyvatel parku (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku v parku. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky zvířátek: brhlík, roháč, tesařík, veverka, netopýr, sojka, hlemýžď, píďalka, škvor

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Brhlík: *Už víte, že v parku žijí brhlíci, brouci, mušky... (dle toho, co děti našly). Jaká další zvířata byste v parku mohli potkat?*

Děti hledají v různých prostředích rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či brhlíkovi.

Nakonec zvířátka společně sesbíráme a odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás v parku překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

V parku před odchodem posbíráme nějaké barevné listí pro další tvoření ve školce a rozloučíme se s brhlíkem.

Ve školce po návratu z vycházky dětem dáme k dispozici Emila, herní koberec, hraboše i dřevěné figurky zvířátek ke hře.

Aktivita č. 9 Listoví brouci (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá se skupinami dětí postupně ve třídě. Děti tvoří na papíře z listí brouky a domalovávají je pastelkami.

Metody

výtvarná činnost – tvoření a malování

Pomůcky

čerstvé listy, vylisované listy, lepidlo, tvrdý papír, pastelky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z parku jsme si něco přinesli. Z pytlíku vytahujeme nasbírané listy. S listy si můžeme hrát a tvořit. Potřebují je i zvířátka. Třeba někteří brouci se do nich schovávají na zimu.

Děti si na stůl naskládají čerstvé listy, žilnatinou nahoru. Na ně přiloží papír a za pomoci voskovky vytvoří frotáž. Poté si na obrázek nalepí vylisovaný list – tělíčko brouka. Nakonec jen černou pastelkou domalují broučkovi hlavu, tykadla a nohy.



Zakončení:

Jak se vám obrázky povedly? Vzpomenete si, jaké brouky jsme poznali v parku?



Listovní brouci. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 10 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily. Přemýšlí o významu parku.

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To je škoda, že už jsme museli jít z parku domů. Nakonec se mi tam líbilo. Co vám? Proč lidé do parku chodí? Proč tam bylo dobře nám? Je park důležitý i pro někoho jiného? Vzpomenete si, co jsme v parku zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli?*

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koloje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.



Lucerna a mandala. Foto archiv Lipky.

prosinec–únor, 3,5 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu lesa. Děti les samostatně prozkoumají, hledají v něm živočichy a jejich pobytová znamení. V roli prasete hledají potravu, vytvoří mu úkryt a proběhnou si s ním lesní stezku. Zkouší vytvářet různé zvuky pomocí dřev. Hledají a zkoumají mechy a vyrobí mechárium, které si odnesou do školky k dalšímu pozorování a péči. Nasbírají jehličí a větvičky, které ve školce použijí při výrobě hliněných prasátek. V lese objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu lesa pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel lesa, prase divoké.

Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o lese.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor, vybavování, brainstorming

Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: *Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Pojdme ke koberci vybrat místo, které navštívíme.*

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. *Která místa jsme již s Emilem navštívili? Kam byste se rádi podívali dnes? Na louku, do lesa, k rybníku?*

K návštěvě navrhne les.

Emile, těšíš se na výlet do lesa? Těším!

Ptáme se dětí: *Jak vypadá les v zimě? Co můžeme dělat v zimě v lese?*

Aktivita č. 2 Průzkum lesa (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti les zkoumají a hrají si v něm.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra

Pomůcky

maňásek kluka, loutka prasete divokého

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po příchodu do lesa se Emil ptá dětí: *Co tady budeme dělat? Je tu něco zajímavého? Na zahradě bylo ovoce, na poli stopy a hroudy, v parku barevné listí. Ale tady, v obyčejném lese...?*

Děti říkají nápady.

Zpoza stromu či křoví se ozve chrochtání.

Jejda, copak to je? lekne se Emil. Děti hádají.

Za okamžik vyleze prase: *Co to tu čichám za zvláštní vůni? Je to cítit jako lidé... Ha, tady jsou! To bych se mělo raději rychle schovat.*

Prase ubezpečíme, že se schovávat nemusí, že mu neublížíme.

Prase se ptá: *Kdo vlastně jste a co tu děláte?*

Já jsem ještě mládě a rádo si hraji a vše prozkoumávám. Hlavně svým rypákem :). Můžete les prozkoumat se mnou.

Děti vyzveme k průzkumu biotopu: *Nyní máte čas se po lese proběhnout a prozkoumat jej a sami si hrát.* Vymezíme jim bezpečný prostor (např. být na dohled) a dohodneme signál k návratu (např. zvoneček, píšťalka).

Zakončení:

Poté, co se opět shromáždíme, se prase ptá: *Co jste objevili, dělali, co vás v lese zaujalo?*

Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů a jejich pobytových znamení (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou. Děti s dopomocí pedagogů hledají pobytová znamení a živočichy v zimním lese.

Metody

hledání a pozorování v terénu

Pomůcky

lupy



Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Prase: *Vidím, že jste v lese objevili spoustu zajímavostí. Žijí tu krom mě i další zvířátka. I když teď v zimě mnoho z nich spí. Zkusíme nějaká zvířátka nebo stopy po nich najít. Kde můžeme v zimním lese zvířátka nebo stopy po nich hledat?*

Společně hledáme hnízda, která jsou v zimě obzvlášť dobře vidět, v holých větvích listnáčů, nory, stopy, kůru s požerky kůrovců, okousané šišky, ořechové skořápky, a pod.

Zkusíme se zaposlouchat, zda uslyšíme ptáky.

Nahlédneme pod kameny, staré dřevo, kůru, zda nenajdeme zimující živočichy (dospělce či larvy).

Zakončení:

Jaká pobytová znamení jsme v parku našli a kde? Našli jsme zvířata? Proč jsme je nenašli (jich našli málo)? (mnohá zvířata zimu prospí) Co bylo obtížné nalézt, co snadné? Jaký objev pro vás byl nejzajímavější? Proč? Jak můžeme zjistit, kdo v lese žije?

Aktivita č. 4 Hra na prase (45 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá v lese. Děti hromadně v roli prasat hledají potravu, ve spontánně vytvořených skupinách staví úkryty pro prase a proběhnou si lesní stezku.

Metody

didaktická pohybová hra, simulační hra, stezka zdatnosti, tvoření

Pomůcky

jednobarevný šátek nebo čtverec plátna

Podrobně rozpracovaný obsah

Hledání potravy

Uvedení:

Prase: *Děti, některá zvířata z lesa v zimě spí. Ale já ne. A protože nespím, musím si hledat potravu. Zkuste to se mnou. Když něco najdete, přemýšlejte, zda by mi to chutnalo.*

Děti si najdou klacíky a využijí je jako rypáky. Rozhrnují listí, hledají potravu pro prase a nosí ji na určené místo (rozložený šátek).

Po chvíli je svoláme. Prase dětem ukáže vzorky potravy, kterou si samo nasbíralo. Děti podle nich vytřídí přinesenou potravu. Ještě chvíli pak potravu hledají a nosí.

Zakončení:

Prase: *Jé, to je ale potravy. Vypadá to, že si dneska moc pochutnám. Co jste pro mne našli? Kde jste našli: žaludy, bukvice...? Proč?*

Stavění úkrytů

Uvedení:

Prase: *Když se dobře nažeru, někam se schovám, třeba do hustého křoví, a odpočívám. Vytvoříte mi úkryt?*



Z klacků a větví postavíme úkryty, kde může prasátko nerušeně odpočívat. Děti pracují ve skupinách, které spontánně vytvoří.

Úkryty pak společně obejdeme, do každého prasátko na chvíli umístíme k odpočinku.

Zakončení:

Prase: *Děkuji, že jste mi vytvořili úkryty. Určitě je ještě využiji.*

Lesní stezka

Uvedení:

Prase: *Když jsem si odpočinulo, můžeme se spolu proběhnout.*

S prasátkem si proběhneme lesní stezku obratnosti. Může vést přes pařezy, po kmeni, cestičkou v houští...

Zakončení:

Prase: *Tak jsme si spolu pěkně pohráli: hledali jsme potravu, stavěli úkryty a běhali lesní stezkou. Co se vám líbilo? Kterou činnost byste si příště rádi zopakovali?*



Stavíme úkryt pro prase. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 5 Hraní se zvuky (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá s celou skupinou venku v lese. Děti zkouší různé způsoby, jak využít dřevo k vytváření zvuků.

Metody

prožitková, experiment

Pomůcky

-

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

V lese leží spousta klacků a dalšího dřeva. Už jsme z něj stavěli domečky, teď je využijeme jako hudební nástroje. Jak myslíte, že bychom mohli dřevo k tvoření zvuků využít?

Předvedeme dětem některé možnosti, jak vytvářet zvuky za pomoci dřev, a vyzveme je, aby si je také vyzkoušeli a vymysleli další.

Ťukáme s nimi

- sebe navzájem
- do kmene stromu
- do pařezu jako do bubínku

Kmen s hrubou kůrou můžeme využít jako drhlo, když po něm klackem přejíždíme.

Společně pak vyzkoušíme další možnosti:

- Spadlý kmen nám může posloužit jako telefon. Jedno dítě si dřepne na jeden konec kmene a druhé na opačný. Jedno dítě lehce na kmen zatuká či zaškrábe, druhé přiloží ke kmeni ucho a zvuk poslouchá.
- Ve smrkové houštině zkusíme vyhodit klacík vzhůru do suchých spodních větví. Jak klacík do větví při průletu mezi nimi naráží, vytváří zvuky.

Zakončení:

Jak jsme tvořili zvuky? (jakými nástroji, jakým způsobem) Vymysleli jste nějaký nový způsob? Předved'te jej. Jaké další hry s klacíky vás napadají?



Aktivita č. 6 Mechárium (20 minut)

Pařez jako bubínek. Foto archiv Lipky.

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v lese. Děti hledají mechy, všímají si jejich odlišností. Společně pak vzorky mechů umístí do „mechária“, o které se následně starají ve školce.

Metody

pozorování, pracovní činnosti, tvoření

Pomůcky

velká sklenice (5 l) či malé akvárium, lupy, klíč k určování mechů

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Už jsme les hodně prozkoumali, našli jsme pobytová znamení živočichů. V lese můžeme najít i zajímavé malé rostliny, které jsou i v zimě zelené. Rozhlédněte se kolem sebe. Vidíte nějakou?

Objevíme mechy. Pozorujeme je pomocí lup a hledáme různé druhy. Všímáme si, čím se liší. Vzorky mechů pak umístíme do sklenice či akvária, do kterého jsme nejprve dali na dno trochu hrabanky. Mechárium můžeme dozdobit kousky starého dřeva, zajímavým kamenem apod.

Zakončení:

Jak se jmenují rostliny, které jsme našli? Co vás na nich zaujalo?

Aktivita č. 7 Volná hra (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v lese. Děti si volně hrají.

Metody

volná hra



Pomůcky

krabičkové lupy, lupy

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Už jsme les prozkoumali, pohráli jsme si spolu s prasetem, pozorovali mechy a vytvářeli zvuky. Teď si můžete si ještě chvíli hrát podle svého. Budete-li chtít, využijte věci, které s sebou máme: lupy, krabičky, šátek...

Děti si volně hrají.

Zakončení:

Jak jste si hráli? Napadla vás nějaká nová hra v lese?

Aktivita č. 8 Hledání obyvatel lesa (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku v lese. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky lesních zvířat: prase, mnohonožka, mravenec, střevlík, strakapoud, výr, lasička, liška

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Než z lesa odejdeme, ještě zkusíme najít figurky dalších živočichů, kteří v lese žijí. Už víte, že v lese žijí divoká prasata... (dle toho, co děti během programu objevily). Jaká další zvířata byste v lese mohli potkat?

Děti hledají v různých prostředích rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či prasátku. Nakonec zvířátka společně sesbíráme. U každého zvířátka se děti ptáme, jak se jmenuje, kde jej našli a co tam dělalo (mravenec spal v mraveništi, střevlík pod kamenem, strakapoud seděl na stromě...). Zvířátka odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás v lese překvapilo? Které zvířátko jste neznali?



Strakapoud ve větvích. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 9 Sběr materiálu do školky (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá s dětmi hromadně v lese. Děti sbírají materiál na další činnosti ve školce.

Metody

sběr přírodnin

Pomůcky

plátěná taška či krabička

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Napadá vás, co bychom mohli v lese nasbírat a ve školce to využít?

Nasbíráme dřevo na oheň (každé dítě vezme pár kousků), borové jehličí a malé klacíky na výrobu prasátek (štětíny), případně další materiál.

Zakončení:

Prase: *Jak se vám v lese líbilo? Přijdete zase?*

Rozloučí se s dětmi.

Aktivita č. 10 Výroba prasátek z hlíny (35 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá se skupinami dětí postupně ve třídě. Děti tvoří prasátka z keramické hlíny, klacíků a jehličí.

Metody

výtvarná činnost – tvoření

Pomůcky

keramická hlína, borové jehličí, klacíky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z parku jsme si něco přinesli. Z pytlíku vytahujeme nasbírané jehličí a klacíky. Využijeme je na výrobu kamarádů prasátek.

Děti z hlíny vytvoří váleček. Na jednom konci vytvarují hlavu prasete. Jako nožičky využijí klacíky a místo štětín zapíchají jehlice.

Zakončení:

Jak se vám prasátka povedla? Co jste se při výrobě naučili? Co bylo těžké? Co vám pomohlo?





Vyrábíme prasátka z hlíny. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 11 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily. Přemýšlí o významu lesa.

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To je škoda, že už jsme museli jít z lesa domů. Nakonec se mi tam líbilo. Co vám?*

Proč lidé do lesa chodí? Proč tam bylo dobře nám? Může nám být les nějak k užítku? Je les důležitý i pro někoho jiného?

Vzpomenete si, co jsme v lese zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli?

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koluje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.

2.5 Téma č. 5 Rybník – březen–duben, 3,25 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu stojaté vody, rybníku či jezírka. Děti rybníček samostatně prozkoumají okem a kukátkou, vyloví a pozorují vodní živočichy, hrají si na vývoj žab a poznají potravní vztah žába – čáp. Oživí virtuální rybníček tak, aby v něm vytvořily vhodné prostředí pro čolka. V rybníčku

a okolí objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu rybníku pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel rybníčku, čolek.

Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o jezírku.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor, vybavování, brainstorming

Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: *Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Pojdme ke koberci vybrat místo, které navštívíme.*

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. *Která místa jsme již s Emilem navštívili? Kam byste se rádi podívali dnes? Na louku, k rybníčku?*

K návštěvě navrhne rybníček.

Emile, těšíš se na výlet k rybníčku?

Těším!

Ptáme se dětí: *Co můžeme vidět zajímavého u rybníka? Co tam můžeme dělat?*

Aktivita č. 2 Průzkum rybníka (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti prozkoumají rybníček a jeho okolí.

Metody

samostatný průzkum

Pomůcky

maňásek kluka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Nejprve rybníček a jeho okolí prozkoumejte.

Domluvíme pravidla bezpečnosti a vymežíme dětem prostor, ve kterém se mohou pohybovat.

Předem domluveným signálem děti po průzkumu svoláme.

Emil se ptá dětí: *Co jste zajímavého objevili? Kdo myslíte, že v rybníčku žije?* Děti říkají nápady.



Aktivita č. 3 Pohádka o čolkovi a žábě (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou. Děti potkají čolka, poslechnou si jeho vyprávění a zamýšlí se, jak by měl vypadat rybníček, ve kterém by mohl žít.

Metody

dramatizace, rozhovor, brainstorming

Pomůcky

prohlubeň s vodou
nakreslená na balicím papíru,
loutka čolka, loutka žáby



Čolek hledá rybníček. Foto archiv Lipky.

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z poza rákosí vyleze čolek.

Ještě jste zapomněli na mne! Já tady v rybníčku také bydlím. Víte, kdo jsem?

Jsem čolek. Ve vodě ale nežiji pořád. Jestli chcete, budu vám vyprávět, jak jsem rybníček objevil a seznámil se s ropuchou.

Pohádka o čolkovi a žábě

Přišlo jaro. V křoví, v zemi pod kamenem, se probudil čolek. Byl ještě mladý, loňského roku se narodil a poprvé hledal po zimě rybníček, kde by se potkal se samičkou a ta by tam mohla naklást vajíčka. Chodil a chodil, všechny 4 nohy už jej z toho bolely, až najednou našel díru v zemi, do které napršela voda. Čolek se zaradoval a vklouzl do vody. Chvilku radostně plaval a pádloval u toho nohama i dlouhým ocáskem.

K rybníčku přileze žába a rozhlíží se. Čolek vykoukne z vody: *Ahoj, co tady děláš? Tohle je můj rybníček. A kdo vůbec jsi?*

Žába odpoví: *Já jsem žába ropucha a hledám rybníček, kde bych mohla naklást svá vajíčka a kde by se líbilo mým dětem. Ale neboj se, tu tvoji kaluž ti nevezmu. Vždyť je tu jen voda a bláto! Kam bych tu nakladla vajíčka? Čím by se živily mé dětičky?*

Čolek se začne po svém novém domově rozhlížet. Trochu bláta na dně, voda a jinak nic.

To máš asi pravdu, budu tu mít co žrát? Kam se schovám? A bude se tu líbit mé nevěstě? Kam naklade svá vajíčka? Rybníček, ve kterém jsem se narodil, vypadal úplně jinak!

Zakončení:

Děti, poradíte mu? Co v rybníčku chybí, aby tu čolek mohl bydlet? Děti říkají nápady.

Aktivita č. 4 Společný průzkum rybníka a lovení vodních živočichů (40 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá odděleně se dvěma skupinami. Děti s dopomocí pedagogů pozorují život v rybníčku, loví a pozorují vodní živočichy.

Metody

pozorování v terénu, lovení vodních živočichů, nácvik pracovních dovedností, demonstrace

Pomůcky

sítky na lov vodních živočichů, lavory, krabičkové lupy, lupy, lžičky, bílé mělké krabičky (např. od sýrů či pomazánkového másla), klíče k určování vodních bezobratlých živočichů, podvodní kukátka, fotografie dospělců (vážka, šídlo, komár...)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Pojďme si skutečný rybníček prohlédnout ještě jednou, pořádně, jestli jsme na něco nezapomněli.

Rozdělíme skupinu dětí na dvě poloviny a s každou jedeme k jedné části rybníčku.

Kukátka

Uvedení: *V tomhle rybníčku čolek bydlí a má tu všechno, co k životu potřebuje. Pozorně si jej prohlédněte a říkejte, co vidíte.*

Děti se dívají do rybníčku, popisují, co v něm vidí: rostliny, kameny, zvířátka...

Pro bližší prozkoumání využijí podvodní kukátku.

Zakončení:

Objevili jste kukátku něco nového?

Lovení

Uvedení: *V rybníčku nežije jen čolek, ale i spousta dalších živočichů. Zkusíme je vylovit a prohlédnout si zblízka.*

Rybníček má různé části. Kde bychom mohli živočichy ulovit? (volně ve vodě, u dna, mezi rostlinami)

Demonstrujeme dětem způsob lovu vodních živočichů pomocí sítěk.

Sítkou nejprve pohybujeme ve vodě, v latoru ji potom převrátíme naruby a pořádně vymácháme. Vysvětlíme, proč je to důležité – malé živočichy v sítkce neuvidíme a bez převrácení sítěk se do latoru nedostanou.



Pozorujeme kukátku život pod vodou. Foto archiv Lipky.

Také děti upozorníme na to, že je třeba se živočichy zacházet šetrně, nenechávat je dlouho na suchu v sítkce, pozorovat je jen očima.

Nakonec se v latoru společně podíváme, co jsme ulovili. Zajímavé úlovky přesuneme do menších krabiček či misek, aby si je děti mohly dobře prohlédnout.

K larvám dětem ukážeme na fotografiích dospělé.



Lovíme sítkami. Foto archiv Lipky.

Skupinky se na závěr na stanovištích vymění, aby si prohlédly úlovky druhé skupiny.

Zakončení:

Kde jsme ulovili nejvíce živočichů? Jaké živočichy jsme viděli? Koho bylo jednoduché ulovit a koho složité?

Co nám pomohlo?

Jak poznáme čolka?

Jak odlišíme samičku a samečka čolka?

Aktivita č. 5 Žáby, čolci (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou na louce u rybníčku. Děti se v roli čolků a žab schovávají pod padák.

Metody

aktivizační a didaktická hra
s básničkou

Pomůcky

psychomotorický padák, fotografie
čápa

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: *Na čolky a žáby si zahrajeme.*

Na žábě či čolkovi si rád pochutná čáp. Ukážeme fotografii.



Hrajeme si na žáby a čolky. Foto archiv Lipky.

Držíme všichni společně za okraje herní padák, zvedáme jej nahoru a dolů a říkáme básničku:

Žáby, čolci,
žáby, čolci,
čápi jdou,
čápi jdou.
Vlezte zpátky,
ať jste rychle pod vodou!

Na slova „pod vodou“ děti pustí padák a rychle se pod něj schovají.

Aktivita č. 6 Hraní si na žáby (40 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku u rybníčku či ve školce po návratu. Děti v roli žab putují k rybníčku naklást vajíčka. Pak modelují z hlíny vývoj žáby a nakonec odchází z rybníčku jako dospělé žáby zpět do lesa. Cestou je ohrožují projíždějící automobily.

Metody

prožitková, pohybově-dramatická didaktická hra

Pomůcky

fotografie skokana, ropuchy a rosničky, auta (hračky či vyrobená z kartonu), lano, modrá gáza, obrázky vývoje žáby, obrázky žabek na schovávání (v počtu dětí), keramická hlína, fotografie volavky, zelená gáza představující řasy (potravu pulců), plyšová kachna

Podrobně rozpracovaný obsah

Jak se pohybují žáby

Uvedení: *Zahrajeme si na žáby. Nejprve vás do nich musíme začarovat.*

Děti se stanou žábami: *Čáry máry pod kočáry, ať jsou tady samé žáby.*

Jak se vlastně pohybují žáby? Opravdu všechny skáčou?

Postupně děti začarujeme ve skokany, rosničky a ropuchy. Děti skáčou jako skokani, šplhají jako rosničky (vylezou na strom, lavičku... nebo jej jen obejmou, dotknou se), lezou jako ropuchy. Při prvním začarování do každého druhu žáby jim ukážeme její fotografii a řekneme, jak se žába pohybuje.

Zakončení: *Jak se tedy žáby pohybují?*

Cesta k rybníčku a zase zpět

Uvedení: *Je jaro a žáby putují do rybníčku.*

Děti lezou po čtyřech k rybníčku, vytvořenému z lana a modré gázy. Před rybníčkem jezdí po silnici auta, těm se musí vyhnout.

V rybníčku si najdou dvojici a společně vymodelují vajíčka z hlíny, slepí je do provázků a zachytí mezi vodní rostliny (zelená gáza).

Pak žáby zase odlezuou přes silnici do lesa.

Zakončení:

Dostali jste se v pořádku do rybníčku a zpět do lesa? Bylo pro vás něco těžké? Hrozilo vám nějaké nebezpečí? Co jste v rybníčku dělali?



Vývoj žab

Uvedení: *Pojďme se podívat, co se zatím děje s vajíčky v rybníčku.*

Sedneme si kolem rybníčku a děti zkusí z vajíčka vymodelovat pulce – z kuličky vytáhnou na jedné straně ocásek. S pulcem si pohrají: hledají ve vodě potravu (drobné řasy), schovají se před kachnou (plyšák).



Modelujeme vývoj žáby. Foto archiv Lipky.

Další vývoj žáby dětem ukážeme na fotografiích. Následně každý dostane obrázek dospělé ropuchy. *Žabky z rybníčku odchází zpět do lesa. Ještě chvíli trvá, než vyrostou tak jako ropucha na vašem obrázku. Přes den jsou někde ukryté a za tmy vyráží lovit potravu.*

Odneseme žáby (obrázky) mezi stromy. Tam je děti zkusí ukrýt. Kousek žáby vždy musí být vidět. Děti se následně stanou volavkami a čápy a ukryté žabky hledají. Když žabku najdou, jako si na ní pochutnají (zaklapou zobákem), ale nechají ji na místě.

Zakončení:

Kam odchází ropuchy, když do rybníčku nakladou vajíčka? Kdo je může lovit? Našli jste v roli čápa či volavky nějaké žabky?



Hrajeme si na žáby. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 7 Hraní si u vody (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku u rybníčka. Děti posílají po vodě bruslačky z kůry jako lodičky, využívají kukátka, případně pomůcky k lovení, lavory s ulovenými živočichy, přenášejí vodu. Mohou si i hrát volně, dle svých nápadů.

Metody

činnostní učení na stanovištích, pozorování, volná hra, lovení, didaktická hra

Pomůcky

kukátka, pomůcky k lovení (viz aktivita č. 4), kůry s nakreslenými bruslačkami, delší klacky, malé kelímky, lavory, proužky krepového papíru, stříkačky...

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Než půjdeme domů, ještě si chvíli u rybníčku pohrajeme.

Nabídne dětem různé činnosti.

- Bruslačky: na kůrách jsou namalované bruslačky. Děti je za pomoci klacíků plaví po vodě jako lodičky.
- Přenášení vody: děti přenášejí v malých kelímcích vodu z rybníka do malého jezírka (lavoru) čolkovi.
- Prohlížení živočichů: děti si prohlíží již ulovené živočichy.
- Kukátka: děti využijí kukátka pro pozorování života pod vodou.
- Lovení: děti loví a pozorují vodní živočichy (pozor na šetrný odlov!).
- Lov much: žáby loví hmyz vymrštěním dlouhého, lepkavého jazyka – děti se stříkačkou trefují do krepového papíru, pověšeného na větvě.
- Co plave a co ne: děti zkusí pokládat na hladinu v lavoru různé přírodniny a další předměty a zkusí, zda plavou (kůra, klacík, kamínek, list, lžička...).

Zakončení:

Jak jste si u vody hráli? Kterou hru byste si chtěli ještě zopakovat?

Aktivita č. 8 Oživení rybníčka (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku v lese. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

opakování, zpětná vazba,
samostatné hledání
v terénu

Pomůcky

balicí papír s nakresleným
rybníčkem (z aktivity č. 3),
malé fotografie vodních
živočichů

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Čolek: *Ahoj děti, už jste
rybníček pořádně
prozkoumaly? Poradíte
mi, co mému rybníčku chybí, abych v něm mohl spokojeně žít?*



Oživení rybníčku. Foto archiv Lipky.

Do prázdného obrázku rybníčku z úvodu programu děti doplní vhodné prostředí pro čolka. Ke břehům umístí rostliny, na dno kameny a písek.

Do hotového jezírka pak společně umístíme obrázky vodních živočichů, které jsme skutečně našli. Vždy je pojmenujeme a domluvíme se, kde v rybníčku žijí.

Zakončení:

Které zvířátko vás v rybníce překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

Aktivita č. 9 Hledání obyvatel rybníka (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou u rybníka. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky vodních živočichů: žába (ropucha), čolek, kapr, kachna, volavka, vážka, bruslačka, potápník, okružák, plovatka



Společná práce ve třídě: rybník. Foto archiv Lipky.

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Prase: *Už víte, že v rybníce žijí čolci, žáby...* (dle toho, co děti během programu objevily). *Jaká další zvířata byste na louce mohli potkat?*

Děti hledají kolem rybníčku rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či Čolkovi.

Nakonec zvířátka společně sesbíráme. U každého zvířátka se děti ptáme, jak se jmenuje a co v rybníčku dělá.

Zvířátka odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás v rybníčku překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

Aktivita č. 10 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily. Přemýšlí o významu rybníka.

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To je škoda, že už jsme museli jít od rybníčku domů. Moc se mi tam líbilo. Co vám?*

Proč lidé k rybníku chodí? Proč tam bylo dobře nám? Je rybník důležitý i pro někoho jiného?

Vzpomenete si, co jsme u rybníčku zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli? Co jsme se dnes naučili?

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koluje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.

2.6 Téma č. 6 Louka – květen–červen, 3,5 hodiny

Téma je zaměřeno na poznávání biotopu louky. Děti spolu s kamarádem Emilem navštíví louku, kterou samostatně prozkoumají. Pomocí smýkačky a krabičkových lup odchytnou a pozorují luční živočichy, v roli čmeláků staví hnízdo, sbírají nektar a opylují květy. Z lučních květin vytvoří voničky. Na louce objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu louky pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel louky, čmelák.

Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o louce.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor, vybavování, brainstorming

Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Pojdme ke koberci vybrat místo, které navštívíme.

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. Která místa jsme již s Emilem navštívili? Kde jsme ještě nebyli?

K návštěvě navrhne louku.

Emile, těšíš se na výlet na louku?

Těším!

Ptáme se dětí: Jak to teď vypadá na louce? Co tam můžeme vidět? Co můžeme na louce dělat?

Aktivita č. 2 Průzkum louky (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti louku zkoumají a hrají si na ní.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra

Pomůcky

maňásek kluka, loutka čmeláka



Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po příchodu na louku říká Emil: *Vidím, že už jsme na louce. Pojdme ji prozkoumat a pohrát si.*



Prozkoumáváme louku. Foto archiv Lipky.

Z trávy vyletí čmelák.

Jejda, kdopak jsi? lekne se Emil. Děti hádají.

Čmelák: *Správně! Já jsem čmelák!*

A neštípneš mě? ptá se Emil.

Čmelák: *Neštípnu. Leda bys mi dělal něco, co se mi nebude líbit.*

A kdo jste vy? A co tu vlastně děláte? Já znám louku dobře. Až ji prozkoumáte, tak mi přijďte říct, co jste objevili.

Děti vyzveme k průzkumu biotopu: *Nyní máte čas se po louce proběhnout a prozkoumat ji a sami si hrát. Vymežíme jim bezpečný prostor (např. být na dohled) a dohodneme signál k návratu (např. zvonek či píšťalka).*

Zakončení: Poté, co se opět shromáždíme, se čmelák ptá: *Co jste objevili, dělali, co vás na louce zaujalo?*

Poznámky:

Pohádku můžeme začít alternativně takto: Děti nad plátnem hledají, které místo ještě nenavštívily. Přiletí čmelák a stěžuje si, že jej někdo odnesl s kyticí do města a neví, jak se vrátit na louku, kde má hnízdo. Děti se s ním domluví, že se na louku stejně chystají a čmeláka tam vezmou s sebou.

Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou. Děti s dopomocí pedagogů hledají na louce živočichy.

Metody

hledání a pozorování v terénu, demonstrace, brainstorming, smyslového vnímání a poznávání

Pomůcky

lupy, krabičkové lupy, malá zrcátka, atlas hmyzu, smýkačka, bílé plátno

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Čmelák: *Vidím, že jste na louce objevili mnoho zajímavého. Žije tu také krom mě mnoho dalších zvířátek. Poradím vám, kde je hledat.*

Lovení a pozorování

Společně s dětmi přemýšlíme, kde bychom na louce mohli najít zvířátka:

- na květech: motýly, včely, čmeláky, mušky...
- na stoncích a listech: mšice, housenky, kukly, pavučiny a pavouky, kobylky, sarančata
- na půdě, cestě: brouky...

Pak si vysvětlíme a názorně předvedeme, jak drobnou luční havěť můžeme šetrně odchytit a pozorovat.

- Využijeme smýkačku, chycený hmyz pak vyklepeme na plátno a pozorujeme, můžeme jej také přendat do krabičkových lup.
- Sklepeme hmyz z květů přímo do krabiček.
- Na cestě a holých místech hledáme mravence a brouky, které opatrně do krabičky přesuneme pomocí lžičky.



Pozorujeme luční živočichy v krabičkových lupách. Foto archiv Lipky.

Dětem k průzkumu nabídneme také malá zrcátka a ukážeme jim, jak jimi mohou nahlížet na spodní stranu listů.

Společně s dětmi nalezené živočichy pozorujeme a určujeme.

Zakončení:

Jak se vám dařilo živočichy objevit a chytit? Jaké živočichy jsme na louce našli a kde? Jaký objev pro vás byl nejzajímavější? Proč?

Poslech zvuků louky

Uvedení:

Že jsou na louce zvířátka, můžeme poznat také podle zvuku.

Všichni si sedneme či lehne (pokud máme deky) a chvíli tiše posloucháme.

Zakončení:

Slyšeli jste nějaké živočichy? Jaké vydávali zvuky? Kdo myslíte, že to byl?

Aktivita č. 4 Hra na čmeláky (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou na louce. Děti si hrou zažijí vývoj čmeláka.

Metody

didaktická pohybová hra

Pomůcky

obdélníky gázy (80 x 50 cm, dle počtu dětí), několik voskových mezistěn, keramická hlína (příp. misky na vytvoření bláta)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Čmelák: *Děti, co víte o čmelácích?*

Jsem rád, že o nás čmelácích něco víte. Jsme totiž ohromně zajímaví. Pojdte, budu vám povídat, jak jsem se narodil a vyrostl, a zažijete to se mnou.

- *Samička čmeláka staví na jaře hnízdo, nejčastěji v zemi, v opuštěné noře – děti si najdou nebo vyhloubí prohlubeň v zemi.*
- *Na dně komůrky vytvoří samička voskovou buňku a do ní naklade několik vajíček – děti si vytvoří misku z plátu vosku (mezistěna). Z keramické hlíny či hlíny, kterou venku najdou, vytvoří několik kuliček a do misky je vloží.*
- *Vajíčka pak přikryje zadečkem a zahřívá je – děti si dřepnou nad prohlubeň s vajíčky.*
- *Když se z vajíček vylíhnou larvy, samička je krmí – děti z vajíček vyválí válečky – larvy.*
- *Nakonec se larvy zakuklí a po čase se z kukel vylíhnou noví čmeláci – děti se zamotají do gázy a odpočívají jako kukly. Pak se vymotají a z gázy si vytvoří křídla a vyletí jako noví čmeláci a běhají po louce mezi květinami.*

Zakončení:

Čmelák: *Zahráli jste si na čmeláky. Co nového jste se o nich naučili?*

Zdroj:

Čmelák. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. 2001 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cmel%C3%A1k>

Aktivita č. 5 Hra na sběr nektaru (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku na louce nebo ve třídě. Děti v roli čmeláků sbírají nektar z květů.



Metody

didaktická hra, prožitková

Pomůcky

z papíru vystřižené květy s dírou uprostřed, hrnky či kelímky s vodou

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Když se čmeláci vylíhnou, pustí se do sběru nektaru. Zahrajeme si na to.

Po louce či místnosti jsou rozmístěny hrnky s vodou, na kterých jsou položeny papírové květy. Děti sbírají v roli čmeláků pipetami z květů nektar a nosí je na určené místo do hnízda (větší hrnek na šátku, v krabici...).

Zakončení:

Co jste nosili do hnízda? Kde jste nektar sbírali? Co z nektaru čmeláci vyrobí? Pro koho med vyrábí?



Sajeme nektar jako čmeláci. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 6 Opylování (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku na louce. Děti se seznámí s principem opylování a pak opylují květy štětečkem jako čmeláci.

Metody

pozorování, výklad, didaktická hra

Pomůcky

květ s výraznými tyčinkami a pestíkem, lupa, malé štětečky, semínko

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Čmeláci z květů sbírají také pyl. Podíváme se, kde je pyl v květu uložen a jak vypadá.

Dětem ukážeme stavbu květu a pylová zrnka na tyčinkách. Vysvětlíme jim, že když se zrníčko pylu dostane z tyčinek na pestík, dojde k opylení a vznikne semínko. Když čmelák v květině sbírá nektar a pyl, zachytí se mu zrníčka pylu na chlupcích a některá se přenesou na pestík. Čmelák tak květinu opylí.



Jako včely opylujeme rostliny. Foto archiv Lipky.

Děti lupou pozorují květ a hledají tyčinky s pylem a pestík. Dostanou štětečky a v roli čmeláků opylují květiny – šmejdí štětečky v květech a přenáší pyl na pestík.

Zakončení:

Jak pomáhá čmelák květinám?

Aktivita č. 7 Voničky (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku na louce. Děti si natrhají květiny a vytvoří z nich voničku.

Metody

tvoření, pracovní činnost

Pomůcky

provázek

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Můžeme si z louky něco odnést, co nás nebo třeba maminku potěší?

Z květin na louce můžeme vytvořit kytičku – voničku a doma si ji pověsit, aby nám v zimě připomínala, že jaro a léto zase přijdou.

Děti si natrhají voničku z devatera květů. Každá květina by měla být jiná.

Zakončení:

Jaké květiny jste si do voničky dali? Podařilo se vám najít 9 různých květin? Jaké mají barvy?

Aktivita č. 8 Volná hra (25 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku na louce. Děti si volně hrají.

Metody

volná hra

Pomůcky

pomůcky z předchozích aktivit: krabičkové lupy, lupy, smýkačka, štětečky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Už jsme louku prozkoumali, pohráli jsme si spolu se čmelákem, vyrobili si voničku. Teď si můžete ještě chvíli hrát podle svého. Budete-li chtít, využijte věci, které s sebou máme: lupy, krabičky, štětečky...

Děti si volně hrají.

Zakončení: *Jak jste si hráli? Napadla vás nějaká nová hra na louce?*



Aktivita č. 9 Hledání obyvatel louky (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou na louce. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky lučních živočichů: čmelák, krtek, včela, motýl, srnka, sysel, cvrček, pavouk, saranče

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Prase: *Už víte, že na louce žijí čmeláci... (dle toho, co děti během programu objevily) Jaká další zvířata byste na louce mohli potkat?*

Děti hledají na louce rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či čmelákovi.

Nakonec zvířátka společně sesbíráme. U každého zvířátka se děti ptáme, jak se jmenuje a co na louce dělá?

Zvířátka odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás na louce překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

Aktivita č. 10 Pítko pro hmyz (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá postupně s celou skupinou v místnosti. Děti vyrábí společné pítko pro hmyz z keramické hlíny a barevných sklíček.

Metody

tvoření, pracovní činnost

Pomůcky

keramická hlína, skleněná drť z nízkotavného skla

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Motýly, čmeláky, včely, brouky nenajdeme jen na louce, ale také na naší zahradě. Protože tu nemají žádný zdroj vody, můžeme jim vyrobit pítko.

S dětmi tvoříme společně pítko tak, že na mělkou misku či hluboký talíř položíme navlhčenou látku a na ní postupně od středu tvoříme výrobek z válečků hlíny, které stáčíme do spirály a slepujeme k sobě. Jednotlivé děti se při tvorbě střídají. Každé vyválí asi palec tlustý váleček z keramické hlíny, který připojí k již existujícímu výrobku. Když máme základní tvar hotový, vyhladíme vnitřní plochu misky tak, abychom jednotlivé válečky spojili a zamezili vytékání vody. Do hotové misky nasype každé dítě špetku barevných sklíček, která po vypálení vytvoří obdobu průhledné glazury.

Pítko po vypálení společně umístíme na zahradu a pravidelně v něm s dětmi vyměňujeme vodu.

Zakončení:

Jaký postup práce jsme využili? Jak se nám práce podařila? Komu pítko pomůže?

Aktivita č. 11 Reflexe (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti sedí okolo koberce a vybavují si, co během celého roku v programu zažily.

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

zvířecí průvodci jednotlivými biotopy, dřevěné figurky zvířat, maňásek kluka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To byla letos naše poslední společná procházka. Už jsme navštívili všechna místa z našeho herního koberce. Vzpomenete si, která to byla?*

Kdo nám byl průvodcem na zahradě, na poli, v parku, v lese, u rybníka, na louce? Co jsme tam zažili a objevili?

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají tak, jak dostávají nápady. Koberec a figurky živočichů a Emila necháme dětem k dispozici k volné hře.



3 Metodická část

V průběhu programu Na procházky s Emilem děti poznávají místa (biotopy) v okolí mateřské školy, učí se v přírodě pobývat a hrát si v ní.

Dlouhodobým cílem programu je vytvořit u dětí základy odpovědného přístupu k přírodě.

K tomu směřujeme pomocí 5 hlavních vzdělávacích cílů, které vždy konkretizujeme třemi výstupy z oblasti znalostí, dovedností a postojů:

Šetrné pozorování přírody a rozvoj všímavosti

Dítě

- má povědomí o tom, kde může v různých přírodních prostředích najít živočichy, houby, rostliny a přírodniny
- umí je nalézt a odchytnout/nasbírat a pozorovat
- chová se k živočichům, houbám, rostlinám i přírodninám šetrně

Využití přírody jako herny

Dítě

- má povědomí o tom, co může v přírodě využít pro hru
- umí si v přírodě hrát
- rádo si hraje v přírodě, na hry v přírodě se těší

Povědomí o souvislostech v přírodě (nikdo není a nemůže být v přírodě sám)

Dítě

- popíše některé souvislosti (např. potravní)
- pozoruje vztahy v přírodě
- zajímá se o vztahy v přírodě (např. otázky „proč?“)

Pochopení významu přírody pro člověka

Dítě

- popíše význam navštívených biotopů pro člověka
- v biotopech najde a nasbírá suroviny, které následně prakticky využije
- uvědomuje si důležitost přírody pro člověka

Vytvoření vztahu k místu

Dítě

- pozná různá místa (biotopy) v okolí školky
- samostatně si v místech hraje, tvoří, pozoruje
- má přírodu a pobyt v ní rádo, na návštěvy biotopů se těší

Děti se učí zejména skrze přímý kontakt s přírodou. Zásadní část programu probíhá vždy venku, zároveň má program přesah do školky.

Protože se jedná o program pro děti předškolního věku, důraz klademe na učení se prostřednictvím prožitku a vlastní zkušenosti. Přestože se v programu děti dozívají nové informace, nepovažujeme je v rámci obsahu za stěžejní.

Program je navržen tak, aby bylo možné každé téma realizovat v jednom dni. Pokud chceme, aby si děti téma opravdu prožily, doporučujeme program rozložit do více dní. V jednom dni realizovat úvod a první návštěvu místa zaměřenou na průzkum a hraní v přírodě a s přírodou, v druhém dni poznávat vztahy



v ekosystému a významné živočichy, třetí den se věnovat výtvarnému tvoření. Každý den doporučujeme organizované činnosti doplnit volnou hrou. Materiál, který si děti přinesou z biotopu do mateřské školy, mohou využít čtvrtý den k tvoření ve školce a zároveň program uzavřít.

Do doby realizace jednotlivých aktivit nezapočítáváme čas potřebný pro oblékání, přesun do biotopu a svačinu. Při plánování je s tím třeba počítat.

Celý program propojuje motivační příběh o klukovi Emilovi, který si neumí hrát venku. Děti jej berou s sebou na výpravu do různých biotopů (zahrada, pole, park, les, louka, rybník) a spolu s ním místa poznávají.

V každém biotopu děti:

- samostatně prozkoumají prostředí
- využijí přírodní prostředí a přírodniny k hraní, případně výrobě hračky
- objeví, kde a co v biotopu žije
- využijí přírodu k tvoření, výtvarné činnosti
- poznají ekosystémovou souvislost/vztah
- poznají jeho důležitost pro člověka
- něco si odnesou na pozdější využití ve školce

V čase věnovaném volné hře v závěru každého programu mohou děti zúročit vše, co se naučily, a vymyslet další možnosti pro hru.

Program je navržen pro postupnou realizaci témat během školního roku. Doporučujeme ale biotopy, ve kterých již byl realizován, navštívit i v dalších ročních obdobích.

Doporučujeme také seznamovat s probíhajícími tématy a činnostmi dětí rodiče, např. formou vystavení výrobků a fotografií. Pro každé dítě je možné zavést složku (portfolio), do které si bude zakládat výsledky své práce, aby je na konci roku mělo pohromadě.

Pojem biotop používáme v programu s jistým zjednodušením, pro označení určitého typu přírodního prostředí.

Propojení s RVP pro předškolní vzdělávání

Hlavní cíle programu spadají do vzdělávací oblasti Dítě a jeho svět. Program naplňuje zejména tyto **dílčí vzdělávací cíle**:

- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním, kulturním i technickém prostředí, o jejich rozmanitosti, vývoji a neustálých proměnách
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí i jeho změnám
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou, lidmi, společností, planetou Zemí
- osvojení si poznatků o prostředí, v němž žije, a základních pojmů

Z pohledu rozvíjených kompetencí pak vidíme jako zásadní **klíčové kompetence** činnostní a občanské. Dítě zejména:

- získává povědomí o vlivu svého chování na okolí, chová se ohleduplně a odpovědně k přírodnímu prostředí
- osvojuje si poznatky o vhodném využití přírodních zdrojů/materiálů



Vzhledem k zařazení různorodých metod a forem práce a podnětnému, zejména venkovnímu prostředí, ve kterém probíhá, program rozvíjí dítě prakticky ve všech dalších vzdělávacích oblastech a klíčových kompetencích. U jednotlivých témat proto do výčtu dílčích vzdělávacích cílů a rozvíjených kompetencí zařazujeme pouze ty, kde je jejich naplnění jasně patrné.

Motivace, reflexe a zpětná vazba

Každé téma začíná motivační scénkou s klukem Emilem, ke kterému si děti rychle vytvoří vztah. Děti se podílí na výběru prozkoumávaného biotopu, výpravy plánují nad velkým herním kobercem. V každém biotopu se setkají s látkovou loutkou živočicha, který se stane jejich průvodcem. K biotopu děti dále dostanou dřevěné hrací figurky živočichů, pro něj typických. Figurky mohou využít pro hraní na koberci ve volném čase, a tak si osvěžit své zkušenosti a případně i rozšířit znalosti.

V úvodu témat doporučujeme zjistit, jakou mají děti s biotopem zkušenost. Dětem to umožní si uvědomit, co už znají, a my pedagogové dostaneme informaci, z čeho při realizaci programu vycházet.

Většina aktivit v programu začíná „uvedením“, které má za cíl propojit je s předchozí činností a děti motivovat. Na závěr aktivit doporučujeme promyšlené „zakončení“, jehož příklady také uvádíme. Doporučujeme však otázky volit a upravovat dle požadavků konkrétní situace.

Téměř vždy je možné začít obecnou reflektivní otázkou, kdy si děti vybavují, co v aktivitě dělaly, a navázat otázkou, která ověřuje či prohlubuje naplnění cíle.



Vybírání biotopu u herního koberce. Foto archiv Lipky.

Jednoduchou reflexi také doporučujeme provést v závěru každého tématu. Při reflexi si děti vybavují, co v programu zažily, a tak upevňují získané zkušenosti. Po reflexi může následovat zpětná vazba, kdy děti jednotlivé části programu hodnotí. Ze zkušenosti však při práci s dětmi v předškolním věku doporučujeme získávat zpětnou vazbu především přímým pozorováním reakcí dětí při programu a při reflexi.

Informace:

*„**Biotop**, někdy taky **habitat** neboli **stanoviště**, je biotické (živé) i abiotické (neživé) prostředí, ovlivněné a pozměněné živou složkou přírody – biotou. Lze ho chápat jako společné prostředí určitých složek biocenózy, tedy soubor všech vlivů, které vytvářejí životní prostředí všech zde žijících organismů. Pro rostliny se někdy používá i pojem **ekotop**.“*

Zdroj:

Biotop. In: Wikipedie [online]. 2001 [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Biotop>

Typy biotopů v ČR:

- vodní toky a nádrže
- mokřady a pobřežní vegetace
- prameniště a rašeliniště
- skály, sutě a jeskyně
- alpínské bezlesí
- sekundární trávníky a vřesoviště
- křoviny, lesy
- biotopy silně ovlivněné nebo vytvořené člověkem

Zdroj:

Biotopy. In: Mezistromy.cz [online]. 31. 12. 2016 [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <https://www.mezistromy.cz/les-a-stromy/biotopy>

3.1 Téma č. 1 Zahrada – září, 2,5 hodiny

Úvodní téma je zaměřeno na podnícení zájmu o účast v programu a na poznání biotopu zahrady. Děti společně s klukem Emilem (maňásek) vyberou na herním koberci biotop, který navštíví. Vypraví se do zahrady, kterou nejprve samostatně prozkoumají. Na zahradě pak hledají zajímavé přírodniny, odchytnou a pozorují drobné živočichy, malují rostlinami. Hrou poznají potravní vztahy žízály, vyrobí si ovocné jednohubky. V zahradě objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu zahrady pro ně i pro člověka. Vlastním programem v zahradě je doprovází obyvatelka zahrady žízála.



Emil. Foto archiv Lipky.

Výstupy

Dítě

- má zájem se účastnit programu a těší se na něj
- vybaví si své zkušenosti a poznatky o zahradě
- samostatně prozkoumá zahradu a vymýšlí si vlastní hry
- najde a přinese přírodniny určitých vlastností dle zadání
- procvičuje hrubou i jemnou motoriku
- šetrně odchytní a pozoruje drobného živočicha
- k malování využije rostliny
- popíše potravní vztah kos – žízála, vyjmenuje příklady potravy žízály
- najde figurky typických obyvatel zahrady v jejich přirozeném prostředí
- vybaví si, co během programu zažilo, a sdílí to s ostatními

Dílčí vzdělávací cíle (dle RVP)

- osvojení si poznatků o prostředí, v němž dítě žije, a základních pojmů
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí
- vytváření si zdravých životních návyků a postojů jako základů zdravého životního stylu
- posilování ohleduplného chování a kooperativních dovedností
- rozvoj vnímání, naslouchání, porozumění i vyjadřování
- rozvoj komunikativních dovedností
- rozvoj řeči a paměti
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování hrubé i jemné motoriky, koordinace ruka-oko
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj schopnosti řešit problémy
- vytváření a rozvoj pozitivního vztahu k učení
- rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- poznávání sebe sama, rozvoj sebedůvěry
- rozvoj schopností a dovedností umožňujících vyjádřit pocity a prožitky
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí

Téma vede k rozvoji těchto klíčových kompetencí:

- **kompetence k učení** – dítě si záměrně vybavuje své znalosti a zkušenosti, opakováním je upevňuje, klade si otázky a hledá na ně odpovědi, zažívá aha-efekt, soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, má elementární poznatky o přírodním prostředí, postupuje podle instrukcí a pokynů, zdokonaluje pohybové dovednosti (manipulací s nástroji, pohybovou hrou), zvládá jemnou motoriku a koordinaci ruka-oko, osvojuje si poznatky prožitkem, formou hry, rozumí jevům a dějům, kterých se účastní (pojmenuje či popíše činnosti a zasadí je do kontextu), přemýšlí o svých prožitcích a hodnotí je, raduje se z toho, co dokázalo;
- **kompetence k řešení problémů** – dítě se učí na základě zkušenosti, využívá vlastní představivost a fantazii, osvojuje si poznávací operace (porovnává, nachází podobnosti a rozdíly, určuje podstatné znaky), užívá při řešení problému matematických postupů (porovnávání více/méně), chápe algoritmus řešení a jeho využití v jiné situaci (způsob odchyty živočichů, práce s krabíčkovou lupou), vlastní bezprostřední zkušeností se učí zvládat běžné způsoby pohybu ve venkovním prostředí, při volné hře ve venkovním prostředí řeší samostatně běžné problémy, vymýšlí nová řešení, má vlastní a originální nápady na hry, využívá při tom dosavadní zkušenosti i fantazii, osvojuje si práci s pomůckami a nástroji běžné potřeby, osvojuje si funkční řešení napodobováním, uplatňuje získané zkušenosti v praxi;
- **kompetence komunikativní** – dítě se učí vést dialog, samostatně vyjadřuje své myšlenky a názory, formuluje odpovědi, osvojuje si a opakováním upevňuje nové pojmy, vyjadřuje své zkušenosti a poznatky;
- **kompetence sociální a personální** – dítě se domlouvá, spolupracuje (při odchyty živočichů), chová se ohleduplně, respektuje druhého, naslouchá ostatním, dodržuje dohodnutá pravidla;
- **kompetence činnostní a občanské** – dítě odhaduje rizika svého konání, dbá na své osobní bezpečí i bezpečí druhých, rozhoduje o svých činnostech samostatně, dle vlastního uvážení,



chová se ohleduplně a odpovědně k přírodnímu prostředí (k zahradě, živočichům při odchytu), zažívá přínos vlastního úsilí pro sebe i ostatní (výroba jednohubek), osvojuje si poznatky o vhodném využití přírodních zdrojů/materiálů (malování rostlinami, výroba jednohubek), navrhuje vlastní nápady na činnosti.

Aktivita č. 1 Seznámení s Emilem (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o místech, na která lze jít na procházku.

Metody

motivační dramatizace, řízený rozhovor, sdílení, brainstorming

Pomůcky

loutka kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Děti, než půjdeme ven, představím vám nového kamaráda.

Pozveme děti do kroužku a představíme Emila (maňásek). *Na co se, Emile, ve školce těšíš?*

Emil: *Netěším se na nic. Rád si hraji s počítačem a to ve školce nemůžu.*

Děti, na co se ve školce těšíte vy?

Někteří z vás říkali, že si rádi hrají venku. Dnes půjdeme také ven. Nejprve se domluvíme, jaké místo na procházce navštívíme.

Vytáhneme velké plátno. Jsou na něm nakreslená různá prostředí, do kterých můžeme na procházku vyrazit. S dětmi si plátno prohlížíme, popisujeme jej a povídáme si o tom, kde by se nám líbilo. Na louce, v lese, na zahradě, u rybníka či potoka, na poli či v parku. Rozhodneme se, že půjdeme do zahrady.

Co můžeme vidět a dělat na podzim v zahradě?

Poznámky:

Zahradu ve školce děti dobře znají a našemu účelu nemusí plně vyhovovat. Zkuste si domluvit návštěvu některé jiné, inspirativní zahrady, třeba přírodní, ve vašem okolí. Seznam přírodních zahrad můžete najít např. na stránce prirodnizahrada.eu. Zahrady označené jako ukázkové jsou po domluvě přístupné veřejnosti. Po domluvě lze často navštívit také zahrady různých středisek environmentální výchovy.

Zdroj:

Ukázkové zahrady podle kraje. In: Přírodní zahrada z. s. [online]. 2018 [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <http://prirodnizahrada.eu/ukazkove-zahrady-kraje/>



Emil. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 2 Průzkum zahrady (cca 25 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti zahradu nejprve zkoumají individuálně, následně plní pokyny pedagoga a v zahradě hledají přírodniny podle zadání, přináší je a společně prohlíží.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra, metoda smyslového vnímání a poznávání, porovnávání, třídění, samostatné hledání v terénu

Pomůcky

loutka kluka, loutka žížaly, čtverec bílého plátna (1,5 x 1 m)

Podrobně rozpracovaný obsah

Samostatný průzkum

Uvedení:

Po příchodu na zahradu se kluk ptá dětí: *Co tady budeme dělat? Je tu vůbec něco zajímavého?*

Z půdy vykoukne žížala: *No to víš, že tu je něco zajímavého!*

Kluk vyjekne: *Jé, příšera, bojím se, hned jdu pryč!*

Děti jej uklidní: *To je jenom žížala.*

Žížala si s klukem a dětmi povídá: *Na zahradě žiju a znám ji jak své boty, teda štětiny. A to se ví, že je tam mnoho zajímavého. Jen ji pořádně prozkoumejte a poznejte. Ale opatrně, abyste ji neponičili.*

Navrhujeme dětem, aby zahradu prozkoumaly a pohrály si na ní. Děti se rozběhnou po zahradě, prohlíží, zkoumají, hrají si samy (na dohled).

Zakončení:

Děti svoláme a spolu s žížalou a klukem se ptáme: *Co jste objevily, s čím jste si hrály, co vás v zahradě zaujalo?*

Hledání přírodnin

Uvedení:

Žížala: *Slyším, že jste na zahradě objevili mnoho zajímavých věcí. Některé další teď ještě zkusíme objevit společně.*

Děti dle pokynů hledají na zahradě různé přírodniny, které přináší a pokládají na čtverec bílého plátna.

Příklady pokynů:

- *Najděte a přineste zajímavý kamínek.*
- *Najděte a přineste kousek barevné rostliny (pozor, stačí jen kousek lístku, květu... netrhejte rostliny celé).*
- *Najděte a přineste list, který se vám líbí.*
- *Najděte a přineste zajímavý klacík.*
- *Najděte a přineste něco špičatého.*
- *Najděte a přineste něco voňavého.*
- *Najděte a přineste zajímavý plod.*

Když děti přírodninu přinesou, ptáme se jich, proč si ji vybraly, čím je pro ně zajímavá.



Po naskládání přírodnin na plátno mohou děti plnit další drobné úkoly: seřadit je podle velikosti, pojmenovat barvy, seřadit je podle barev (listy), ukázat přírodninu, která splňuje určité vlastnosti (např. ostrý, hladký, největší, vícebarevný kamínek).

Zakončení:

Společně si na plátně prohlédneme sbírku přírodnin. Ptáme se dětí:

Co se vám líbí nejvíc?

Překvapilo vás něco?

Co bylo těžké najít?



Hledání přírodnin. Foto archiv Lipky.

Poznámky:

Aktivitu lze doplnit jednoduchou hmatovou hrou. Děti pracují ve dvojicích. Jedno vždy zavře oči a druhé z hromady vybere přírodninu a položí mu ji na otevřenou dlaň. Dítě předmět ohmatává a hádá, o kterou přírodninu se jedná.

Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá zvlášť se dvěma skupinami dětí v různých částech zahrady. Děti s dopomocí pedagogů hledají, odchytávají a pozorují živočichy.

Metody

hledání v terénu, odchyt a pozorování živočichů, demonstrace

Pomůcky

lupy, krabičkové lupy, lžičky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Co by ještě v zahradě mohlo být k nalezení a pozorování?

Můžeme zde najít zvířátka?

Kde můžeme zvířátka najít? Nápady dětí doplníme: Drobné živočichy můžeme najít a pozorovat na listech, v květech, na kůře, pod kameny, pod pařezy a větvemi...

Společně s dětmi hledáme v zahradě živočichy. Nejprve několik živočichů odchytíme společně: špalky a kameny odvalíme a děti jsou připravené se lžičkami a krabičkami. Společně nahlédneme do květů. Ukážeme dětem, jak živočichy odchytit a prohlížet šetrně (sklepnutí do krabičky, prohlížení lupou bez kontaktu, opatrné nabrání lžičkou a vysypání do krabičky) a jak u toho spolupracovat, aby byl odchyt úspěšný.



Hledání přírodnin. Foto archiv Lipky.

Pak děti necháme hledat a odchyťovat živočichy samostatně, kde je třeba, asistujeme.

Nalezené vzorky vystavíme pro prohlédnutí ostatním. Prohlížíme lupami.

Zakončení:

Jaká zvířátka jsme v zahradě našli a kde? Které pro vás bylo nejzajímavější? Proč? Které jste viděli poprvé?

Poznámky:

Pro aktivitu doporučujeme rozdělit děti do dvou skupin a realizovat ji s nimi v různých částech zahrady.

Drobné živočichy můžeme úspěšně hledat např. také v kompostu. Tomu lze vyčlenit samostatnou část programu. Doporučujeme si předem místa obhlédnout, vědět, kde se dají živočichové nejlépe najít. Co můžete najít? Pavouky, žížaly, stonožky, mravence, brouky a jejich larvy a stínky pod starým dřevem či kameny, broučky v květech, mravence na kůře...

Aktivita č. 4 Malování rostlinami (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku. Děti hledají a sbírají rostliny vhodné k malování a malují s nimi.

Metody

výtvarná činnost – malování rostlinami

Pomůcky

kreslicí karton, podložky na kreslení, ošatka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Napadá vás, jak si na zahradě můžete hrát? Na zahradě si můžete také kreslit. A vůbec k tomu nepotřebujete pastelky.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



Nejprve dětem ukážeme, jak se přírodninami maluje. Poté společně obejdeme zahradu s ošatkou. Děti do ní postupně dávají vhodné přírodniny. Ošatku položíme doprostřed stolu. Děti si z ní berou přírodniny dle vlastního uvážení a malují s nimi na papír.



Malování rostlinami. Foto archiv Lipky.

Zakončení:

*Kterou rostlinou se vám kreslilo nejlépe?
Která barva se vám nejvíce líbila?*

Poznámky:

K malování se osvědčily: hrozny, zelené listy, kuličky bezu, některé květy, případně i hlína. Spíše než malování konkrétních obrázků doporučujeme zkoušet, jak která rostlina maluje.

Aktivita č. 5 Hra na žížaly (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v zahradě. Děti při pohybové hře sbírají potravu v roli žížal.

Metody

didaktická pohybová hra

Pomůcky

kruhy z provazu (prádelní či horolezecká šňůra, dle počtu dětí), kartičky s potravou pro žížalu 10 x 5 ks (viz příloha), kosí zobák a křídla (např. pruh černé gázy či látky), misky (dle počtu dětí)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Žížala: Děti, chcete si zahrát na nás žížaly? Tak jo, ukážu vám, jak si hledáme potravu a v jakém při tom můžeme být nebezpečí.

Děti-žížaly jsou schované ve svých podzemních chodbičkách. Otvory chodbiček jsou představovány kruhy z barevné šňůry.

Říkáme říkanku (vymysleli pedagogové z Lipky):

*ŽÍŽALA JE DLOUHÁ,
Z DÍRY V ZEMI ČOUHÁ.
A KDYŽ PADNE ROSA,
MŮŽE POTKAT KOSA.*



Hra na žížaly. Foto archiv Lipky.

Na slovo „kosa“ žížaly vykrouknou z chodbičky a běží si pro jednu kartičku s potravou. Kartičku si odnáší zpět do svého kruhu, kde ji položí do misky. V době, kdy se pohybují mimo kruh, je může ulovit kos. Kosa hraje paní učitelka, případně se v roli kosa mohou střídat děti. Kdo je chycen, stává se kosem.

Varianta: Žížaly se mohou schovat i do jiné než původní chodbičky.

Dětem vysvětlíme, že se žížaly pro potravu mohou natahovat z chodbičky ven. Jeden konec těla ale nechávají uvnitř a v případě nebezpečí se zase rychle stáhnou zpět. Žerou také potravu přímo v půdě, kde jsou ve větším bezpečí.

Zakončení:

Koho ulovil kos? Kdo zůstal nechycen? Podívejte se na obrázky. Jakou potravu jste si jako žížaly nosili do svých chodbiček?

Aktivita č. 6 Volná hra (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v zahradě. Děti si volně hrají.

Metody

volná hra

Pomůcky

pomůcky z předchozího programu: lupy, krabičky, uzlovačky, převlek kosa...

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Už jsme zahradu prozkoumali, pohráli jsme si spolu se žížalou, malovali rostlinami. Teď si můžete ještě chvíli hrát podle svého. Budete-li chtít, využijte věci, které s sebou máme: lupy, krabičky, převlek za kosa...

Děti si volně hrají.

Zakončení:

Jak jste si hráli? Napadla vás nějaká nová hra na zahradě?

Aktivita č. 7 Hledání obyvatel zahrady (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v zahradě. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky či kartičky zvířátek: žížala, kos, ježek, kočka, sýkora, slepýš, ještěrka, vosa, zlatohlávek, slimák, slunéčko



Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Žížala: *Už víte, že v zahradě žiji já, žížala, kos, mravenci... (dle toho, co děti našly). Jaká další zvířata byste v zahradě mohli potkat?*

V zahradě děti hledají v různých prostředích rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či žížale. Nakonec zvířátka společně sesbíráme a odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás v zahradě překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

Poznámky:

Figurky zvířat umístíme do takového prostředí, ve kterém by se v přírodě skutečně vyskytovala.

Aktivita č. 8 Ovocné jednohubky (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou nejprve v zahradě a následně ve třídě. Děti sbírají na zahradě podzimní plody, které pak ve třídě využijí k tvorbě jednohubek.

Metody

pracovní činnosti, tvoření



Výroba ovocných jednohubek. Foto archiv Lipky.

Pomůcky

párátka, vykrajovátko, prkýnka, ubrus, nožíky, talířky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Na zahradě právě zraje různé ovoce. Viděli jste nějaké? Pojdme je posbírat.

Děti nasbírají jablka a hrozny. Rozloučí se se žížalou.

Ve školce plody děti operou a vyrábí z nich jednohubky. Vykrajují tvary vykrajovátky z připravených plátků ovoce. Pokládají je na sebe a propíchnou (spojí) párátkem. Každé si nachystá několik jednohubek na svůj talířek. Následuje malá hostina a společný úklid.

Zakončení:

Jak vám zahradní jednohubky chutnaly? Které ovoce jsme na ně použili? Napadá vás ještě jiné ovoce, které bychom mohli do jednohubek dát?

Poznámky:

Osvědčilo se, aby každé dítě mělo 1 prkýnko na krájení a 1 malý talířek na hotové jednohubky. Plátky z ovoce nakrájí pedagog.

Pro větší pestrost můžeme přidat další zakoupené ovoce, např. hrušky.

Pokud v zahradě v danou dobu ovoce nezraje, můžeme nějaké pod stromy naaranžovat. Mělo by se ale jednat o správný druh stromu.

Aktivita č. 9 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily. _

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To je škoda, že už jsme museli jít ze zahrady domů. Nakonec se mi tam líbilo. Co vám?*

Vzpomenete si, co jsme v zahradě zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli?

Pro koho je zahrada důležitá? Proč?

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koluje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.

Poznámky:

Při povídání o významu zahrady nezapomeňme zmínit význam pro živočichy, kterým poskytuje útočiště.

Další náměty:

- Ozdobíme nakrájené a namazané chleby zeleninou.
- Vytvoříme nakládanou zeleninu.
- Vytvoříme salát z mrkve a jablek.
- Uvaříme na ohni bylinkový čaj.
- Uvaříme na ohni ovocný kompot.
- Vytvoříme obrázky z přírodnin v rámečcích položených na zemi.
- Navlečeme plody na bavlnky či drátky.
- Otiskneme rozkrojená jablka a hrušky.
- Ochutnáme různé druhy ovoce.
- Vytvoříme z ovoce křížaly.
- Vytvoříme žízalu z keramické hlíny jako zápch do květináče.



Informace:

Žížala obecná, lidově také **dešťovka**, dorůstá délky 9 až 30 cm. Přední část žížaly je užší a vybíhá v hmatový prstík, kterým se žížala orientuje. Tělo je rozdělené na stejné články. Žlázy v pokožce žížaly vylučují hlen, který jí usnadňuje pohyb, pomáhá při dýchání a chrání pokožku před vysycháním. V pokožce jsou také hmatové a světločivné buňky. Pomocí těchto buněk žížala rozlišuje světlo a tmu. Je světloplachá. Na bocích mají žížaly štětky, které slouží k pohybu.

Žížala se živí převážně tlejícím listím, dále pak drobnými uhynulými živočichy, kteří se rozkládají v půdě. Nestrávené zbytky potravy vynáší na povrch ve formě malých hromádek trusu. Žížala je naopak potravou mnoha ptáků (např. kos, špaček, drozd), savců (např. krtek, ježek, jezevec), hadů, žab, ale i větších bezobratlých (např. slimák, krtonožka).

Žížaly jsou schopny regenerace, pokud je predátor připraví o část těla za opaskem – konec těla jim doroste.

Žížaly jsou hermafrodité, mají samčí i samičí pohlavní orgány. Páří se za teplých letních nocí na povrchu. Partnera lákají pachovými signály. Vyměňují si spermie. Vajíčka obalí sekretem z opaskových žláz, a vytvoří tak kokon, který je chrání.

Pohybem v půdě ji žížaly převrstvují a provzdušňují. Rozkladem zbytků rostlin a živočichů se podílí na vytváření humusu.

Při silném dešti žížaly vylézají na povrch půdy, aby se v zatopených chodbách neudusily. V České republice se vyskytuje několik druhů žížal. Nejběžnější jsou žížala obecná a žížala hnojní.

Zdroje:

Žížala obecná. In: Wikipedie [online]. [cit. 2021-10-7]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BD%C3%AD%C5%BEala_obecn%C3%A1

3.2 Téma č. 2 Pole – říjen, 2,25 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu pole. Děti spolu s kamarádem Emilem navštíví zorané pole, které nejprve samostatně prozkoumají. Na poli hledají a pozorují drobné živočichy, odlijí stopu zvířete, hrou poznají potravní vztahy hraboše. Z pole odnesou slámu, kterou využijí při tvorbě řetězů. Na poli objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu pole pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel pole, hraboš.

Výstupy

Dítě

- má zájem se účastnit programu a těší se na něj
- vybaví si své zkušenosti a poznatky o poli
- samostatně prozkoumá pole a vymýšlí si vlastní hry
- procvičuje hrubou i jemnou motoriku
- šetrně odchytí a pozoruje drobného živočicha
- popíše potravní vztah liška – hraboš – zrní
- vytvoří výrobek z hlíny a slámy, které najde na poli
- využije slámu při výrobě řetězu
- najde figurky typických obyvatel pole v jejich přirozeném prostředí
- vybaví si, co během programu zažilo, a sdílí to s ostatními
- vysvětlí, proč je pole důležité
- vyjmenuje, které plodiny rostou na poli, všimá si, které části jídla pochází z pole

Dílčí vzdělávací cíle (dle RVP)

- osvojení si poznatků o prostředí, v němž žije, a základních pojmů
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí
- posilování ohleduplného chování a kooperativních dovedností
- rozvoj vnímání, naslouchání, porozumění i vyjadřování
- rozvoj komunikativních dovedností
- rozvoj řeči a paměti
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování hrubé i jemné motoriky, koordinace ruka-oko
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj schopnosti řešit problémy
- vytváření a rozvoj pozitivního vztahu k učení
- rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- poznávání sebe sama, rozvoj sebedůvěry
- rozvoj schopností a dovedností umožňujících vyjádřit pocity a prožitky
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí

Téma vede k rozvoji těchto klíčových kompetencí:

- **kompetence k učení** – dítě si záměrně vybavuje své znalosti a zkušenosti, opakováním je upevňuje, soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, má elementární poznatky o přírodním prostředí, postupuje podle instrukcí a pokynů, zdokonaluje pohybové dovednosti (manipulací s nástroji a materiály, pohybovou hrou), zvládá jemnou motoriku a koordinaci ruka-oko, osvojuje si poznatky prožitkem, formou hry, rozumí jevům a dějům, kterých se účastní (pojmenuje či popíše činnosti a zasadí je do kontextu), přemýšlí o svých prožitcích a hodnotí je, raduje se z toho, co dokázalo, hodnotí vlastní práci a její výsledky;
- **kompetence k řešení problémů** – dítě se učí na základě zkušenosti, využívá vlastní představivost a fantazii a porovnává ji se skutečností, chápe algoritmus řešení a jeho využití v jiné situaci (odlévání stop ze sádry), vlastní bezprostřední zkušeností se učí zvládat běžné způsoby pohybu ve venkovním prostředí, při volné hře ve venkovním prostředí řeší samostatně běžné problémy, vymýšlí nová řešení, má vlastní a originální nápady na hry, využívá při tom dosavadní zkušenosti i fantazii, vymýšlí nová řešení problémů, využívá přitom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost, řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti, postupuje metodou pokus-omyl, osvojuje si práci s pomůckami a nástroji běžné potřeby (jehla);
- **kompetence komunikativní** – dítě se učí vést dialog, samostatně vyjadřuje své myšlenky a názory, formuluje odpovědi, osvojuje si a opakováním upevňuje nové pojmy, vyjadřuje své zkušenosti a poznatky;
- **kompetence sociální a personální** – dítě se domlouvá, spolupracuje, chová se ohleduplně, respektuje druhého, naslouchá ostatním, dodržuje dohodnutá pravidla;
- **kompetence činnostní a občanské** – dítě odhaduje rizika svého konání, dbá na své osobní bezpečí i bezpečí druhých, rozhoduje o svých činnostech samostatně, dle vlastního uvážení, učí se své činnosti plánovat, získává povědomí o vlivu svého chování na okolí, chová se ohleduplně



a odpovědně k přírodnímu prostředí, osvojuje si poznatky o vhodném využití přírodních zdrojů/materiálů (sláma), váží si práce i úsilí druhých, navrhuje vlastní nápady na činnosti.

Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o poli.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor s vybavováním, brainstorming

Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: *Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Nejprve vybereme místo, které navštívíme.*

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. *Které místo jsme s Emilem již navštívili? Kam byste se rádi podívali dnes? Na louku, do lesa, do parku, na pole, k rybníku?*

Rozhodneme, že půjdeme na pole.

Emile, těšíš se na výlet na pole?

Emil: *Docela se těším, na zahradě se mi líbilo. Ale na pole? Dá se dělat něco zajímavého na poli?*

Ptáme se dětí: *Co je pole? Jak vypadá pole na podzim? Co lze dělat na podzim na poli?*

Poznámky:

Na pole doporučujeme jít v den, kdy není příliš mokro či větrno. Vlhká půda nevádí, lze z ní dobře tvarovat. Rodiče je třeba předem upozornit, že se děti pravděpodobně vrátí špinavé, a požádat je, aby děti vhodně vybavili.

Aktivita č. 2 Průzkum pole (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti pole zkoumají a hrají si v něm.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra

Pomůcky

maňásek kluka, loutka hraboše, lopatky, kyblíky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po příchodu na pole se Emil ptá dětí: *Co tu budeme dělat? Je tu vůbec něco zajímavého?*

Z půdy vykoukne hraboš: *No to víš, že tu je něco zajímavého!*

Emil vyjekne: *Jé, příšera, bojím se, hned jdu pryč!*

Hraboš: *Nemusíš se bát. Já jsem hraboš a bydlím tu na poli v podzemních norách. Pole znám jak své boty, teda tlapky. A to se ví, že je tu mnoho zajímavého. Jen jej pořádně prozkoumejte a poznejte. A pak mi řeknete, co jste objevili.*



Děti vyzveme k průzkumu biotopu: *Nyní máte čas se po poli proběhnout a prozkoumat jej a sami si hrát.* Vymezíme jim bezpečný prostor (např. být na dohled) a dohodneme signál k návratu.

Zakončení:

Poté, co se opět shromáždíme, se ptá se hraboš: *Co jste objevili, dělali, co vás na poli zaujalo?*

Poznámky:

Děti mohou objevit např. hraboší díry, žížaly, zbytky slámy, stopy zvířat i lidí.

Pokud děti objeví a přinesou živočicha, umístíme jej do krabičky pro pozdější pozorování.

Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita hromadně s celou skupinou. Děti s dopomocí pedagogů hledají, odchyťávají a pozorují živočichy.

Metody

hledání v terénu, odchyt a pozorování živočichů, demonstrace postupu práce

Pomůcky

lupy, krabičkové lupy, lžičky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

V půdě jste našli žížaly a mohli by tam být i další živočichové. Ještě se po nich podíváme společně, zkusíme je opatrně chytit a prohlédnout si pod lupou.

Dětem demonstrujeme způsob odchytu půdních živočichů.

Hledáme živočichy a prohlížíme je v krabičkových lupách a pod lupou. Děti mohou pozorovat žížalu na dlani a všimnout si, jakým způsobem leze.

Zakončení:

Jaká zvířátka jsme na poli našli a kde? Které pro vás bylo nejzajímavější? Proč? Které jste neznali?

Poznámky:

Využijeme také živočichy nalezené v aktivitě č. 2.

Aktivita č. 4 Hra na hraboše (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou na poli. Děti hrají na honěnou a přitom poznávají potravní vztahy.

Metody

didaktická pohybová hra s básničkou



Pomůcky

text básničky, příp. liščí uši

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Mraboš: *Děti, už víte, kde na poli bydlím? Dělá si chodbičky a komůrky v půdě. Tam se schovávám, aby mě nesežraly třeba liška nebo káně. Společně si na to zahrajeme.*

Děti jsou rozmístěny po zahradě, sedí na bobečku a říkají společně s pedagogem básničku (vymysleli pedagogové Lipky):

*NA POLI JSOU KLASY ZRNÍ,
ZA KAŽDÝM Z NICH HRABOŠ SEDÍ.
HLEDEJ NÁS, MNOHO NÁS,
KTERÉHO SI VYHLEDÁŠ?!*

Pedagog chodí mezi dětmi, básničku říká s nimi (rytmus může udávat pomocí ťukacích dřívěk). Pohladí jedno z dětí a to se přidá k němu. Hra se opakuje, dokud se všichni nepřidají k pedagogovi. Ten pak zvolá:



Hra na hraboše. Foto archiv Lipky.

*HRABOŠI, HRABOŠI,
BUĎTE NA POZORU,
LIŠKA SLÍDÍ NA OBZORU!
CHYTÍ VÁS, CHYTÍ VÁS,
KDE HRABOŠI DÍRU MÁŠ?!*

a začne děti honit. Ty se mohou zachránit tím, že si dřepnou a udělají si nad hlavou stříšku.

Zakončení:

Čím se živil hraboš v říkance? Kdo chytil hraboše? Proč liška hraboše chytala?

Varianta či doplnění:

Říkáme jen část básničky:

*HRABOŠI, HRABOŠI,
BUĎTE NA POZORU,
LIŠKA SLÍDÍ NA OBZORU!*

Místo lišky postupně dosazujeme názvy různých živočichů. Pokud živočich z básničky hraboše loví, děti se rozutíkají a učitel je chytá.

Aktivita č. 5 Odlévání stop (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita postupně se skupinami dětí venku na poli. Děti vytváří sádrový odlitek stopy.

Metody

pracovní činnosti, pozorování

Pomůcky

sádra, kancelářské sponky, proužky tvrdého papíru, misky na sádro, láhev s vodou, klacík na míchání

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po poli neběhají jen hraboši, ale i jiná zvířata. Která zvířata bychom na poli mohli potkat?

Děti říkají vlastní nápady.

Na poli si také často hledá potravu prase divoké. Podívejte, jedno tu proběhlo a zanechalo za sebou stopy.

Stopy si prohlédneme.



Odlévání stop. Foto archiv Lipky.

Vytvoříme sádrový odlitek stopy.

Děti zatočí proužky papíru do kolečka. Kolečko sepne kancelářskou sponkou, a vytvoříme tak ohrádku pro nalévání sádry. Papírové ohrádky umístíme kolem jednotlivých stop. Spolu s dětmi umícháme v misce sádro a naléváme ji do ohrádek. Před odchodem z pole stopy vyzvedneme.

Zakončení:

Čí stopu jsme odlévali? Co jsme k tomu použili? Jak jsme poznali, že prase běželo po poli?

Poznámky:

Pokud nenajdeme skutečné stopy, můžeme je vytvořit na místě. Např. je do půdy natisknout dřívě vytvořeným odlitkem stopy či hliněným modelem. Naše paní učitelky měly k tiskání připravené skutečné prasečí kopytko. Nepotřebovali jsme jej, protože jsme na poli objevili skutečné stopy divočáka.

Osvědčilo se odlévat vždy s menší skupinkou dětí, zatímco ostatní si hrají.

Příprava sádry na odlévání:

Sádro zakoupíme v prodejně barvy-laky či v drogerii. Na přípravu sádry jsou vhodné speciální měkké misky, ze kterých lze ztvrdlé zbytky sádry dobře odstranit pomačkáním. Do misky nejprve nalijeme vodu. Množství odhadneme podle velikosti a počtu odlévaných stop. Je praktické odlévat v jedné dávce 4–6 stop, aby sádru mezitím neztvrdla. Do vody pomalu sypeme sádro, dokud sama klesá pod hladinu.

Potom zamícháme. Sádku za stálého míchání přisypáváme, dokud nevznikne hustší, ale stále tekutá kaše. Odlitek ztvdne cca za 10–20 minut, v závislosti na hustotě sádky, teplotě, vlhkosti apod.

Aktivita č. 6 Hraní a tvoření na poli (25 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku na poli. Děti tvoří z hlíny a hrají si.

Metody

volná hra, tvoření z přírodních materiálů

Pomůcky

kyblíky, lopatky, bábovky, tvrdé papíry a podložky na malování

Podrobně rozpracovaný obsah

Volné hraní

Uvedení:

Napadá vás, jak si na poli můžete hrát?

Děti říkají vlastní nápady. Navrhujeme další možnosti, některé předvedeme (malování, stavění), dáme dětem k dispozici pomůcky a vybídne je ke hře. Děti mohou hlínu hrabat, dělat z ní bábovky, malovat s ní, stavět věže a hrady z hrud, rozdupávat hroudy, tvarovat je, házet s nimi do dálky.

Zakončení:

Jak jste si s hlínou hráli? Co bylo nejzábavnější?

Modelování z hlíny: sluníčka a hraboši

Uvedení:

Nyní si něco z hlíny vytvoříme společně.

Z hlíny děti vytvoří kuličku, do které zapichují kousky slámy jako ocásek a ouška (a vytvoří hraboše) nebo jako paprsky (a vytvoří sluníčko).

Zakončení: *Kuličku (tělíčko hraboše) jsme vytvořili z hlíny. Z čeho jsme vytvořili paprsky (ocásky a ouška)? Kde se na poli vzala sláma?*

Slámu posbíráme a odneseme na další tvoření do školky.

Poznámky:

Půda pro tvarování musí být vlhká. Pokud je horní vrstva suchá, zkusíme ji odstranit.



Modelování z hlíny. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 7 Hledání obyvatel pole (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku na poli. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky zvířátek: hraboš, čáp, zajíc, káně, bažant, křeček, havran, stínka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Hraboš: *Už víte, že na poli žijí hraboši, divoká prasata, žížaly... (dle toho, co děti našly). Jaká další zvířata byste na poli mohli potkat?*

Na okraji pole děti hledají v různých prostředích rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či hrabošovi. Nakonec zvířátka společně sesbíráme a odneseme do školky.

Ve školce po návratu z vycházky dětem dáme k dispozici Emila, herní koberec, hraboše i dřevěné figurky zvířátek ke hře.

Zakončení:

Které zvířátko vás na poli překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

Aktivita č. 8 Řetězy ze slámy (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá se skupinkami dětí postupně ve třídě. Děti stříhají a navlékají slámu a tvoří z ní řetězy.

Metody

pracovní činnosti, nácvik pracovních dovedností

Pomůcky

sláma sebraná z pole, nůžky, bavlnka, tupé jehly

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z pole jsme si něco přinesli. Z pytlíku vysypeme nasbírané kousky slámy.

Dětem ukážeme skutečné klasy obilí, které jsme předem nařezali v létě, nebo jeho fotografie. Na klasech obilí děti hledají slámu. Vysvětlíme jim, že sláma jsou posečená stébla obilí, která zůstanou, když se sklídí zrno. Slámu děti stříhají na kousky dlouhé cca 1,5 cm a navlékají na bavlnku.

Zakončení:

Jak se vám řetězy povedly? Co ještě mohou lidé z pole využít?

Pojmenujeme různé plodiny, které rostou na poli.

V dalších dnech si pak při jídle všimáme, které jeho součásti vyrostly na poli.



Aktivita č. 9 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily. _

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To je škoda, že už jsme museli jít z pole domů. Nakonec se mi tam líbilo. Co vám?*

Vzpomenete si, co jsme na poli zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli?

Proč je pole důležité? Pro koho?

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koluje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.

Další náměty:

- Půda na polích je různě barevná. Nabereme ji do skleniček a dáme ve školce na výstavu. Postupně výstavu doplňujeme další půdou z procházek.
- Navštívíme kukuřičné bludiště (např. mezi Bystřicí a Kníničkami v Brně).
- Zahrajeme si Hraboši, hraboši, hýbejte se! – obdoba Škatule, škatule...
- Hledáme hraboše (dřevěné korálky, oblázky...) zahrabané v půdě, písku nebo třeba bedýnce s kukuřičným či obilným zrnem (příjemné prohrabávání).
- Přenášíme zrníčka obilí či rýže v roli hrabošů.
- Vyrobit hraboše z kamínku a hrabeme si s ním. Lepidlem z mouky (mouka je z obilí a obilí roste na poli) a vody přilepíme filcová ouška, čumáček a ocásek. S hrabošem si pohrajeme. Tvoříme cestičky ve vrstvičce půdy (písku, mouky) na táčku.

Informace:

Hraboš polní: jeden z nejhojnějších hlodavců v ČR dosahuje délky těla 8–13 cm, ocas má dlouhý až 3 cm. Vyskytuje se na travnatých stepích, lukách a polích, a to od nížin až do výšek až 1900 metrů. Žije v koloniích, hrabe si složité a rozlehlé systémy podzemních chodeb v hloubce 30–50 cm pod povrchem půdy. Je aktivní ve dne i v noci. Jeho potravou jsou zejména zelené části rostlin a kůra mladých stromů. Na zimu si tvoří zásoby a v chodbách si buduje travnatá hnízda. Je potravou liškám, lasičkám, kočkám, sovám, káňatům, poštolkám, čápům, rackům a dalším živočichům. Mláďata se samicím rodí několikrát ročně, často dochází k přemnožení.

Zdroje:

POKORNÝ, Z. *Hraboš polní*. In: Chovzvirat.cz [online]. 2. 12. 2013 [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <http://www.chovzvirat.cz/zvire/1011-hrabos-polni/>

Hraboš polní. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hraboš_polní



3.3 Téma č. 3 Park – listopad, 3 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu parku. Děti spolu s kamarádem Emilem navštíví park, který nejprve samostatně prozkoumají. V parku hledají a pozorují pobyťová znamení a drobné živočichy, hrou poznají potravní vztah brhlíka, hrají si s listy. Z listů si vyrobí koruny a vytukáváním z nich získají barvy, ve školce je využijí k dalšímu tvoření. Objeví další možné obyvatele parku a vedou rozhovor o významu parku pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel parku, brhlík.

Výstupy

Dítě

- má zájem se účastnit programu a těší se na něj
- vybaví si, co zažilo v předchozích programech
- vybaví si své zkušenosti a poznatky o parku
- samostatně prozkoumá park a vymýšlí si vlastní hry
- procvičuje hrubou i jemnou motoriku
- šetrně odchyť a pozoruje drobného živočicha, najde pobyťové znamení, vyzkouší si různé metody odchytu živočichů
- popíše potravní vztah brhlík – hmyz, v roli brhlíka uloví potravu
- vytvoří z listů korunu
- vytloukáním získá z listů barvy
- využije listy k výrobě obrázku
- najde figurky typických obyvatel pole v jejich přirozeném prostředí
- vybaví si, co během programu zažilo, a sdílí to s ostatními
- vysvětlí, proč je park důležitý

Dílčí vzdělávací cíle (dle RVP)

- osvojení si poznatků o prostředí, v němž žije, a základních pojmů
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí
- posilování ohleduplného chování a kooperativních dovedností
- rozvoj vnímání, naslouchání, porozumění i vyjadřování
- rozvoj komunikativních dovedností
- rozvoj řeči a paměti
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování hrubé i jemné motoriky, koordinace ruka-oko
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj schopnosti řešit problémy
- vytváření a rozvoj pozitivního vztahu k učení
- rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- poznávání sebe sama, rozvoj sebedůvěry
- rozvoj schopností a dovedností umožňujících vyjádřit pocity a prožitky
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí



Téma vede k rozvoji těchto klíčových kompetencí:

- **kompetence k učení** – dítě si záměrně vybavuje své znalosti a zkušenosti, opakováním je upevňuje, zažívá aha-efekt (barvy z listů), soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, má elementární poznatky o přírodním prostředí, postupuje podle instrukcí a pokynů, zdokonaluje pohybové dovednosti (manipulací s nástroji a materiály, pohybovou hrou), zvládá jemnou motoriku a koordinaci ruka-oko, osvojuje si poznatky prožitkem, formou hraní rolí, rozumí jevům a dějům, kterých se účastní (pojmenuje či popíše činnosti a zasadí je do kontextu), přemýšlí o svých prožitcích a hodnotí je, raduje se z toho, co dokázalo, hodnotí vlastní práci a její výsledky;
- **kompetence k řešení problémů** – dítě se učí na základě zkušenosti, využívá vlastní představivost a fantazii a porovnává ji se skutečností, osvojuje si poznávací operace (porovnává, nachází podobnosti a rozdíly, určuje podstatné znaky), chápe algoritmus řešení a jeho využití v jiné situaci (postup získání barev z listů), vlastní bezprostřední zkušeností se učí zvládat běžné způsoby pohybu ve venkovním prostředí, při volné hře ve venkovním prostředí řeší samostatně běžné problémy, vymýšlí nová řešení, má vlastní a originální nápady na hry, využívá při tom dosavadní zkušenosti i fantazii, vymýšlí nová řešení problémů, využívá přitom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost, řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti, postupuje metodou pokus-omyl, osvojuje si práci s pomůckami a nástroji běžné potřeby (kladivo), osvojuje si funkční řešení napodobováním, uplatňuje získané zkušenosti v praxi;
- **kompetence komunikativní** – dítě se učí vést dialog, samostatně vyjadřuje své myšlenky a názory, formuluje odpovědi, osvojuje si a opakováním upevňuje nové pojmy, vyjadřuje své zkušenosti a poznatky slovně i výtvarnými prostředky;
- **kompetence sociální a personální** – dítě se domlouvá, spolupracuje, chová se ohleduplně, respektuje druhého, naslouchá ostatním, dodržuje dohodnutá pravidla
- **kompetence činnostní a občanské** – dítě odhaduje rizika svého konání, dbá na své osobní bezpečí i bezpečí druhých, rozhoduje o svých činnostech samostatně, dle vlastního uvážení, učí se své činnosti plánovat, získává povědomí o vlivu svého chování na okolí, chová se ohleduplně a odpovědně k přírodnímu prostředí, navrhuje vlastní nápady na činnosti.

Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o parku.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor, sdílení, vybavování, brainstorming

Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec



Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: *Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Pojdme ke koberci vybrat místo, které navštívíme.*

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. *Která místa jsme již s Emilem navštívili? Kam byste se rádi podívali dnes? Na louku, do lesa, do parku, k rybníku?*

Rozhodneme se, že půjdeme do parku.

Emile, těšíš se na výlet do parku? Těším! Na poli i na zahradě se mi moc líbilo.

Ptáme se dětí: *Jak vypadá park na podzim? Co můžeme dělat na podzim v parku?*



Poznámky:

Na procházku do parku doporučujeme vybrat suchý slunečný den, abychom mohli děti nechat bez obav a příjemně válet v listí :).

Vybírání biotopu. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 2 Průzkum parku (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti park zkoumají a hrají si v něm.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra

Pomůcky

maňásek kluka, loutka brhlík

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po příchodu do parku se Emil ptá dětí: *Co tady budeme dělat? Je tu něco zajímavého? Na zahradě bylo ovoce, na poli stopy a hroudy. Ale tady, v obyčejném parku...?*

Děti říkají nápady.

Zpoza kmene vyběhne brhlík.

Emil vyjekne: *Jejda, to jsem se lekl! Kdo jsi?*

Brhlík šplhává hlavou dolů po stromě: *Já jsem pták brhlík. A kdo jste vy? A co tu děláte? A proč jste vzhůru nohama?*

Já v parku bydlím. Umím běhat po kmeni i hlavou dolů. Ve škvírách v kůře hledám červíky a broučky k snědku. Park znám jak své boty, teda dráčky. Je tu mnoho zajímavého. Jen jej pořádně prozkoumejte a poznejte. A pak mi řeknete, co jste objevili.

Děti vyzveme k průzkumu biotopu: *Nyní máte čas se po parku proběhnout a prozkoumat jej a sami si hrát. Vymezíme jim bezpečný prostor (např. být na dohled) a dohodneme signál k návratu.*

Zakončení:

Poté, co se opět shromáždíme, se ptá se brhlík: *Co jste objevili, dělali, co vás v parku zaujalo?*

Poznámky:

Brhlík děti často neznají, v poslední době jej však můžeme ve městech zahlédnout poměrně často. Jeho jméno doporučujeme zmínit vícekrát a nechat je děti nahlas zopakovat.

Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita hromadně s celou skupinou. Děti s dopomocí pedagogů hledají, odchytávají a pozorují živočichy.

Metody

hledání v terénu, odchyt a pozorování živočichů

Pomůcky

lupy, krabičkové lupy, lžičky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Brhlík: *Vidím, že jste v parku objevili spoustu zajímavostí. Žije tu také krom mě, brhlíka, mnoho dalších zvířátek. Zkusme nějaká najít!*

Živočichy můžeme

- sklépávat z nízkých větví stromů a keřů na bílé plátno – takto objevíme různý hmyz
- hledat pod kameny a starým dřevem položenými na zemi (viz téma zahrada)
- nalézt v prosáté hrabance (rozkládající se vrstva listů)
- hledat volně v terénu (ulity hlemýžďů, pobytové znamení, např. okousané šišky, vyklované pecky či oříšky)

Nalezené živočichy šetrně odchytíme a prohlédneme v krabičkových lupách. Můžeme je správně pojmenovat, pozorujeme, jak se pohybují po plátně. Přemýšlíme, po kterém živočichu zůstala v parku pobytové znamení (např. ulita od hlemýžďe, šiška okousaná veverkou).

Zakončení:

Jaká zvířátka jsme v parku našli a kde? Které pro vás bylo nejzajímavější? Proč? Jak můžeme zjistit, kdo v parku žije?

Poznámky:

Doporučujeme předem park prozkoumat a pak s dětmi využít metody, které se nám osvědčily.



Aktivita č. 4 Hra na brhlíka (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v parku. Děti v roli brhlíků sbírají pinzetou potravu.

Metody

didaktická pohybová hra

Pomůcky

pinzety (dle počtu dětí)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Brhlík: *Děti, pamatujete si, jak se jmenuji? Říkal jsem vám, čím se v parku živím. Vzpomenete si?*

Ano, hledám a lovím drobný hmyz ve štěrbinách kůry. Můžete si to se mnou vyzkoušet.



Hra na brhlíka. Foto archiv Lipky.

Po zahradě předem rozmístíme obrázky hmyzu (brouky, mouchy, housenky...), nakreslené permanentním fixem na listech. Děti pinzetami jako zobáky sbírají hmyz a nosí jej na předem určené místo.

Zakončení:

Jak se vám dařilo lovit potravu zobáčky? Všimli jste si, co mi chutná?



Hra na brhlíka – housenka namalovaná na listu. Foto archiv Lipky.

Poznámky:

Protože se brhlík v zimě živí semeny, mohou děti vyzkoušet i další variantu hry. Pinzetami jako zobáky berou semena a pokouší se je umístit do štěrbin v kůře. Brhlík si tam semena upevňuje, aby z nich mohl vykloupat jádérka. Pro hru můžeme využít např. semínka slunečnice nebo bukvice. S dětmi některá semena rozlouskneme a ochutnáme jádro. Pozor, nepražená semena buku jsou ve větším množství mírně jedovatá!

Zdroj:

LEUGNEROVÁ, Gabriela. *Fagus sylvatica l. buk lesní / buk lesný*. In: Botany.cz [online]. 2007, 18. 7. 2007 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/fagus-sylvatica/>

Aktivita č. 5 Hry s listy (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku v parku. Děti si hrají s listy. Aktivitu volí dle vlastního uvážení.

Metody

činnostní učení na stanovištích, prožitková, pohybová hra, nácvik pracovních dovedností, porovnávání

Pomůcky

ošatka, provaz, nůžky, bílé plátno

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

V parku je nyní spousta spadaneého barevného listí. Pojdme si s ním pohrát! Jaké hry s listím vás napadají?

Předvedeme dětem možnosti, jak si s listy hrát.

Listy můžeme

- navlékat na zapíchnutý klacík, a vytvářet tak stromečky či skřítky (přidáním hlavičky)
- vyhazovat do výšky a zase chytat
- nanosít na hromadu, do které se zahrabeme, budeme do ní skákat
- přivázat na provázek a běhat s ním jako s drakem
- přivázat na provázek, který zastrčíme za kalhoty jako ocásek; jako draci se pak honíme a snažíme se chytit cizí ocásek
- přinést na bílé plátno a pak je skládat podle barev
- zahrát si s nimi domino: nasbírané listy položíme na hromádku, na umetené cestě skládáme listy za sebe jako v dominu; první hráč položí jeden list, druhý najde a umístí vedle něj do řady list stejného druhu a za něj přidá odlišný druh listu; pokud správný list na hromádce nemáme, musíme jej najít v okolí

Z uvedených námětů vybereme několik, které dětem představíme. Můžeme k nim zřídit zvláštní stanoviště (např. plátno na nošení a skládání barev, ošatka s provázkem a nůžkami na tvorbu draků, hromada listí ke skákání a zahrabávání, umetené místo na cestě a hromádka listí na domino...).

Zakončení:

Jak jsme si s listím hráli? Která hra se vám nejvíce líbila?

Poznámky:

U skákání do hromady listí je nutná přítomnost pedagoga, který dbá na bezpečnost.

Aktivita č. 6 Tvoření z listů (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v parku. Děti se střídají na dvou stanovištích. Jedna skupina vytváří listovou korunu a druhá vytlouká z listů barvy. Pak se vystřídají.

Metody

výtvarná činnost, pracovní činnosti

Pomůcky

prkýnka, kladívka, čtverečky bílého plátna či měkké papíry, pruhy papíru o šířce 4–5 cm, nastříhané ze čtvrtky A3 na délku, sešíváčka



Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z listů si můžeme také něco pěkného vytvořit.

Listové koruny

Na pruh tvrdého papíru lepíme listy tak, aby špičky listů přečnívaly na jednu stranu (viz foto). Okraje papíru necháme volné. Hotové korunky pak spojíme sešívačkou.

Vytloukání barev

Na prkénko položíme různobarevné listy a přikryjeme je plátnem či papírem. Kladívkem tlučeme do papíru, barvy z listů se přenáší na papír či plátno.

Zakončení:

Jak se vám povedly vaše výrobky? Jaké barvy jste z listů získali?

Poznámky:

Při vytloukání barev doporučujeme pokládat listy na prkénko postupně po jednom.

Aktivita č. 7 Volná hra (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v parku. Děti si volně hrají.

Metody

volná hra

Pomůcky

pomůcky z předchozího programu: lupy, krabičky, pinzety, provázek, plátno...

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Už jsme park prozkoumali, pohráli jsme si spolu s brhlíkem, hráli si s listy a získávali z nich barvy. Teď si můžete si ještě chvíli hrát podle svého. Budete-li chtít, využijte věci, které s sebou máme: lupy, krabičky, pinzety, provázek...

Děti si volně hrají.

Zakončení:

Jak jste si hráli? Napadla vás nějaká nová hra v parku?



Koruny z listů. Foto archiv Lipky.



Vytloukání barev. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 8 Hledání obyvatel parku (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku v parku. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky zvířátek: brhlík, roháč, tesařík, veverka, netopýr, sojka, hlemýžď, píďalka, škvor

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Brhlík: *Už víte, že v parku žijí brhlíci, brouci, mušky... (dle toho, co děti našly). Jaká další zvířata byste v parku mohli potkat?*

Děti hledají v různých prostředích rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či brhlíkovi.

Nakonec zvířátka společně sesbíráme a odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás v parku překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

V parku před odchodem posbíráme nějaké barevné listí pro další tvoření ve školce a rozloučíme se s brhlíkem.

Ve školce po návratu z vycházky dětem dáme k dispozici Emila, herní koberec, hraboše i dřevěné figurky zvířátek ke hře.

Poznámky:

Zvířátka umístíme do prostředí, kde skutečně žijí. Brhlíka, veverku, tesaříka a roháče na strom, netopýra ideálně do dutiny, píďalku mezi listí na větev. Sojka může být na stromě či na zemi, hlemýžď v trávě, škvor v hromádce listí. Na hromádku děti upozorníme a dáme jim instrukce, aby po prozkoumání zvířátko opět do listí schovaly. Do dalších hromádek listí můžeme přidat i zvířátka z předchozích témat, např. stínku, slepýše a slimáka.

Aktivita č. 9 Listoví brouci (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá se skupinami dětí postupně ve třídě. Děti tvoří na papíře z listí brouky a domalovávají je pastelkami.

Metody

výtvarná činnost – tvoření a malování

Pomůcky

čerstvé listy, vylisované listy, lepidlo, tvrdý papír, pastelky



Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z parku jsme si něco přinesli. Z pytlíku vytahujeme nasbírané listy. S listy si můžeme hrát a tvořit. Potřebují je i zvířátka. Třeba někteří brouci se do nich schovávají na zimu.

Děti si na stůl naskládají čerstvé listy, žilnatinou nahoru. Na ně přiloží papír a za pomoci voskovky vytvoří frotáž. Poté si na obrázek nalepí vylisovaný list – tělíčko brouka. Nakonec jen černou pastelkou domalují broučkovi hlavu, tykadla a nohy.

Zakončení:

Jak se vám obrázky povedly? Vzpomenete si, jaké brouky jsme poznali v parku?



Listovní brouci. Foto archiv Lipky.

Poznámky:

Pro tuto činnost potřebujeme mít dopředu přichystané vylisované listy.

Aktivita č. 10 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily. Přemýšlí o významu parku.

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To je škoda, že už jsme museli jít z parku domů. Nakonec se mi tam líbilo. Co vám? Proč lidé do parku chodí? Proč tam bylo dobře nám? Je park důležitý i pro někoho jiného? Vzpomenete si, co jsme v parku zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli?*

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koluje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.

Další náměty:

- Vytvoříme velkou společnou mandalu z listů, plodů a dalších přírodnin na zemi v parku.
- Vytvoříme paletky s barvami podzimu.
- Vyrobíme domečky pro hmyz.
- Vyrobíme ježky z kaštanů.
- Vyrobíme listové mandaly do okna.
- Vyrobíme listové lucerny.
- Poslechneme si nahrávku brhlíka: <https://temata.rozhlas.cz/brhlik-lesni-7970604>

Zdroj:

PELZ, Pavel. *Brhlík lesní*. In: Český rozhlas [online]. 1997 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/brhlik-lesni-7970604>



Lucerna a mandala. Foto archiv Lipky.

Informace a zdroje k tématu:

Brhlík

Brhlík lesní je drobný pták, kterého můžeme potkat v listnatých a smíšených lesích, ale také v parcích a zahradách. Hledá drobný hmyz ve škvírách v kůře či těsně pod ní. V zimě se živí semeny slunečnice,

lípy, javoru, dubu, jilmu, buku, lísky nebo jehličnatých stromů. Oříšky zasazuje do kůry jako strakapoud a vyklouvá jádérka. Dělá si zásoby semen. Hnízdí v dutinách vytvořených jinými ptáky, hnízdo v dutině staví hlavně z kousků kůry. Otvor dutiny na správnou velikost dozdí „maltou“ z hlíny smíchané se slinami. Dobře šplhá po stromech, a to i hlavou dolů.

Zdroje:

Brhlík lesní. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Brhl%C3%ADk_lesn%C3%AD

DRBOHLAVOVÁ, Lenka. *Brhlík lesní – Sitta europaea*. In: Příroda.cz [online]. 6. 5. 2013 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://www.priroda.cz/clanky.php?detail=2391>

3.4 Téma č. 4 Les – prosinec–únor, 3,5 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu lesa. Děti les samostatně prozkoumají, hledají v něm živočichy a jejich pobytová znamení. V roli prasete hledají potravu, vytvoří mu úkryt a proběhnou si s ním lesní stezku. Zkouší vytvářet různé zvuky pomocí dřev. Hledají a zkoumají mechy a vyrobí mechárium, které si odnesou do školky k dalšímu pozorování a péči. Nasbírají jehličí a větvičky, které ve školce použijí při výrobě hliněných prasátek. V lese objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu lesa pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel lesa, prase divoké.

Výstupy

Dítě

- má zájem se účastnit programu a těší se na něj
- vybaví si své zkušenosti a poznatky o lese
- samostatně prozkoumá les a vymýšlí si vlastní hry
- procvičuje hrubou i jemnou motoriku
- najde pobytové znamení, příp. spící hmyz
- v roli prasete hledá potravu, kterou pojmenuje
- využije dřevo a les ke hře: z klacků vytvoří úkryt pro prase a použije je k tvorbě zvuků, proběhne si lesní stezku zdatnosti
- hledá a pozoruje mechy, popíše jejich odlišnosti
- podílí se na tvorbě mechária
- využije v lese nasbíraný materiál (jehličí, větvičky) k výrobě ve školce
- vybaví si, co během programu zažilo, a sdílí to s ostatními
- vysvětlí, proč je les důležitý

Dílčí vzdělávací cíle (dle RVP)

- osvojení si poznatků o prostředí, v němž žije, a základních pojmů
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí
- posilování ohleduplného chování a kooperativních dovedností
- rozvoj vnímání, naslouchání, porozumění i vyjadřování
- rozvoj komunikativních dovedností
- rozvoj řeči a paměti



- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování hrubé i jemné motoriky, koordinace ruka-oko
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj schopnosti řešit problémy
- vytváření a rozvoj pozitivního vztahu k učení
- rozvoj a kultivace představivosti a fantazie
- poznávání sebe sama, rozvoj sebedůvěry
- rozvoj schopností a dovedností umožňujících vyjádřit pocity a prožitky
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí

Téma vede k rozvoji těchto klíčových kompetencí:

- **kompetence k učení** – dítě si záměrně vybavuje své znalosti a zkušenosti, opakováním je upevňuje, zažívá aha-efekt (hmyz v zimě spí), soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, má elementární poznatky o přírodním prostředí, postupuje podle instrukcí a pokynů, zdokonaluje pohybové dovednosti (manipulaci s nástroji a materiály, pohybovou hrou), zvládá jemnou motoriku a koordinaci ruka-oko, osvojuje si poznatky prožitkem, formou hraní rolí (hledání potravy v roli prasete), rozumí jevům a dějům, kterých se účastní (pojmenuje či popíše činnosti a zasadí je do kontextu), přemýšlí o svých prožitcích a hodnotí je, raduje se z toho, co dokázalo, hodnotí vlastní práci a její výsledky;
- **kompetence k řešení problémů** – dítě se učí na základě zkušenosti, využívá vlastní představivost a porovnává ji se skutečností, osvojuje si poznávací operace (porovnává, nachází podobnosti a rozdíly, určuje podstatné znaky), vlastní bezprostřední zkušeností se učí zvládat běžné způsoby pohybu ve venkovním prostředí, při volné hře ve venkovním prostředí řeší samostatně běžné problémy, vymýšlí nová řešení, má vlastní a originální nápady na hry, využívá při tom dosavadní zkušenosti i fantazii, vymýšlí nová řešení problémů, využívá přitom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost, řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti, postupuje metodou pokus-omyl, osvojuje si funkční řešení napodobováním, uplatňuje získané zkušenosti v praxi;
- **kompetence komunikativní** – dítě se učí vést dialog, samostatně vyjadřuje své myšlenky a názory, formuluje odpovědi, osvojuje si a opakováním upevňuje nové pojmy, vyjadřuje své zkušenosti a poznatky;
- **kompetence sociální a personální** – dítě se domlouvá, spolupracuje, chová se ohleduplně, respektuje druhého, naslouchá ostatním, dodržuje dohodnutá pravidla;
- **kompetence činnostní a občanské** – dítě odhaduje rizika svého konání, dbá na své osobní bezpečí i bezpečí druhých, rozhoduje o svých činnostech samostatně, dle vlastního uvážení, učí se své činnosti plánovat, chová se ohleduplně a odpovědně k přírodnímu prostředí, navrhuje vlastní nápady na činnosti.

Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o lese.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor, vybavování, brainstorming



Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: *Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Pojdme ke koberci vybrat místo, které navštívíme.*

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. *Která místa jsme již s Emilem navštívili? Kam byste se rádi podívali dnes? Na louku, do lesa, k rybníku?*

K návštěvě vybereme les.

Emile, těšíš se na výlet do lesa? Těším!

Ptáme se dětí: *Jak vypadá les v zimě? Co můžeme dělat v zimě v lese?*

Aktivita č. 2 Průzkum lesa (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti les zkoumají a hrají si v něm.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra

Pomůcky

maňásek kluka, loutka prasete divokého

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po příchodu do lesa se Emil ptá dětí: *Co tady budeme dělat? Je tu něco zajímavého? Na zahradě bylo ovoce, na poli stopy a hroudy, v parku barevné listí. Ale tady, v obyčejném lese...?*

Děti říkají nápady.

Zpoza stromu či křoví se ozve chrochtání.

Jejda, copak to je? lekne se Emil. Děti hádají.

Za okamžik vyleze prase: *Co to tu čichám za zvláštní vůni? Je to cítit jako lidé... Ha, tady jsou! To bych se mělo raději rychle schovat.*

Prase ubezpečíme, že se schovávat nemusí, že mu neublížíme.

Prase se ptá: *Kdo vlastně jste a co tu děláte?*

Já jsem ještě mládě a rádo si hraji a vše prozkoumávám. Hlavně svým rypákem :). Můžete les prozkoumat se mnou.

Děti vyzveme k průzkumu biotopu: *Nyní máte čas se po lese proběhnout a prozkoumat jej a sami si hrát.* Vymezíme jim bezpečný prostor (např. být na dohled) a dohodneme signál k návratu (např. zvoneček, píšťalka).

Zakončení: Poté, co se opět shromáždíme, se prase ptá: *Co jste objevili, dělali, co vás v lese zaujalo?*



Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů a jejich pobytových znamení (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou. Děti s dopomocí pedagogů hledají pobytová znamení a živočichy v zimním lese.

Metody

hledání a pozorování v terénu

Pomůcky

lupy

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Prase: *Vidím, že jste v lese objevili spoustu zajímavostí. Žijí tu krom mě i další zvířátka. I když teď v zimě mnoho z nich spí. Zkusíme nějaká zvířátka nebo stopy po nich najít. Kde můžeme v zimním lese zvířátka nebo stopy po nich hledat?*

Společně hledáme hnízda, která jsou v zimě obzvlášť dobře vidět, v holých větvích listnáčů, nory, stopy, kůru s požerky kůrovců, okousané šišky, ořechové skořápky, a pod.

Zkusíme se zaposlouchat, zda uslyšíme ptáky.

Nahlédneme pod kameny, staré dřevo, kůru, zda nenajdeme zimující živočichy (dospělce či larvy).

Zakončení:

Jaká pobytová znamení jsme v parku našli a kde? Našli jsme zvířata? Proč jsme je nenašli (jich našli málo)? (mnohá zvířata zimu prospí) Co bylo obtížné nalézt, co snadné? Jaký objev pro vás byl nejzajímavější? Proč? Jak můžeme zjistit, kdo v lese žije?

Poznámky:

- Požerky kůrovce si můžeme prohlédnout lupou. Možná objevíme i staré kukly či jejich zbytky. Prohlížení můžeme doplnit ukázkou fotografie kůrovce. Pěknou fotografii najdete např. zde: <https://www.flickr.com/photos/sanmartin/49264319817/>.
- My jsme s dětmi v zimním lese objevili: houby, hnízda, mech, rozhrabané mraveniště, kůru s cestíčkami od kůrovce, lišejníky, stopy v hlíně...

Zdroj:

SAN MARTIN, G. *Ips typographus*. In: Flickr [online]. 17. 3. 2019 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/sanmartin/49264319817/>

Aktivita č. 4 Hra na prase (45 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá v lese. Děti hromadně v roli prasat hledají potravu, ve spontánně vytvořených skupinách staví úkryty pro prase a proběhnou si lesní stezku.

Metody

didaktická pohybová hra, simulační hra, stezka zdatnosti, tvoření



Pomůcky

jednobarevný šátek nebo čtverec plátna

Podrobně rozpracovaný obsah

Hledání potravy

Uvedení:

Prase: *Děti, některá zvířata z lesa v zimě spí. Ale já ne. A protože nespím, musím si hledat potravu. Zkuste to se mnou. Když něco najdete, přemýšlejte, zda by mi to chutnalo.*

Děti si najdou klacíky a využijí je jako rypáky. Rozhrnují listí, hledají potravu pro prase a nosí ji na určené místo (rozložený šátek).

Po chvíli je svoláme. Prase dětem ukáže vzorky potravy, kterou si samo nasbíralo. Děti podle nich vytřídí přinesenou potravu. Ještě chvíli pak potravu hledají a nosí.

Zakončení:

Prase: *Jé, to je ale potravy. Vypadá to, že si dneska moc pochutnám. Co jste pro mne našli? Kde jste našli: žaludy, bukvice...? Proč?*

Stavění úkrytů

Uvedení:

Prase: *Když se dobře nažeru, někam se schovám, třeba do hustého křoví, a odpočívám. Vytvoříte mi úkryt?*

Z klacků a větví postavíme úkryty, kde může prasátko nerušeně odpočívat. Děti pracují ve skupinách, které spontánně vytvoří. Úkryty pak společně obejdeme, do každého prasátko na chvíli umístíme k odpočinku.

Zakončení:

Prase: *Děkuji, že jste mi vytvořili úkryty. Určitě je ještě využiji.*

Lesní stezka

Uvedení:

Prase: *Když jsem si odpočinulo, můžeme se spolu proběhnout.*

S prasátkem si proběhneme lesní stezkou obratnosti. Může vést přes pařezy, po kmeni, cestičkou v houští...

Zakončení:

Prase: *Tak jsme si spolu pěkně pohráli: hledali jsme potravu, stavěli úkryty a běhali lesní stezkou. Co se vám líbilo? Kterou činnost byste si příště rádi zopakovali?*

Poznámky:

Aktivitu s hledáním potravy je vhodné uskutečnit v listnatém, nejlépe dubovém lese. Pokud v lese není dostatek vhodných plodů (žaludy, bukvice), můžeme je nahradit kartičkami, které schováme pod listí či do hrabanky.



Stavíme úkryt pro prase.
Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 5 Hraní se zvuky (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá s celou skupinou venku v lese. Děti zkouší různé způsoby, jak využít dřevo k vytváření zvuků.

Metody

prožitková, experiment

Pomůcky

-

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

V lese leží spousta klacků a dalšího dřeva. Už jsme z něj stavěli domečky, teď je využijeme jako hudební nástroje. Jak myslíte, že bychom mohli dřevo k tvoření zvuků využít?

Předvedeme dětem některé možnosti, jak vytvářet zvuky za pomoci dřev, a vyzveme je, aby si je také vyzkoušeli a vymysleli další.

Ťukáme s nimi

- sebe navzájem
- do kmene stromu
- do pařezu jako do bubínku

Kmen s hrubou kůrou můžeme využít jako drhlo, když po něm klackem přejíždíme.

Společně pak vyzkoušíme další možnosti:

- Spadlý kmen nám může posloužit jako telefon. Jedno dítě si dřepne na jeden konec kmene a druhé na opačný. Jedno dítě lehce na kmen zaťuká či zaškrábe, druhé přiloží ke kmeni ucho a zvuk poslouchá.
- Ve smrkové houštině zkusíme vyhodit klacík vzhůru do suchých spodních větví. Jak klacík do větví při průletu mezi nimi naráží, vytváří zvuky.



Pařez jako bubínek. Foto archiv Lipky.

Zakončení:

Jak jsme tvořili zvuky? (jakými nástroji, jakým způsobem) Vymysleli jste nějaký nový způsob? Předved'te jej.

Jaké další hry s klacíky vás napadají?

Poznámky:

Využijeme ty možnosti tvoření zvuků, pro které je prostředí vhodné.

Aktivita č. 6 Mechárium (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v lese. Děti hledají mechy, všímají si jejich odlišností. Společně pak vzorky mechů umístí do „mechária“, o které se následně starají ve školce.

Metody

pozorování, pracovní činnosti, tvoření

Pomůcky

velká sklenice (5 l) či malé akvárium, lupy, klíč k určování mechů

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Už jsme les hodně prozkoumali, našli jsme pobyťová znamení živočichů. V lese můžeme najít i zajímavé malé rostliny, které jsou i v zimě zelené. Rozhlédněte se kolem sebe. Vidíte nějakou?

Objevíme mechy. Pozorujeme je pomocí lup a hledáme různé druhy. Všímáme si, čím se liší. Vzorky mechů pak umístíme do sklenice či akvária, do kterého jsme nejprve dali na dno trochu hrabanky. Mechárium můžeme dozdobit kousky starého dřeva, zajímavým kamenem apod.

Zakončení:

Jak se jmenují rostliny, které jsme našli? Co vás na nich zaujalo?

Poznámky:

- Mechárium přiklopíme víčkem s dírkami či sklem tak, aby do něj mohl čerstvý vzduch, ale zároveň se v něm udržovalo vlhko. Pravidelně jej zaléváme, případně rosíme.
- Můžeme do něj přidat i lišejníky.
- Můžeme vytvořit více mechárií, o které se pak budou starat skupinky dětí.
- Materiál můžeme nejprve odnést do třídy a mechária vytvořit až tam.
- Při určování mechorostů vám mohou pomoci praktické a skladné didaktické určovací klíče, které zahrnují nejběžnější druhy:
 - Klíč k určování kapradorostů a mechů, který vydalo Sdružení Tereza
 - Atlas mechorostů, který vydaly Chaloupky o. p. s.

Aktivita č. 7 Volná hra (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku v lese. Děti si volně hrají.

Metody

volná hra

Pomůcky

krabičkové lupy, lupy

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:



Už jsme les prozkoumali, pohráli jsme si spolu s prasetem, pozorovali mechy a vytvářeli zvuky. Ted' si můžete si ještě chvíli hrát podle svého. Budete-li chtít, využijte věci, které s sebou máme: lupy, krabičky, šátek...

Děti si volně hrají.

Zakončení:

Jak jste si hráli? Napadla vás nějaká nová hra v lese?

Aktivita č. 8 Hledání obyvatel lesa (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku v lese. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky lesních zvířat: prase, mnohonožka, mravenec, střevlík, strakapoud, výr, lasička, liška

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Než z lesa odejdeme, ještě zkusíme najít figurky dalších živočichů, kteří v lese žijí. Už víte, že v lese žijí divoká prasata... (dle toho, co děti během programu objevily). Jaká další zvířata byste v lese mohli potkat?

Děti hledají v různých prostředích rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či prasátku. Nakonec zvířátka společně sesbíráme. U každého zvířátka se děti ptáme, jak se jmenuje, kde jej našli a co tam dělalo (mravenec spal v mraveništi, střevlík pod kamenem, strakapoud seděl na stromě...). Zvířátka odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás v lese překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

Poznámky:

Zvířata umístíme do prostředí, kde skutečně žijí. Strakapouda a výra na strom, prase do křoví, mravence pod hromádku větviček (mraveniště). Lasička a liška mohou být schované za stromem či pařezem. Střevlíka a mnohonožku zahrabeme do hromádky listů. Na hromádku děti upozorníme a dáme jim instrukce, aby po prozkoumání zvířátka opět do listů schovaly.



Strakapoud ve větvích. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 9 Sběr materiálu do školky (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá s dětmi hromadně v lese. Děti sbírají materiál na další činnosti ve školce.

Metody

sběr přírodnin

Pomůcky

plátěná taška či krabička

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Napadá vás, co bychom mohli v lese nasbírat a ve školce to využít?

Nasbíráme dřevo na oheň (každé dítě vezme pár kousků), borové jehličí a malé klacíky na výrobu prasátek (štetiny), případně další materiál.

Zakončení:

Prase: *Jak se vám v lese líbilo? Přijdete zase?*

Rozloučí se s dětmi.

Aktivita č. 10 Výroba prasátek z hlíny (35 minut)



Vyrábíme prasátka z hlíny. Foto archiv Lipky.

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá se skupinami dětí postupně ve třídě. Děti tvoří prasátka z keramické hlíny, klacíků a jehličí.

Metody

výtvarná činnost – tvoření

Pomůcky

keramická hlína, borové jehličí, klacíky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z parku jsme si něco přinesli. Z pytlíku vytahujeme nasbírané jehličí a klacíky. Využijeme je na výrobu kamarádů prasátek.

Děti z hlíny vytvoří váleček. Na jednom konci vytvarují hlavu prasete. Jako nožičky využijí klacíky a místo štětín zapíchají jehlice.

Zakončení:

Jak se vám prasátka povedla? Co jste se při výrobě naučili? Co bylo těžké? Co vám pomohlo?

Aktivita č. 11 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily. Přemýšlí o významu lesa.

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: To je škoda, že už jsme museli jít z lesa domů. Nakonec se mi tam líbilo. Co vám?

Proč lidé do lesa chodí? Proč tam bylo dobře nám? Může nám být les nějak k užítku? Je les důležitý i pro někoho jiného?

Vzpomenete si, co jsme v lese zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli?

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koluje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.

Další náměty:

- **Schovávání prasátek (mimikry):** malá prasátka jsou pruhovaná, aby lépe splynula s podrostem. Každé dítě dostane kousek hlíny, ze kterého si vytvoří váleček, představující prasátko. Zamaskuje jej tím, že do něj zapíchá různé přírodniny, a schová jej ve vymezeném území do vhodného prostředí. Pokud chceme, aby váleček více připomínal prasátko, vytvoříme mu čumák ze žaludu či šípku. Dětem můžeme také ukázat na fotografiích, jak se některá zvířátka maskují (můry na kůře, sova na kmeni, tesařík na kmeni...).
- **Hadi z klacíků:** pomalováním větvičky (holé, bez kůry) vytvoříme hada.
- **Stavba mraveniště:** prohlédneme si skutečné mraveniště a postavíme napodobeninu z větviček.
- **Hra na myšici:** jeden utíká, má za pasem vzadu provázek (ocásek), druhý jej honí a snaží se ocásek chytit.



- **Výlet do obory** a pozorování živých prasat divokých: Pozorujeme, co prasata dělají, jak se chovají, hledáme bachyně, mladá prasata, samce... V Brně lze takovou oboru navštívit v městské části Kohoutovice.
- **Stavba domečků pro skřítky:** skřítky nejprve s dětmi vyrobíme z klacíků, kterým seřízeme zešikma jeden konec. Na seříznutou část namalujeme oči a pusy.
- **Společná práce:** Na velký papír malují děti ve skupinách či všichni postupně stromy keramickými hlínami (na listy můžeme použít zelenou engobu nebo hlínu obarvit zelenou barvou). Do hotového lesa vlepíme hlínou namalovaná a vystřižená prasátka. Chlupy jim můžeme do hlíny „nakreslit“ (vyrýt) klacíky.
- **Využití klacíků a jiných přírodnin místo štětců:** Děti nanášejí barvu (např. tuš) na papír různě tlustými klacíky, jehličnatou větvičkou, stéblem. Zkouší, jakou co udělá stopu. Přírodniny pro malování si přinesou z lesa.
- **Lýkožroutí frotáž:** Vytvoříme frotáž kůry na měkký papír velikosti A4. Do papíru vystříháme odklápěcí okýnka. Pokreslený papír nalepíme na druhý čistý, do okýnek nakreslíme larvičky a brouky lýkožrouta. Na papír s frotáží můžeme dolepit strakapouda.
- **Návštěva zasněženého lesa:** Ve sněhu stopujeme zvířata, určujeme stopy. Vytváříme vlastní stopy, porovnáváme jejich velikosti a vzory.
- **Pokus s nasákavostí mechu:** zkusíme, kolik mech nasaje vody. Necháme mech do druhého dne trochu vyschnout. Na dno jednoho kelímku dáme mech, druhý kelímek necháme prázdný. Do obou kelímků nalejeme stejné množství vody. Po chvíli přebytečnou vodu z kelímků vylejeme do stejných skleniček a porovnáme množství. *Proč z kelímku s mechem vyteklo vody méně? Také v lese mech nasaje a zadrží vodu.*
- **Oheň na zahradě:** Na zahradě si uděláme oheň z přineseného dříví.



Tvoření. Foto archiv Lipky.

Informace a zdroje k tématu:

Prase divoké

Prase divoké patří mezi sudokopytníky. Prasata žijí zejména ve smíšených lesích s podrostem v rodinných skupinách (20– 50 jedinců), pouze staří samci (kanci, kňouři) žijí mimo dobu páření samotářsky. Členové skupiny mezi sebou udržují kontakt chrochtavými a kvičivými zvuky. Mají rádi dotyk, třou se, vzájemně se čistí, leží „na hromadě“.

Prasata mají špatný zrak, dobrý sluch a vynikající čich.

Prasata jsou všežravá. Při hledání potravy ryjí v zemi chobotovitým nosem a vyhrabují larvy, červy, hlízy, bukvice, žaludy a houby. Také mohou ulovit drobnou zvěř – vyčenichají hnízda myší a hrabošů a vyhrabou mláďata. Nepohrdnou ani mršinou. Jejich častou potravou jsou také polní plodiny, zejména kukuřice.

Samice (bachyně) rodí na jaře 3–12 mláďat (selat). Pro mláďata staví „hnízda“ vystlaná trávou a překrytá větvemi. Selata jsou zpočátku světle pruhovaná. Selata se mohou stát kořistí lišek, rysů, divokých koček a dravců, zejména výrů. Dospělé prase může ohrozit medvěd či vlk. Kvůli nedostatku velkých šelem jsou u nás divoká prasata přemnožená.

Divočáci jsou aktivní hlavně v noci. Přes den žijí skrytě, schovaná v houštích či rákosí. Ráda si užívají bahenních koupelí.

Dožívají se až 20 let.

Zdroje:

Prase divoké. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Prase_divok%C3%A9

POKORNÝ, Z. *Prase divoké: Sus scrofa*. In: Chovzvirat.cz [online]. 18. 5. 2014 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <http://www.chovzvirat.cz/zvire/2895-prase-divoke/>

3.5 Téma č. 5 Rybníček – březen - duben, 3,25 hodiny

Téma je zaměřeno na poznání biotopu stojaté vody, rybníku či jezírka. Děti rybníček samostatně prozkoumají okem a kukátkem, vyloví a pozorují vodní živočichy, hrají si na vývoj žab a poznají potravní vztah žába – čáp. Oživí virtuální rybníček tak, aby v něm vytvořily vhodné prostředí pro čolka. V rybníčku a okolí objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu rybníku pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel rybníčku, čolek.

Výstupy

Dítě

- má zájem se účastnit programu a těší se na něj
- vybaví si své zkušenosti a poznatky o rybníce
- samostatně prozkoumá rybník a jeho okolí a vymyslí si vlastní hry
- popíše, co v rybníce vidí, pojmenuje jeho části
- k průzkumu rybníka použije kukátko
- šetrně odchytí drobného živočicha sítkou a pozoruje jej
- pojmenuje pulce a čolka
- popíše nebezpečí, které pro ropuchy představují automobily
- vymodeluje vajíčka ropuch a pulce z hlíny
- v roli čápa uloví potravu a popíše potravní vztah čáp – žába
- popíše prostředí rybníka, které potřebuje k životu čolek, oživí rybník rostlinami, příp. kameny
- najde figurky typických obyvatel rybníka a jeho okolí v jejich přirozeném prostředí
- vysvětlí, proč je rybník důležitý
- vybaví si, co během programu zažilo, a sdílí to s ostatními

Dílčí vzdělávací cíle (dle RVP)

- osvojení si poznatků o prostředí, v němž žije, a základních pojmů
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách



- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí
- posilování ohleduplného chování a kooperativních dovedností
- rozvoj vnímání, naslouchání, porozumění i vyjadřování
- rozvoj komunikativních dovedností
- rozvoj řeči a paměti
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování hrubé i jemné motoriky, koordinace ruka-oko
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj schopnosti řešit problémy
- vytváření a rozvoj pozitivního vztahu k učení
- poznávání sebe sama, rozvoj sebedůvěry
- rozvoj schopností a dovedností umožňujících vyjádřit pocity a prožitky
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí

Téma vede k rozvoji těchto klíčových kompetencí:

- **kompetence k učení** – dítě si záměrně vybavuje své znalosti a zkušenosti, opakováním je upevňuje, soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, má elementární poznatky o přírodním prostředí, postupuje podle instrukcí a pokynů, zdokonaluje pohybové dovednosti (manipulací s nástroji a materiály, pohybovou hrou), zvládá jemnou motoriku a koordinaci ruka-oko, osvojuje si poznatky prožitkem, formou hraní rolí (hraní na ropuchu), rozumí jevům a dějům, kterých se účastní (pojmenuje či popíše činnosti a zasadí je do kontextu), přemýšlí o svých prožitcích a hodnotí je, raduje se z toho, co dokázalo;
- **kompetence k řešení problémů** – dítě se učí na základě zkušenosti, osvojuje si poznávací operace (porovnává, nachází podobnosti a rozdíly, určuje podstatné znaky), chápe algoritmus řešení a jeho využití v jiné situaci (postup lovu vodních živočichů), vlastní bezprostřední zkušeností se učí zvládat běžné způsoby pohybu ve venkovním prostředí, při volné hře ve venkovním prostředí řeší samostatně běžné problémy, vymýšlí nová řešení, má vlastní a originální nápady na hry, využívá při tom dosavadní zkušenosti i fantazii, vymýšlí nová řešení problémů, využívá přitom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost, řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti, postupuje metodou pokus-omyl, osvojuje si práci s pomůckami a nástroji (sítka k lovu vodních živočichů), osvojuje si funkční řešení napodobováním, uplatňuje získané zkušenosti v praxi;
- **kompetence komunikativní** – dítě se učí vést dialog, samostatně vyjadřuje své myšlenky a názory, formuluje odpovědi, osvojuje si a opakováním upevňuje nové pojmy, vyjadřuje své zkušenosti a poznatky slovně i výtvarnými prostředky;
- **kompetence sociální a personální** – dítě se domlouvá, spolupracuje, chová se ohleduplně, respektuje druhého, naslouchá ostatním, dodržuje dohodnutá pravidla;
- **kompetence činnostní a občanské** – dítě odhaduje rizika svého konání, dbá na své osobní bezpečí i bezpečí druhých, rozhoduje o svých činnostech samostatně, dle vlastního uvážení, učí se své činnosti plánovat, chová se ohleduplně a odpovědně k přírodnímu prostředí, navrhuje vlastní nápady na činnosti.



Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o jezírku.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor, vybavování, brainstorming

Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: *Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Pojdme ke koberci vybrat místo, které navštívíme.*

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. *Která místa jsme již s Emilem navštívili? Kam byste se rádi podívali dnes? Na louku, k rybníčku?*

K návštěvě vybereme rybníček.

Emile, těšíš se na výlet k rybníčku? Těším!

Ptáme se dětí: *Co můžeme vidět zajímavého u rybníka? Co tam můžeme dělat?*

Poznámka:

Přesvědčíme se předem, že ve vytipovaném vodním biotopu čolek opravdu žije. Čolka najdeme spíše v menším zarostlém rybníčku či zahradním jezírku než ve velkém rybníce. Pokud v okolí není vodní biotop s výskytem čolka, můžeme celý program zaměřit pouze na žáby. Jejich vývoj a nároky na prostředí jsou podobné.

Aktivita č. 2 Průzkum rybníka (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti prozkoumají rybníček a jeho okolí.

Metody

samostatný průzkum

Pomůcky

maňásek kluka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Nejprve rybníček a jeho okolí prozkoumejte.

Domluvíme pravidla bezpečnosti a vymezíme dětem prostor, ve kterém se mohou pohybovat.

Předem domluveným signálem děti po průzkumu svoláme.

Emil se ptá dětí: *Co jste zajímavého objevili? Kdo myslíte, že v rybníčku žije? Děti říkají nápady.*



Aktivita č. 3 Pohádka o čolkovi a žábě (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou. Děti potkají čolka, poslechnou si jeho vyprávění a zamýšlí se, jak by měl vypadat rybníček, ve kterém by mohl žít.

Metody

dramatizace, rozhovor, brainstorming

Pomůcky

prohlubeň s vodou nakreslená na balicím papíru, loutka čolka, loutka žáby



Čolek hledá rybníček. Foto archiv Lipky.

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Z poza rákosí vyleze čolek.

Ještě jste zapomněli na mne! Já tady v rybníčku také bydlím. Víte, kdo jsem?

Jsem čolek. Ve vodě ale nežiji pořád. Jestli chcete, budu vám vyprávět, jak jsem rybníček objevil a seznámil se s ropuchou.

Pohádka o čolkovi a žábě

Přišlo jaro. V křoví, v zemi pod kamenem, se probudil čolek. Byl ještě mladý, loňského roku se narodil a poprvé hledal po zimě rybníček, kde by se potkal se samičkou a ta by tam mohla naklást vajíčka. Chodil a chodil, všechny 4 nohy už jej z toho bolely, až najednou našel díru v zemi, do které napršela voda. Čolek se zaradoval a vklouzl do vody. Chvilku radostně plaval a pádloval u toho nohama i dlouhým ocáskem.

K rybníčku přileze žába a rozhlíží se. Čolek vykukne z vody: *Ahoj, co tady děláš? Tohle je můj rybníček. A kdo vůbec jsi?*

Žába odpoví: *Já jsem žába ropucha a hledám rybníček, kde bych mohla naklást svá vajíčka a kde by se líbilo mým dětem. Ale neboj se, tu tvoji kaluž ti nevezmu. Vždyť je tu jen voda a bláto! Kam bych tu nakladla vajíčka? Čím by se živily mé dětičky?*

Čolek se začne po svém novém domově rozhlížet. Trochu bláta na dně, voda a jinak nic.

To máš asi pravdu, budu tu mít co žrát? Kam se schovám? A bude se tu líbit mé nevěstě? Kam naklade svá vajíčka? Rybníček, ve kterém jsem se narodil, vypadal úplně jinak!

Zakončení:

Děti, poradíte mu? Co v rybníčku chybí, aby tu čolek mohl bydlet? Děti říkají nápady.

Poznámka:

Pokud ve vašem biotopu žije jiný druh žáby, můžete mu pohádku i další činnosti upravit na míru.

Aktivita č. 4 Společný průzkum rybníka a lovení vodních živočichů (40 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá odděleně se dvěma skupinami. Děti s dopomocí pedagogů pozorují život v rybníčku, loví a pozorují vodní živočichy.

Metody

pozorování v terénu, lovení vodních živočichů, nácvik pracovních dovedností, demonstrace

Pomůcky

sítky na lov vodních živočichů, lavory, krabičkové lupy, lupy, lžičky, bílé mělké krabičky (např. od sýrů či pomazánkového másla), klíče k určování vodních bezobratlých živočichů, podvodní kukátka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Pojďme si skutečný rybníček prohlédnout ještě jednou, pořádně, jestli jsme na něco nezapomněli.

Rozdělíme skupinu dětí na dvě poloviny a s každou jedeme k jedné části rybníčku.

Kukátka

Uvedení: *V tomhle rybníčku čolek bydlí a má tu všechno, co k životu potřebuje. Pozorně si jej prohlédněte a říkejte, co vidíte.*

Děti se dívají do rybníčku, popisují, co v něm vidí: rostliny, kameny, zvířátka...

Pro bližší prozkoumání využijí podvodní kukátka.

Zakončení:

Objevili jste kukátku něco nového?



Pozorujeme kukátku život pod vodou.
Foto archiv Lipky.

Lovení

Uvedení: *V rybníčku nežije jen čolek, ale i spousta dalších živočichů. Zkusíme je vylovit a prohlédnout si zblízka.*

Rybníček má různé části. Kde bychom mohli živočichy ulovit? (volně ve vodě, u dna, mezi rostlinami)

Demonstrujeme dětem způsob lovu vodních živočichů pomocí sítěk.

Sítkou nejprve pohybujeme ve vodě, v lavoru ji potom převrátíme naruby a pořádně vymácháme. Vysvětlíme, proč je to důležité – malé živočichy v sítkce neuvidíme a bez převrácení sítěk se do lavoru nedostanou.

Také děti upozorníme na to, že je třeba se živočichy zacházet šetrně, nenechávat je dlouho na suchu v síťce, pozorovat je jen očima.



Lovíme sítkami. Foto archiv Lipky.

Nakonec se v laboru společně podíváme, co jsme ulovili. Zajímavé úlovky přesuneme do menších krabiček či misek, aby si je děti mohly dobře prohlédnout.

K larvám dětem ukážeme v určovacím klíči dospělé.

Skupinky se na závěr na stanovištích vymění, aby si prohlédly úlovky druhé skupiny.

Zakončení:

Kde jsme ulovili nejvíce živočichů? Jaké živočichy jsme viděli? Koho bylo jednoduché ulovit a koho složité?

Co nám pomohlo?

Jak poznáme čolka?

Jak odlišíme samičku a samečka čolka?

Poznámky:

- Návod na kukátko: <https://ucimesevenku.cz/wp-content/uploads/2020/04/18.-VODNI-KUKATKO.pdf>
- Trochu vody můžeme přelít do zavařovací sklenice a pozorovat drobné kmitající živočichy.
- Doporučujeme život v rybníčku předem prozkoumat, abychom věděli, jaké fotografie dospělců si připravit.

Zdroje:

Ve vodě to žije. In: Učíme se venku [online]. Tereza, vzdělávací centrum, z. ú. [cit. 2021-10-13].

Dostupné z: <https://ucimesevenku.cz/laborator-venku/ve-vode-to-zije/?nssresult=VE%20VOD%C4%9A%20TO%20%C5%BDIJE>

PETŘIVALSKÁ, K. *Klíč k určování vodních bezobratlých živočichů.* Rezekvítek z. s. 2010, ISBN: 978-80-86626-21-5



Úlovky: čolci, pulci a další drobná havěť. Foto archiv Lipky.

Aktivita č. 5 Žáby, čolci (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou na louce u rybníčku. Děti se v roli čolků a žab schovávají pod padák.

Metody

aktivizační a didaktická hra s básničkou

Pomůcky

psychomotorický padák, fotografie čápa

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: *Na čolky a žáby si zahrajeme.
Na žábě či čolkovi si rád pochutná čáp. Ukážeme
fotografii.*

Držíme všichni společně za okraje herní padák,
zvedáme jej nahoru a dolu a říkáme básničku:

*Žáby, čolci,
žáby, čolci,
čápi jdou,
čápi jdou.*

*Vlezte zpátky,
ať jste rychle pod vodou!*

Na slova „pod vodou“ děti pustí padák a rychle se pod něj schovají.



Lovíme sítkami. Foto archiv Lipky.

Poznámky:

- Děti upozorníme, že pod padák si je třeba v klidu dřepnout, předejdeme tak zraněním.
- Pedagog může chodit kolem dětí schovaných pod padákem a rukama je přes padák hledat, jako čáp zobákem žabky ve vodě.
- Vhodnou fotografii čápa najdete např. na Wikipedii.

Zdroj:

Čáp bílý. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%A1p_b%C3%AD%C3%BD#/media/Soubor:Ciconia_ciconia_-_01.jpg

Aktivita č. 6 Hraní si na žáby (40 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku u rybníčku či ve školce po návratu. Děti v roli žab putují k rybníčku naklást vajíčka. Pak modelují z hlíny vývoj žáby a nakonec odchází z rybníčku jako dospělé žáby zpět do lesa. Cestou je ohrožují projíždějící automobily.

Metody

prožitková, pohybově-dramatická didaktická hra

Pomůcky

fotografie skokana, ropuchy a rosničky, auta (hračky či vyrobená z kartonu), lano, modrá gáza, obrázky vývoje žáby, obrázky žabek na schovávání (v počtu dětí), keramická hlína, fotografie volavky, zelená gáza představující řasy (potravu pulců), plyšová kachna

Podrobně rozpracovaný obsah

Jak se pohybují žáby

Uvedení: *Zahrajeme si na žáby. Nejprve vás do nich musíme začarovat.*

Děti se stanou žábami: *Čáry máry pod kočáry, ať jsou tady samé žáby.*

Jak se vlastně pohybují žáby? Opravdu všechny skáčou?

Postupně děti začarujeme ve skokany, rosničky a ropuchy. Děti skáčou jako skokani, šplhají jako rosničky (vylezou na strom, lavičku... nebo jej jen obejmou, dotknou se), lezou jako ropuchy. Při prvním začarování do každého druhu žáby jim ukážeme její fotografii a řekneme, jak se žába pohybuje.

Zakončení: *Jak se tedy žáby pohybují?*

Cesta k rybníčku a zase zpět

Uvedení: *Je jaro a žáby putují do rybníčku.*

Děti lezou po čtyřech k rybníčku, vytvořenému z lana a modré gázy. Před rybníčkem jezdí po silnici auta, těm se musí vyhnout.

V rybníčku si najdou dvojici a společně vymodelují vajíčka z hlíny, slepí je do provázků a zachytí mezi vodní rostliny (zelená gáza).

Pak žáby zase odlezu přes silnici do lesa.

Zakončení:

Dostali jste se v pořádku do rybníčku a zpět do lesa? Bylo pro vás něco těžké? Hrozilo vám nějaké nebezpečí? Co jste v rybníčku dělali?





Modelujeme vývoj žáby. Foto archiv Lipky.

Vývoj žab

Uvedení: Pojdme se podívat, co se zatím děje s vajíčky v rybníčku.

Sedneme si kolem rybníčku a děti zkusí z vajíčka vymodelovat pulce – z kuličky vytáhnou na jedné straně ocásek. S pulcem si pohrají: hledají ve vodě potravu (drobné řasy), schovají se před kachnou (plyšák).

Další vývoj žáby dětem ukážeme na fotografiích. Následně každý dostane obrázek dospělé ropuchy. *Žabky z rybníčku odchází zpět do lesa. Ještě chvíli trvá, než vyrostou tak jako ropucha na vašem obrázku. Přes den jsou někde ukryté a za tmy vyráží lovit potravu.*

Odneseme žáby (obrázky) mezi stromy. Tam je děti zkusí ukrýt. Kousek žáby vždy musí být vidět. Děti se následně stanou volavkami a čápy a ukryté žabky hledají. Když žabku najdou, jako si na ní pochutnají (zaklapou zobákem), ale nechají ji na místě.

Zakončení:

Kam odchází ropuchy, když do rybníčku nakladou vajíčka? Kdo je může lovit? Našli jste v roli čápa či volavky nějaké žabky?

Poznámky:

- Jeden pedagog vždy řídí činnost a druhý pomáhá dětem, udržuje jejich pozornost.
- Můžeme doplnit, že čolek má podobný vývoj jako žába.
- Fotografie volavky můžete nalézt třeba zde: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volavka_popelav%C3%A1#/media/Soubor:Fiskehejre.jpg
- Fotografie žab můžete najít třeba na stránkách [wikimedia.org](https://commons.wikimedia.org/) (viz zdroje).



Hrajeme si na žáby. Foto archiv Lipky.

Zdroje:

Volavka popelavá. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z:
https://cs.wikipedia.org/wiki/Volavka_popelav%C3%A1#/media/Soubor:Fiskehejre.jpg

Skokan zelený. In: Wikimedia. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z:
https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/38/Skokan_zelen%C3%BD_%28006%29.jpg/800px-Skokan_zelen%C3%BD_%28006%29.jpg

Rosnička zelená. In: Wikimedia. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z:
https://sk.wikipedia.org/wiki/Rosni%C4%8Dka_zelen%C3%A1

Ropucha obecná. In: Wikimedia. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z:
<https://pixabay.com/cs/photos/ropucha-%C5%BE%C3%A1ba-ropucha-obecn%C3%A1-6294640/>

Aktivita č. 7 Hraní si u vody (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku u rybníčka. Děti posílají po vodě bruslačky z kůry jako lodičky, využívají kukátka, případně pomůcky k lovení, lavory s ulovenými živočichy, přenáší vodu. Mohou si i hrát volně, dle svých nápadů.

Metody

činnostní učení na stanovištích, pozorování, volná hra, lovení, didaktická hra

Pomůcky

kukátka, pomůcky k lovení (viz aktivita č. 4), kůry s nakreslenými bruslačkami, delší klacky, malé kelímky, lavory, proužky krepového papíru, stříkačky...

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Než půjdeme domů, ještě si chvíli u rybníčku pohrajeme.

Nabídneme dětem různé činnosti.

- Bruslačky: na kůrách jsou namalované bruslačky. Děti je za pomoci klacíků plaví po vodě jako lodičky.
- Přenášení vody: děti přenáší v malých kelímcích vodu z rybníka do malého jezírka (lavoru) čolkovi.
- Prohlížení živočichů: děti si prohlíží již ulovené živočichy.
- Kukátka: děti využijí kukátka pro pozorování života pod vodou.
- Lovení: děti loví a pozorují vodní živočichy (pozor na šetrný odlov!).
- Lov much: žáby loví hmyz vymrštěním dlouhého, lepkavého jazyka – děti se stříkačkou trefují do krepového papíru, pověšeného na větví.
- Co plave a co ne: děti zkouší pokládat na hladinu v lavoru různé přírodniny a další předměty a zkouší, zda plavou (kůra, klacík, kamínek, list, lžička...).

Zakončení:

Jak jste si u vody hráli? Kterou hru byste si chtěli ještě zopakovat?

Poznámky:

- Bruslačky na kůry můžeme předem nakreslit se staršími dětmi. Klacky na pošťuchování najdeme cestou či na místě.
- Z uvedených aktivit si vybereme ty, které nám vyhovují (prostředím, pomůckami, věkem dětí...).

Aktivita č. 8 Oživení rybníčka (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku v lese. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

opakování, zpětná vazba, samostatné hledání v terénu



Pomůcky

balicí papír s nakresleným rybníčkem (z aktivity č. 3), malé fotografie vodních živočichů

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Čolek: *Ahoj děti, už jste rybníček pořádně prozkoumaly? Poradíte mi, co mému rybníčku chybí, abych v něm mohl spokojeně žít?*

Do prázdného obrázku rybníčku z úvodu programu děti doplní vhodné prostředí pro čolka. Ke břehům umístí rostliny, na dno kameny a písek.

Do hotového jezírka pak společně umístíme obrázky vodních živočichů, které jsme skutečně našli. Vždy je pojmenujeme a domluvíme se, kde v rybníčku žijí.



Oživení rybníčku. Foto archiv Lipky.

Zakončení:

Které zvířátko vás v rybníce překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

Poznámky:

- Přírodniny i obrázky živočichů můžeme na papír nalepit a ve školce pak plakát vystavit.
- Můžete využít obrázky živočichů z přílohy.

Aktivita č. 9 Hledání obyvatel rybníka (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou u rybníka. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu



Společná práce ve třídě: rybník. Foto archiv Lipky.

Pomůcky

figurky vodních živočichů: žába (ropucha), čolek, kapr, kachna, volavka, vážka, bruslařka, potápník, okružák, plovatka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Prase: *Už víte, že v rybníce žijí čolci, žáby...* (dle toho, co děti během programu objevily). *Jaká další zvířata byste na louce mohli potkat?*

Děti hledají kolem rybníčku rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či čolkovi.

Nakonec zvířátka společně sesbíráme. U každého zvířátka se děti ptáme, jak se jmenuje a co v rybníčku dělá.

Zvířátka odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás v rybníčku překvapilo? Které zvířátko jste neznali?

Aktivita č. 10 Závěrečné kolečko (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti si vybavují, co v programu zažily. Přemýšlí o významu rybníka.

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

předmět na kolování v kruhu (tzv. mluvící dřevo)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: *To je škoda, že už jsme museli jít od rybníčku domů. Moc se mi tam líbilo. Co vám?*

Proč lidé k rybníku chodí? Proč tam bylo dobře nám? Je rybník důležitý i pro někoho jiného?

Vzpomenete si, co jsme u rybníčku zažili? Co nového jsme objevili nebo si vyzkoušeli? Co jsme se dnes naučili?

Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají postupně (v kruhu koluje předmět, mluví ten, kdo jej drží) nebo tak, jak dostávají nápady.

Další náměty:

- **Žabí koncert:** děti napodobují zvuky žab (rosnička, skokan, ropucha, kučka). Pak si zahrajeme na žabí sbor. Skupinka dětí vždy dělá určitý zvuk, postupně se přidávají další druhy žab.
- **Výprava k potoku:** stavíme hráze a dráhy pro lodičky.
- **Výroba lodiček z kůry:** do kůry vyvrtáme díрку nebozískem, zastrčíme klacík jako stěžeň a na něj připevníme list jako plachtu. Starší děti mohou zkusit kůru do tvaru lodičky přiznout nožem.



- **Poslech skladby Vltava:** posloucháme skladbu od Bedřicha Smetany a děti do hudby štěrchají vodou (různé množství vody v lahvích).
- **Poslech zvuku potůčku**
- **Poslech zvuků žab.** Hlasy žab si můžete poslechnout zde:
<https://temata.rozhlas.cz/priroda/obojzivelnici>
- **Řeka:** děti mají modré stuhy či proužky krepového papíru a představují pramínky. Do hudby běhají a na zacinkání se spojí v potok, pak v říčku, řeku a nakonec v moře.
- **Sezónní jezírko:** vytvoříme ve školce sezónní jezírko v kyblíku, staré vaně... Na dno dáme trochu bahna či písku s rostlinami, přidáme vodu z jezírka či rybníku.
- **Malování kamínku:** pomalujeme si kamínky přinesené z řeky či potoka.

Inspirace:

- Kniha Ondřeje Sekory *Malované počasí*, o putování kapky vody
- Pohádka *Štěňátko a žáby* z knihy Zdeňka Milera *O zvědavém štěňátku*

Zdroj:

Příroda: Obojživelníci. In: Český rozhlas [online]. 1997 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/priroda/obojzivelnici>

SMETANA, B. *Vltava (z cyklu Má vlast).* In: YouTube [online]. 2011 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Zz9okzlhDSk>

SEKORA, O. *Malované počasí.* Amulet 2021. ISBN: 13-716-80

MILER, Z. *O zvědavém štěňátku.* Pikola 2017. ISBN 978-80-7549-555-6

Informace:

Čolci a žáby jsou řazeni do kmene obratlovců a třídy obojživelníků. Tu u nás tvoří dva řády – ocasatí (mloci) a bezocasí (žáby).

Čolci

Čolci patří do skupiny ocasatých obojživelníků. V ČR žije 8 druhů z této skupiny: mlok skvrnitý, čolek velký, čolek dunajský, čolek dravý, čolek obecný, čolek hranatý, čolek karpatský, čolek horský.

Čolek obecný je nejběžnějším druhem čolka v ČR.

Žije spíše v otevřené krajině: v mokřadech, na loukách, pastvinách a jiných vlhkých stanovištích. Zimuje pod kameny, trouchnivějším dřevem, v norách či zahrabaný v zemi.

Rozmnožuje se od stáří 3 let od dubna do června ve vodě. Upřednostňuje menší, osluněné vodní plochy s mělčinami a vegetací, nejlépe bez rybí obsádky. Samečkům v době rozmnožování narůstá vysoký hřeben. Samička klade 150 až 300 ks vajíček. Vajíčka lepí do záhybů listů vodních rostlin nebo na různé předměty ve vodě. Larvy ve vodě dýchají keříčkovitými žábrami, které jsou dobře viditelné.

Na souši se živí drobným hmyzem a jeho larvami, pavouky, svinkami, žížalami a plži. Časně z jara mohou hlavní potravu tvořit vajíčka žab. Ve vodě loví hmyz, pulce, červy a drobné korýše.

Čolci jsou dnes ohroženi nedostatkem vhodných menších vodních ploch, zarůstáním mokřadů a příliš intenzivní péčí o krajinu, zejména vysokými rybími obsádkami v rybnících a vysazením kachen.

Žáby

V ČR žije 13 druhů žab, z rodů ropucha, kuňka, skokan, rosnička a blatnice.

Ropucha obecná je aktivní především za soumraku a v noci. Pohybuje se pomalou chůzí nebo krátkými skoky. Kromě období rozmnožování žije samotářským způsobem života.

Žije v různých typech krajiny, lesnaté i bezlesé, potřebuje vodní plochy k páření a kladení vajíček. V zimě se ukrývá v hromadách větví či kamení, zemních dírách, pod pařezy, pod listím, v norách krtků či hlodavců. Na jaře od poloviny března vylézá a putuje k vodě, kde se páří. Zajímavé je, že se vrací do místa, kde se narodila.

Samička klade vajíčka spojená do řady (šňůrky, na rozdíl od skokanů, kteří kladou shluky vajíček), které přichycuje na rostliny, aby nezapadly do bahna. Po nakladení vajíček se vrací na souš. Larvy-pulci se vylíhnou z vajíček po cca 12 dnech. Živí se zejména drobnými mikroskopickými řasami a bakteriemi, ale také drobnými živočichy a uhynulými zvířaty. Po cca 3 měsících se dokončí jejich proměna v žabky a opouští vodu (červen až červenec).

Ropucha se živí rozličnými bezobratlými: měkkýši, žížalami, pavouky, svinkami, mravenci, brouky aj. Staré velké samice dokáží spolknout i mládě myši. Útočí pouze na živou kořist, kterou zpozoruje jen z blízka podle pohybu. Drobnou kořist loví vymrštěním jazyka, větší přímo čelistmi. Na lov vyráží po soumraku, přes den se ukrývá.

Hlavními přirozenými nepřáteli ropuchy jsou šelmy, např. vydry, ježci, užovka obojková, a mnozí ptáci, zejména dravci, sovy a chřástal vodní. Pro obranu má ropucha průšňí jedové žlázy, které mohou při ohrožení vylučovat mírně toxickou tekutinu. Menší žlázy jsou i v bradavčité kůži. Pulci loví např. divoké kachny, čolci a larvy vážek.

V současné době je ale jejím největším nepřítelem člověk. Krom zamoření vody jedovatými látkami představuje pro ropuchu hlavní nebezpečí doprava, a to při putování ropuch k vodě za rozmnožováním. Dalším nebezpečím je ničení nádrží vhodných k rozmnožování a také přímé vybíjení ropuch lidmi, kterým se tato žába nelíbí.

Zdroje:

Ropucha obecná. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ropucha_obecn%C3%A1

Čolek obecný. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Colek_obecn%C3%BD

Co jsou obojživelníci. Obojživelníci České republiky [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://obojzivelnici.wbs.cz/Co-jsou-obojszivelnici.html>

3.6 Téma č. 6 Louka – květen–červen, 3,5 hodiny

Téma je zaměřeno na poznávání biotopu louky. Děti spolu s kamarádem Emilem navštíví louku, kterou samostatně prozkoumají. Pomocí smýkačky a krabičkových lup odchytnou a pozorují luční živočichy, v roli čmeláků staví hnízdo, sbírají nektar a opylují květy. Z lučních květin vytvoří voničky. Na louce objeví další možné obyvatele a vedou rozhovor o významu louky pro ně i pro člověka. Průvodcem jim je při tom obyvatel louky, čmelák.

Výstupy

Dítě

- má zájem se účastnit programu a těší se na něj
- vybaví si, co zažilo v předchozích programech
- vybaví si své zkušenosti a poznatky o louce
- samostatně prozkoumá louku a vymýšlí si vlastní hry
- procvičuje hrubou i jemnou motoriku
- šetrně odchytí a pozoruje drobného živočicha, vyzkouší si různé metody odchytu živočichů, pracuje se smýkačkou
- popíše potravní vztah čmelák – květ a význam čmeláka pro opylení
- prožije si vývoj čmeláka
- v roli čmeláka saje nektar a opyluje květiny
- využije luční květiny tak, že z nich vytvoří voničku
- najde figurky typických obyvatel zahrady v jejich přirozeném prostředí
- podílí se na výrobě pítka pro hmyz a péči o něj
- vysvětlí, proč je louka důležitá
- vybaví si, co během programu zažilo, a sdílí to s ostatními

Dílčí vzdělávací cíle (dle RVP)

- osvojení si poznatků o prostředí, v němž žije, a základních pojmů
- seznamování s místem a prostředím, ve kterém dítě žije, a vytváření pozitivního vztahu k němu
- rozvoj úcty k životu ve všech jeho formách
- vytvoření povědomí o vlastní sounáležitosti se světem, s živou a neživou přírodou
- vytváření elementárního povědomí o širším přírodním prostředí
- posilování ohleduplného chování a kooperativních dovedností
- rozvoj vnímání, naslouchání, porozumění i vyjadřování
- rozvoj komunikativních dovedností
- rozvoj řeči a paměti
- rozvoj pohybových schopností a zdokonalování hrubé i jemné motoriky
- osvojení si věku přiměřených praktických dovedností
- posilování přirozených poznávacích citů (zvědavosti, zájmu, radosti z objevování apod.)
- rozvoj schopnosti řešit problémy
- vytváření a rozvoj pozitivního vztahu k učení
- poznávání sebe sama, rozvoj sebedůvěry
- rozvoj schopností a dovedností umožňujících vyjádřit pocity a prožitky
- rozvoj schopnosti přizpůsobovat se podmínkám vnějšího prostředí

Téma vede k rozvoji těchto klíčových kompetencí:

- **kompetence k učení** – dítě si záměrně vybavuje své znalosti a zkušenosti, opakováním je upevňuje, soustředěně pozoruje, zkoumá, objevuje, všímá si souvislostí, má elementární poznatky o přírodním prostředí, postupuje podle instrukcí a pokynů, zdokonaluje pohybové dovednosti (manipulací s nástroji, pohybovou hrou), zvládá jemnou motoriku, osvojuje si poznatky prožitkem, formou hraní rolí (hraní na čmeláka), rozumí jevům a dějům, kterých se účastní (pojmenuje či popíše činnosti a zasadí je do kontextu), přemýšlí o svých prožitcích a hodnotí je, raduje se z toho, co dokázalo, hodnotí vlastní práci a její výsledky;
- **kompetence k řešení problémů** – dítě se učí na základě zkušenosti, chápe algoritmus řešení a jeho využití v jiné situaci (odchyt živočichů smýkačkou), vlastní bezprostřední zkušeností se učí zvládat



běžné způsoby pohybu ve venkovním prostředí, při volné hře ve venkovním prostředí řeší samostatně běžné problémy, vymýšlí nová řešení, má vlastní a originální nápady na hry, využívá při tom dosavadní zkušenosti i fantazii, vymýšlí nová řešení problémů, využívá přitom dosavadní zkušenosti, fantazii a představivost, řeší problémy na základě bezprostřední zkušenosti, postupuje metodou pokus-omyl, osvojuje si práci s pomůckami (smýkačka), osvojuje si funkční řešení napodobováním, uplatňuje získané zkušenosti v praxi;

- **kompetence komunikativní** – dítě se učí vést dialog, samostatně vyjadřuje své myšlenky a názory, formuluje odpovědi, osvojuje si a opakováním upevňuje nové pojmy, vyjadřuje své zkušenosti a poznatky;
- **kompetence sociální a personální** – dítě se domlouvá, spolupracuje, chová se ohleduplně, respektuje druhého, naslouchá ostatním, dodržuje dohodnutá pravidla;
- **kompetence činnostní a občanské** – dítě odhaduje rizika svého konání, dbá na své osobní bezpečí i bezpečí druhých, rozhoduje o svých činnostech samostatně, dle vlastního uvážení, učí se své činnosti plánovat, chová se ohleduplně a odpovědně k přírodnímu prostředí, navrhuje vlastní nápady na činnosti.

Aktivita č. 1 Uvedení s Emilem (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou ve třídě. Pedagog hraje scénku a s dětmi si povídá o louce.

Metody

motivační dramatizace, rozhovor, vybavování, brainstorming

Pomůcky

maňásek kluka, herní koberec

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení: Děti, dnes půjdeme na další procházku s Emilem. Pojdme ke koberci vybrat místo, které navštívíme.

Pozveme děti do kroužku a přibereme i Emila. Která místa jsme již s Emilem navštívili? Kde jsme ještě nebyli?

K návštěvě vybereme louku.

Emile, těšíš se na výlet na louku? Těším!

Ptáme se dětí: Jak to teď vypadá na louce? Co tam můžeme vidět? Co můžeme na louce dělat?

Aktivita č. 2 Průzkum louky (cca 15 minut dle zájmu dětí)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá formou samostatného průzkumu. Děti louku zkoumají a hrají si na ní.

Metody

motivační dramatizace, samostatný průzkum, volná hra



Pomůcky

maňásek kluka, loutka čmeláka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Po příchodu na louku říká Emil: *Vidím, že už jsme na louce. Pojdme ji prozkoumat a pohrát si.*

Z trávy vyletí čmelák.

Jejda, kdopak jsi? lekne se Emil. Děti hádají.

Čmelák: *Správně! Já jsem čmelák!*

A neštípneš mě? ptá se Emil.

Čmelák: *Neštípnu. Leda bys mi dělal něco, co se mi nebude líbit.*

A kdo jste vy? A co tu vlastně děláte? Já znám louku dobře. Až ji prozkoumáte, tak mi přijďte říct, co jste objevili.

Děti vyzveme k průzkumu biotopu: *Nyní máte čas se po louce proběhnout a prozkoumat ji a sami si hrát.* Vymezíme jim bezpečný prostor (např. být na dohled) a dohodneme signál k návratu (např. zvonek či píšťalka).



Prozkoumáváme louku. Foto archiv Lipky.

Zakončení: Poté, co se opět shromáždíme, se čmelák ptá: *Co jste objevili, dělali, co vás na louce zaujalo?*

Poznámky:

Pohádku můžeme začít alternativně tako: Děti nad plátnem hledají, které místo ještě nenavštívily. Přiletí čmelák a stěžuje si, že jej někdo odnesl s kyticí do města a neví, jak se vrátit na louku, kde má hnízdo. Děti se s ním domluví, že se na louku stejně chystají a čmeláka tam vezmou s sebou.

Aktivita č. 3 Hledání a pozorování živočichů (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou. Děti s dopomocí pedagogů hledají na louce živočichy.

Metody

hledání a pozorování v terénu, demonstrace, brainstorming, smyslového vnímání a poznávání

Pomůcky

lupy, krabičkové lupy, malá zrcátka, atlas hmyzu, smýkačka, bílé plátno

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Čmelák: *Vidím, že jste na louce objevili mnoho zajímavého. Žije tu také krom mě mnoho dalších zvířátek. Poradím vám, kde je hledat.*

Lovení a pozorování

Společně s dětmi přemýšlíme, kde bychom na louce mohli najít zvířátka:

- na květech: motýly, včely, čmeláky, mušky...
- na stoncích a listech: mšice, housenky, kukly, pavučiny a pavouky, kobylky, sarančata
- na půdě, cestě: brouky...

Pak si vysvětlíme a názorně předvedeme, jak drobnou luční havěť můžeme šetrně odchytit a pozorovat.

- Využijeme smýkačku, chycený hmyz pak vyklepeme na plátno a pozorujeme, můžeme jej také přendat do krabičkových lup.
- Sklepeme hmyz z květů přímo do krabiček.
- Na cestě a holých místech hledáme mravence a brouky, které opatrně do krabičky přesuneme pomocí lžičky.



Pozorujeme luční živočichy v krabičkových lupách. Foto archiv Lipky.

Dětem k průzkumu nabídneme také malá zrcátka a ukážeme jim, jak jimi mohou nahlížet na spodní stranu listů. Společně s dětmi nalezené živočichy pozorujeme a určujeme.

Zakončení:

Jak se vám dařilo živočichy objevit a chytit? Jaké živočichy jsme na louce našli a kde? Jaký objev pro vás byl nejzajímavější? Proč?

Poslech zvuků louky

Uvedení:

Že jsou na louce zvířátka, můžeme poznat také podle zvuku.

Všichni si sedneme či leheme (pokud máme deky) a chvíli tiše posloucháme.

Zakončení: *Slyšeli jste nějaké živočichy? Jaké vydávali zvuky? Kdo myslíte, že to byl?*

Aktivita č. 4 Hra na čmeláky (20 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou na louce. Děti si hrou zažijí vývoj čmeláka.

Metody

didaktická pohybová hra

Pomůcky

obdélníky gázy (80 x 50 cm, dle počtu dětí), několik voskových mezistěn, keramická hlína (příp. misky na vytvoření bláta)

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Čmelák: *Děti, co víte o čmelácích?*

Jsem rád, že o nás čmelácích něco víte. Jsme totiž ohromně zajímaví. Pojdte, budu vám povídat, jak jsem se narodil a vyrostl, a zažijete to se mnou.

- *Samička čmeláka staví na jaře hnízdo, nejčastěji v zemi, v opuštěné noře – děti si najdou nebo vyhloubí prohlubeň v zemi.*
- *Na dně komůrky vytvoří samička voskovou buňku a do ní naklade několik vajíček – děti si vytvoří misku z plátu vosku (mezistěna). Z keramické hlíny či hlíny, kterou venku najdou, vytvoří několik kuliček a do misky je vloží.*
- *Vajíčka pak přikryje zadečkem a zahřívá je – děti si dřepnou nad prohlubeň s vajíčky.*
- *Když se z vajíček vylíhnou larvy, samička je krmí – děti z vajíček vyválí válečky – larvy.*
- *Nakonec se larvy zakuklí a po čase se z kukel vylíhnou noví čmeláci – děti se zamotají do gázy a odpočívají jako kukly. Pak se vymotají a z gázy si vytvoří křídla a vyletí jako noví čmeláci a běhají po louce mezi květinami.*

Zakončení:

Čmelák: *Zahráli jste si na čmeláky. Co nového jste se o nich naučili?*

Zdroj:

Čmelák. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cmel%C3%A1k>

Aktivita č. 5 Hra na sběr nektaru (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou venku na louce nebo ve třídě. Děti v roli čmeláků sbírají nektar z květů.

Metody

didaktická hra, prožitková

Pomůcky

z papíru vystřižené květy s dírou uprostřed, hrnky či kelímky s vodou



Podrobně rozpracovaný obsah



Sajeme nektar jako čmeláci. Foto archiv Lipky.

Zdroj:

Čmelák. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cmel%C3%A1k>

Aktivita č. 6 Opylování (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku na louce. Děti se seznámí s principem opylování a pak opylují květy štětečkem jako čmeláci.

Metody

pozorování, výklad, didaktická hra

Pomůcky

květ s výraznými tyčinkami a pestíkem, lupa, malé štětečky, semínko

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Čmeláci z květů sbírají také pyl. Podíváme se, kde je pyl v květu uložen a jak vypadá.

Uvedení:

Když se čmeláci vylihnou, pustí se do sběru nektaru. Zahrajeme si na to.

Po louce či místnosti jsou rozmístěny hrnky s vodou, na kterých jsou položeny papírové květy. Děti sbírají v roli čmeláků pipetami z květů nektar a nosí je na určené místo do hnízda (větší hrnek na šátku, v krabici...).

Zakončení:

Co jste nosili do hnízda? Kde jste nektar sbírali? Co z nektaru čmeláci vyrobí? Pro koho med vyrábí?

Poznámky:

Čmeláci poznají podle vůně, zda už jiný čmelák květ navštívil. Můžeme opět využít papírové květy a hrníčky. Na některé květy kápneme voňavou silici a do jejich hrnků nedáme vodu. Děti běhají mezi květy a zjišťují, který už byl navštíven. Zkontrolují si to odkrytím hrnku.



Jako včely opylujeme rostliny. Foto archiv Lipky.

Dětem ukážeme stavbu květu a pylová zrnka na tyčinkách. Vysvětlíme jim, že když se zrníčko pylu dostane z tyčinek na pestík, dojde k opylení a vznikne semínko. Když čmelák v květině sbírá nektar a pyl, zachytí se mu zrníčka pylu na chlupcích a některá se přenesou na pestík. Čmelák tak květinu opylí.

Děti lupou pozorují květ a hledají tyčinky s pylem a pestík. Dostanou štětečky a v roli čmeláků opylují květiny – šmejdí štětečky v květech a přenášejí pyl na pestík.

Zakončení:

Jak pomáhá čmelák květinám?

Aktivita č. 7 Voničky (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku na louce. Děti si natrhají květiny a vytvoří z nich voničku.

Metody

tvoření, pracovní činnost

Pomůcky

provázek

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Můžeme si z louky něco odnést, co nás nebo třeba maminku potěší?

Z květin na louce můžeme vytvořit kytičku – voničku a doma si ji pověsit, aby nám v zimě připomínala, že jaro a léto zase přijdou.

Děti si natrhají voničku z devatera květů. Každá květina by měla být jiná.

Zakončení:

Jaké květiny jste si do voničky dali? Podařilo se vám najít 9 různých květin? Jaké mají barvy?

Poznámky:

- Pokud jsou na louce nějaké léčivé byliny či byliny vhodné do čaje, natrháme je a ve školce usušíme pro pozdější využití.
- Při tvorbě voničky děti nabádáme, aby si předem dobře rozmyslely, kterou květinu do voničky chtějí, a netrhaly květiny zbytečně.

Aktivita č. 8 Volná hra (25 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá venku na louce. Děti si volně hrají.

Metody

volná hra

Pomůcky

pomůcky z předchozích aktivit: krabičkové lupy, lupy, smýkačka, štětečky

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Už jsme louku prozkoumali, pohráli jsme si spolu se čmelákem, vyrobili si voničku. Teď si můžete ještě chvíli hrát podle svého. Budete-li chtít, využijte věci, které s sebou máme: lupy, krabičky, štětečky...

Děti si volně hrají.

Zakončení:

Jak jste si hráli? Napadla vás nějaká nová hra na louce?

Aktivita č. 9 Hledání obyvatel louky (10 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou na louce. Děti hledají dřevěné figurky živočichů.

Metody

samostatné hledání v terénu

Pomůcky

figurky lučních živočichů: čmelák, krtek, včela, motýl, srnka, sysel, cvrček, pavouk, saranče

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Prase: *Už víte, že na louce žijí čmeláci... (dle toho, co děti během programu objevily) Jaká další zvířata byste na louce mohli potkat?*

Děti hledají na louce rozmístěná zvířátka (figurky k hernímu koberci). Neberou je, hledají je očima. Když nějaké zvířátko najdou, doběhnou to pošeptat nám, Emilovi či čmelákovi.

Nakonec zvířátka společně sesbíráme. U každého zvířátka se děti ptáme, jak se jmenuje a co na louce dělá?

Zvířátka odneseme do školky.

Zakončení:

Které zvířátko vás na louce překvapilo? Které zvířátko jste neznali?



Aktivita č. 10 Pítko pro hmyz (30 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá postupně s celou skupinou v místnosti. Děti vyrábí společné pítko pro hmyz z keramické hlíny a barevných sklíček.

Metody

tvoření, pracovní činnost

Pomůcky

keramická hlína, skleněná drť z nízkotavného skla

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Motýly, čmeláky, včely, brouky nenajdeme jen na louce, ale také na naší zahradě. Protože tu nemají žádný zdroj vody, můžeme jim vyrobit pítko.

S dětmi tvoříme společně pítko tak, že na mělkou miskou či hluboký talíř položíme navlhčenou látku a na ní postupně od středu tvoříme výrobek z válečků hlíny, které stáčíme do spirály a slepujeme k sobě. Jednotlivé děti se při tvorbě střídají. Každé vyválí asi palec tlustý váleček z keramické hlíny, který připojí k již existujícímu výrobku. Když máme základní tvar hotový, vyhladíme vnitřní plochu misky tak, abychom jednotlivé válečky spojili a zamezili vytékání vody. Do hotové misky nasype každé dítě špetku barevných sklíček, která po vypálení vytvoří obdobu průhledné glazury.

Pítko po vypálení společně umístíme na zahradu a pravidelně v něm s dětmi vyměňujeme vodu.

Zakončení:

Jaký postup práce jsme využili? Jak se nám práce podařila? Komu pítko pomůže?

Aktivita č. 11 Reflexe (15 minut)

Forma a bližší popis realizace

Aktivita probíhá hromadně s celou skupinou v místnosti. Děti sedí okolo koberce a vybavují si, co během celého roku v programu zažily.

Metody

reflexe rozhovorem v kruhu, sdílení, vybavování, naslouchání

Pomůcky

zvířecí průvodci jednotlivými biotopy, dřevěné figurky zvířat, maňásek kluka

Podrobně rozpracovaný obsah

Uvedení:

Kluk: To byla letos naše poslední společná procházka. Už jsme navštívili všechna místa z našeho herního koberce. Vzpomenete si, která to byla?

Kdo nám byl průvodcem na zahradě, na poli, v parku, v lese, u rybníka, na louce? Co jsme tam zažili a objevili?



Sedíme s dětmi v kruhu na koberci. Děti odpovídají tak, jak dostávají nápady. Koberec a figurky živočichů a Emila necháme dětem k dispozici k volné hře.

Poznámky:

Aktivitu doporučujeme realizovat až další den.

Další náměty:

- **Motýlí farma:** zakoupíme do třídy motýlí farmu a pozorujeme vývoj motýlů. Vylíhlé motýly pak vypustíme do přírody.
- **Paletky:** na oboustrannou samolepku, nalepenou na papíře ve tvaru paletky, květiny apod., lepíme různé kousky květů, trav apod., a tvoříme tak obraz.
- **Ochutnávka medu:** v návaznosti na povídání o čmelácích a včelách ochutnáme s dětmi med.
- **Společný herbář:** několik květin z louky společně utrhneme, vylisujeme a vytvoříme třídní herbář, do kterého postupně přidáváme další květiny.
- **Společná tvorba – louka:** na velkém papíru zapouštíme barvy, dolepujeme skutečné květiny, trávy a malovaná luční zvířátka.
- **Motýlí křídla:** poléváním či batikováním obarvíme gázy a za zvuků hudby létáme jako motýli.
- **Proč čmeláci opylují jetel:** jetel má dlouhou květní trubku a nektar je v něm umístěn hluboko, takže včely se k němu nedostanou. Čmeláci však ano. Děti dostanou hrnky s troškou vody a dlouhý a krátký sosáček (slámka ze slámy) a zkouší se jím napít. Po pokusu si vysvětlíme, že čmeláci mají delší sosák než včely, a proto mohou pít z hlubokých květů. Ukážeme dětem fotografie květů jetele.

Informace:

Čmelák je hmyz náležející do čeledi včelovití.

Stejně jako jejich příbuzní, včely, se čmeláci živí nektarem a pylem a shromažďují jej také jako potravu pro své larvy.

Čmelák má zajímavý vývoj a péči o potomstvo. Po zimě, kterou strávila v zemní komůrce, doplní samička energii a látky potřebné k rozmnožování sběrem nektaru a pylu. Hnízdo buduje podle druhu v děrách v zemi, ve škvírách skal a budov či v opuštěných hnízdech.

V Evropě nejhojnějším a největším čmelákem je čmelák zemní. Ten si staví, jak název napovídá, hnízda v zemi. V díře vytvoří malou oválnou komůrku a u jejího vchodu medový džbáněk velikosti náprstku. Na dně komůrky vytvoří voskovou buňku, do které naklade několik vajíček. Vosk vylučuje žlázami na břiše a formuje nohama. Buňku s vajíčky přikryje zadečkem. Zatímco zahřívá vajíčka (a následně i larvy), živí se medem ze džbánku. Ve volátku připravuje směs, kterou vyvrhuje larvám do buňky. Nakonec larvy vytvoří v buňce zámotek a po 24 dnech se



Hrajeme si na motýly. Foto archiv Lipky.

z nich líhnou první dělnice. Matka pak tvoří další buňky a klade další vajíčka, zatímco dělnice jí pomáhají s krmením, zahříváním, se sběrem pylu a nektaru a s úpravami hnízda.

Samečkové se v hnízdě vylíhnou uprostřed léta, kdy se líhnou i nové matky. Samečci se páří s matkami z jiného hnízda. Ty pak odlétají hledat místo k přezimování. Staré matky koncem léta umírají.

Hnízdo na vrcholu rozvoje obsahuje několik desítek až dvě stě jedinců.

Dělnice čmeláků mají stejně jako ostatní včely přeměněné kladélko na žihadlo. Samci žihadlo nemají. Mimo hnízdo a blízké okolí čmeláci nikoho nenapadají. Bodnutí je podobné jako u včely a je nebezpečné pouze pro alergie.

Čmeláci patří mezi důležité opylovače. Jedna dělnice navštíví denně až 2000 květů. Opylují ovocné stromy kvetoucí brzy na jaře a patří k důležitým opylovačům jetelovin. Mají dlouhý sosák (někdy až 2 cm), a opylují proto i květy s dlouhou korunou trubkou. Pyl zachycený na ochlupení sčesávají zadními nohama do pylových rousek. Potravu si čmeláci na rozdíl od včel ukládají pouze na několik dní. Samci se živí nektarem.



Společná tvorba: louka. Foto archiv Lipky.

Některé druhy čmeláků zanechávají na květech pachovou stopu. Ostatní tak poznají, že květ již ten den jiný čmelák navštívil. Poškozováním listů okusem mohou urychlit kvetení rostlin.

Čmeláci mohou být potravou různých savců, kteří vyhrabávají jejich hnízda (lišky, medvědi, jezevci, lasicovité šelmy). Dospělce loví rejsci, vlhy, včelojedové, ťuhýci, někdy i menší ptáci, jako sýkory koňadry.

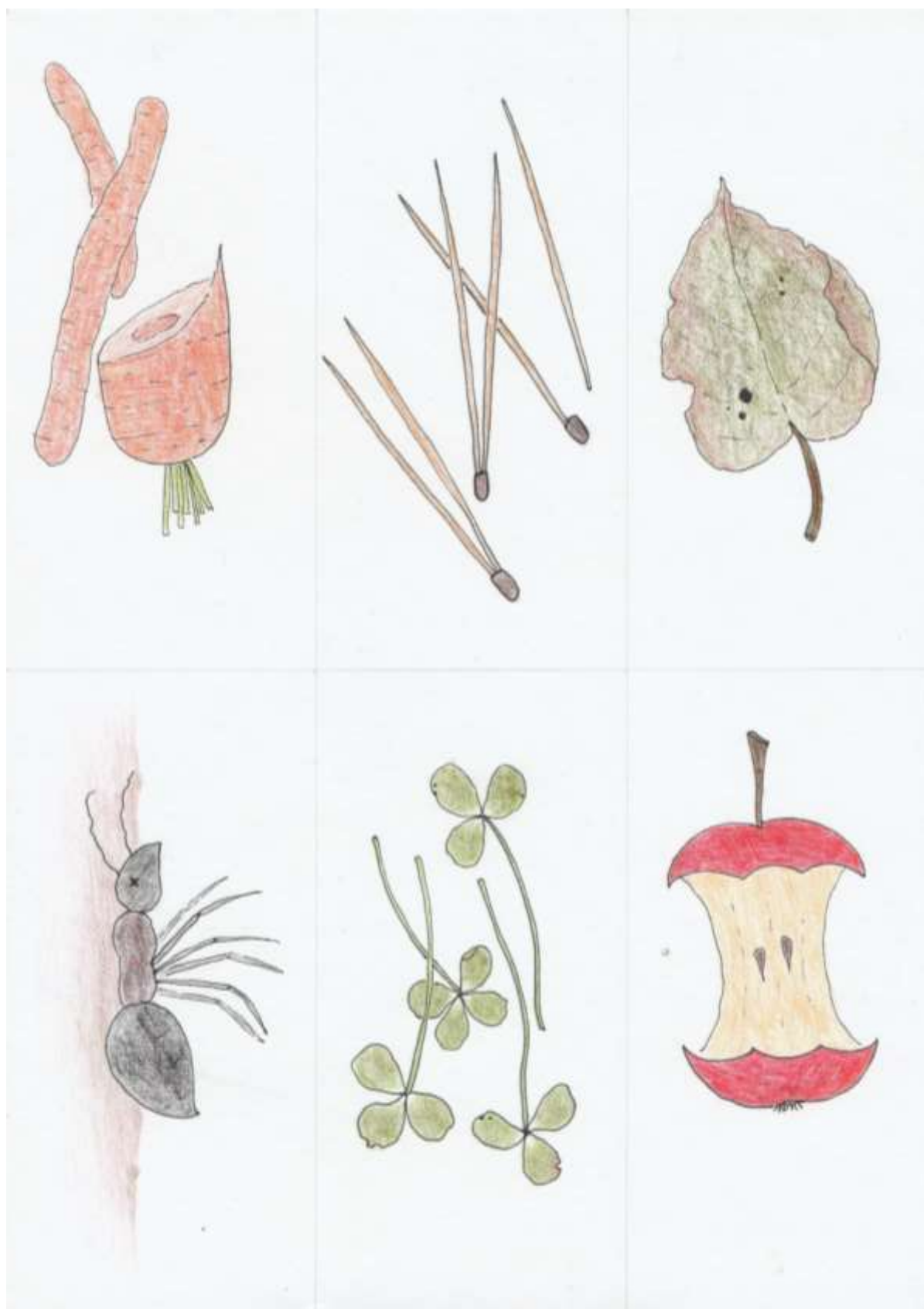
Zdroje:

Čmelák. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cmel%C3%A1k>

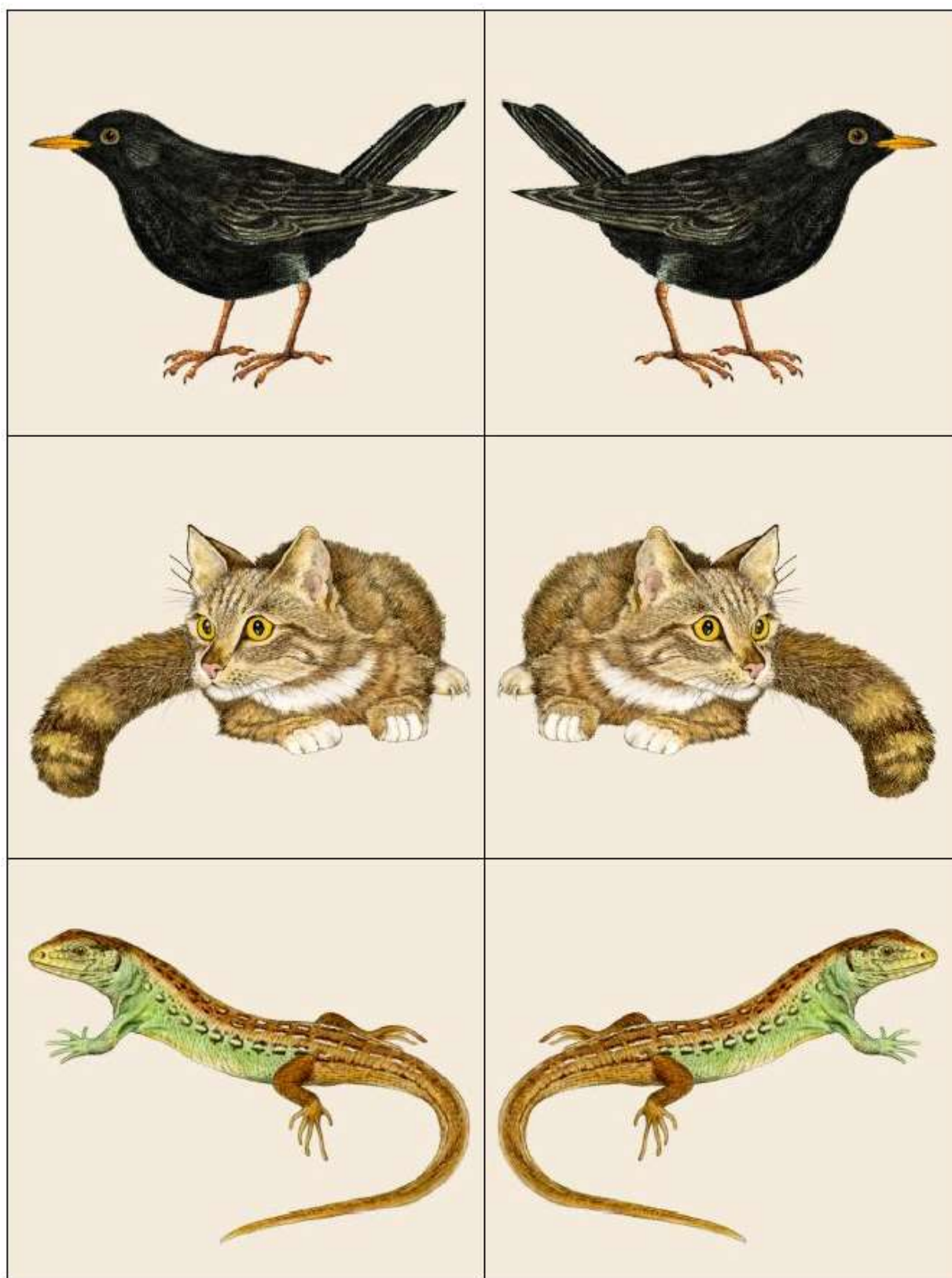
O životě čmeláka. In: Český čmelák [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <http://www.ceskycmelak.cz/o-zivote-cmelaka/>

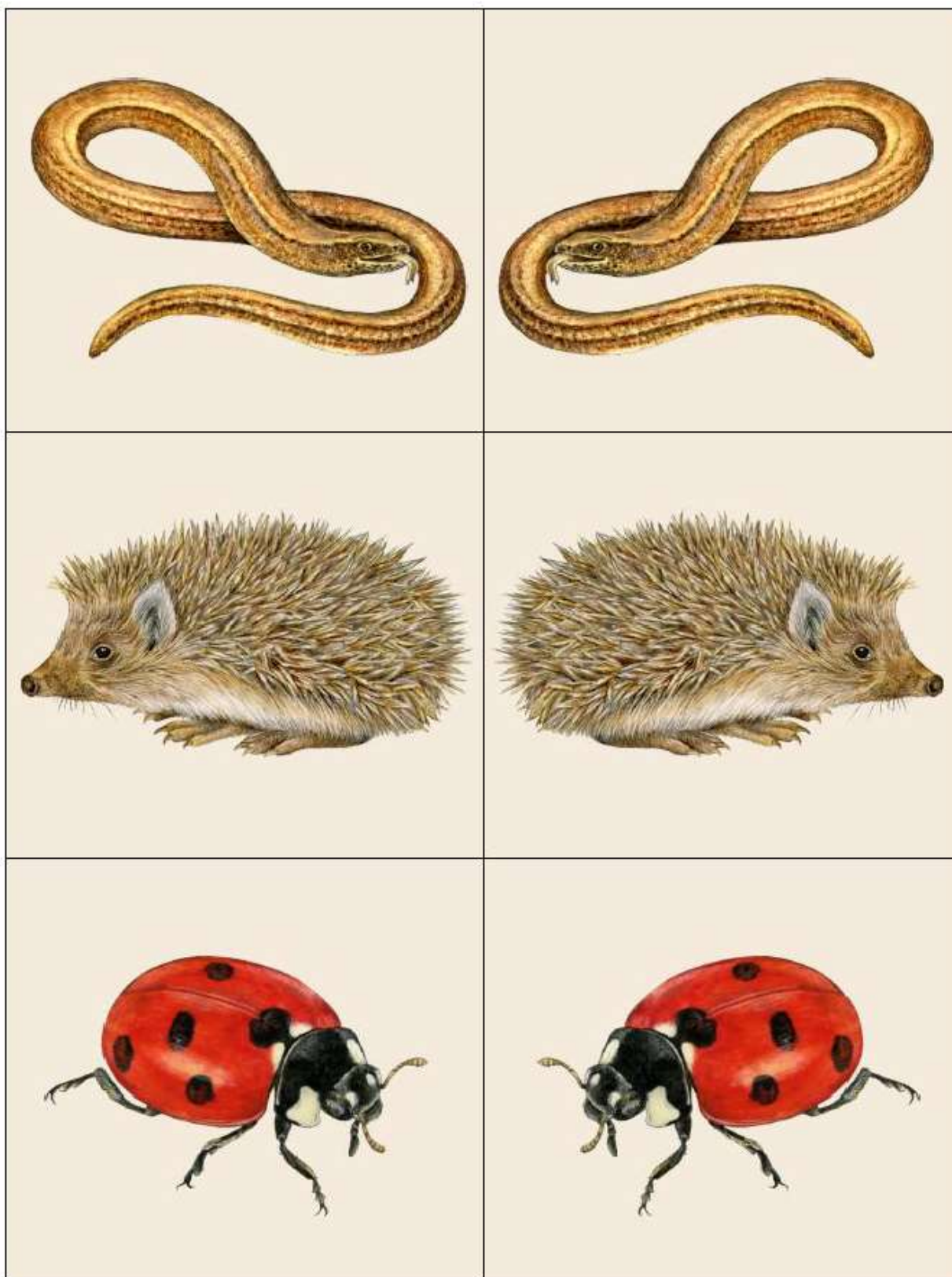
4 Příloha č. 1 – Soubor materiálů pro realizaci programu

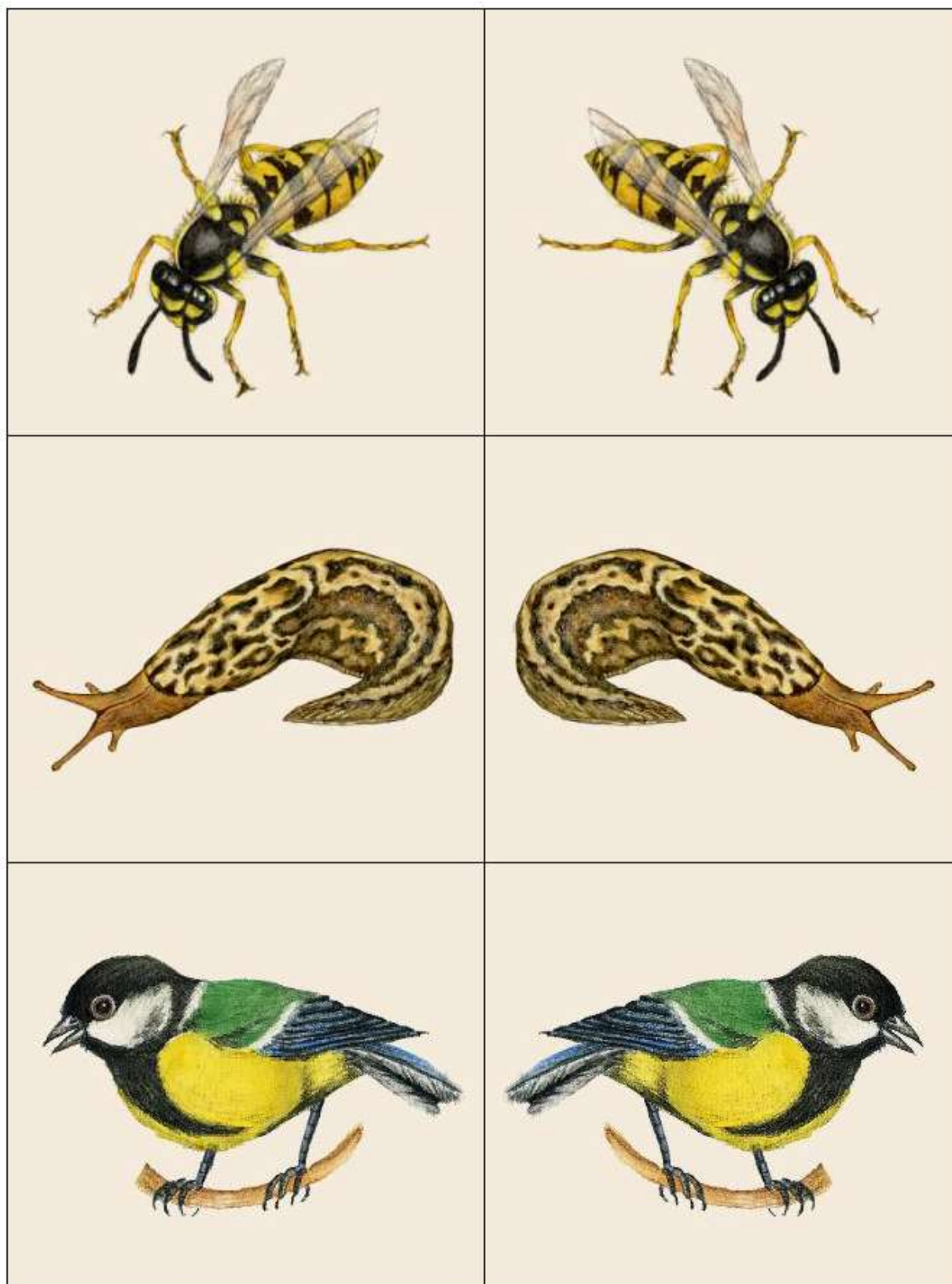
Potrava žížaly – 2.1 Téma č. 1 Zahrada, autor: Veronika Šimková, Lipka.

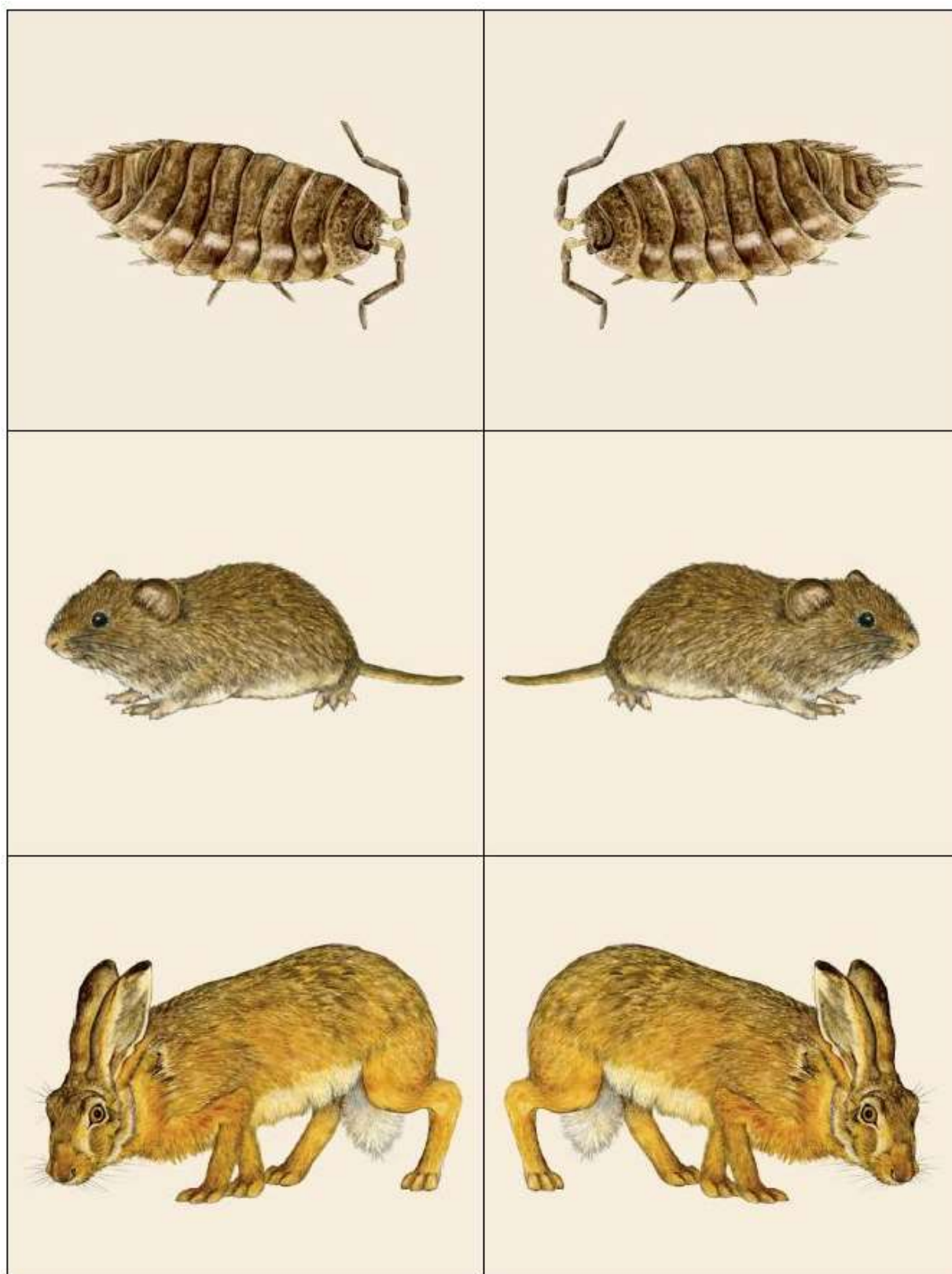


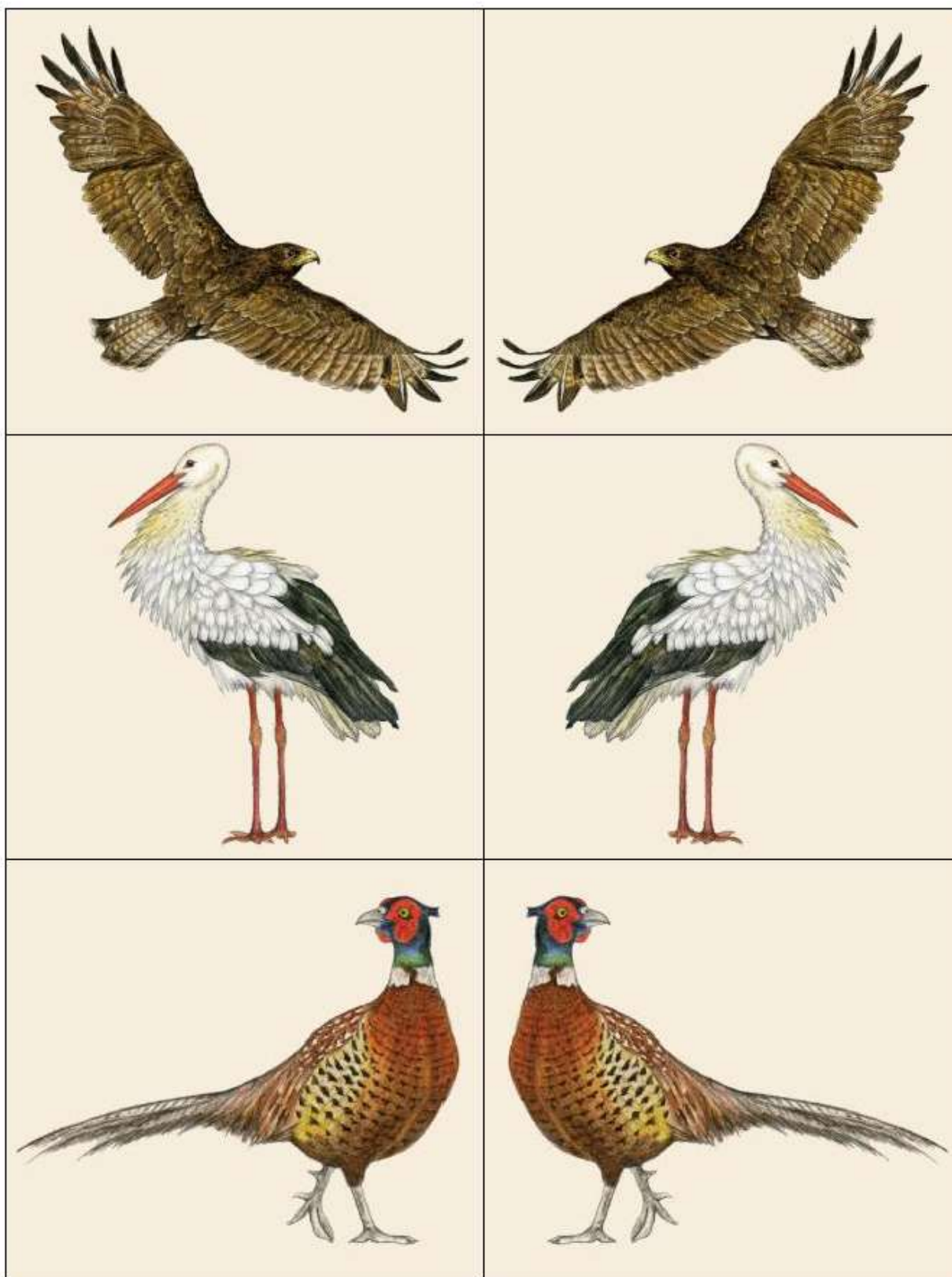
Obrázky živočichů – 1.10 Materiální a technické zabezpečení, autor: Blanka Ponížilová.

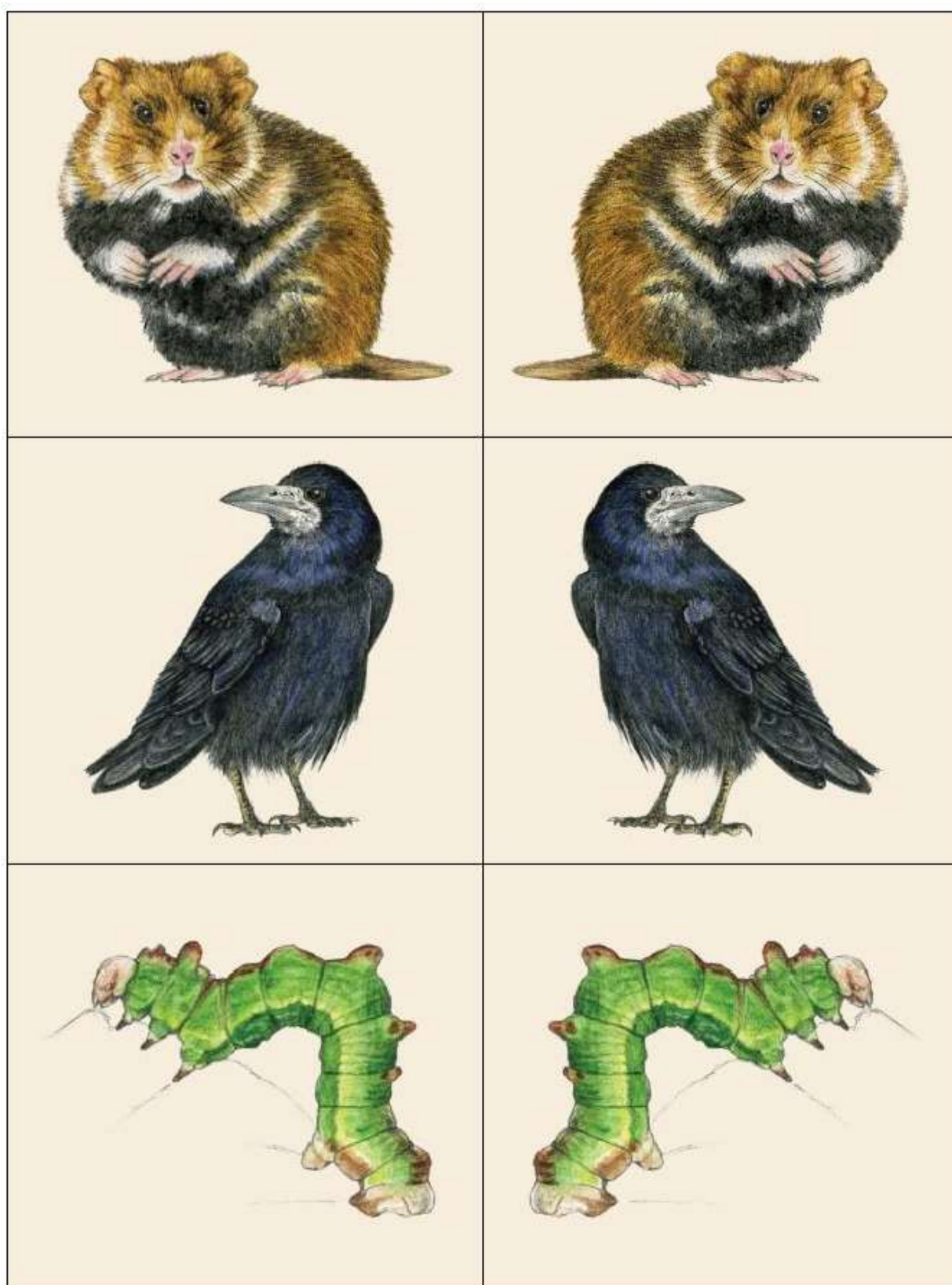


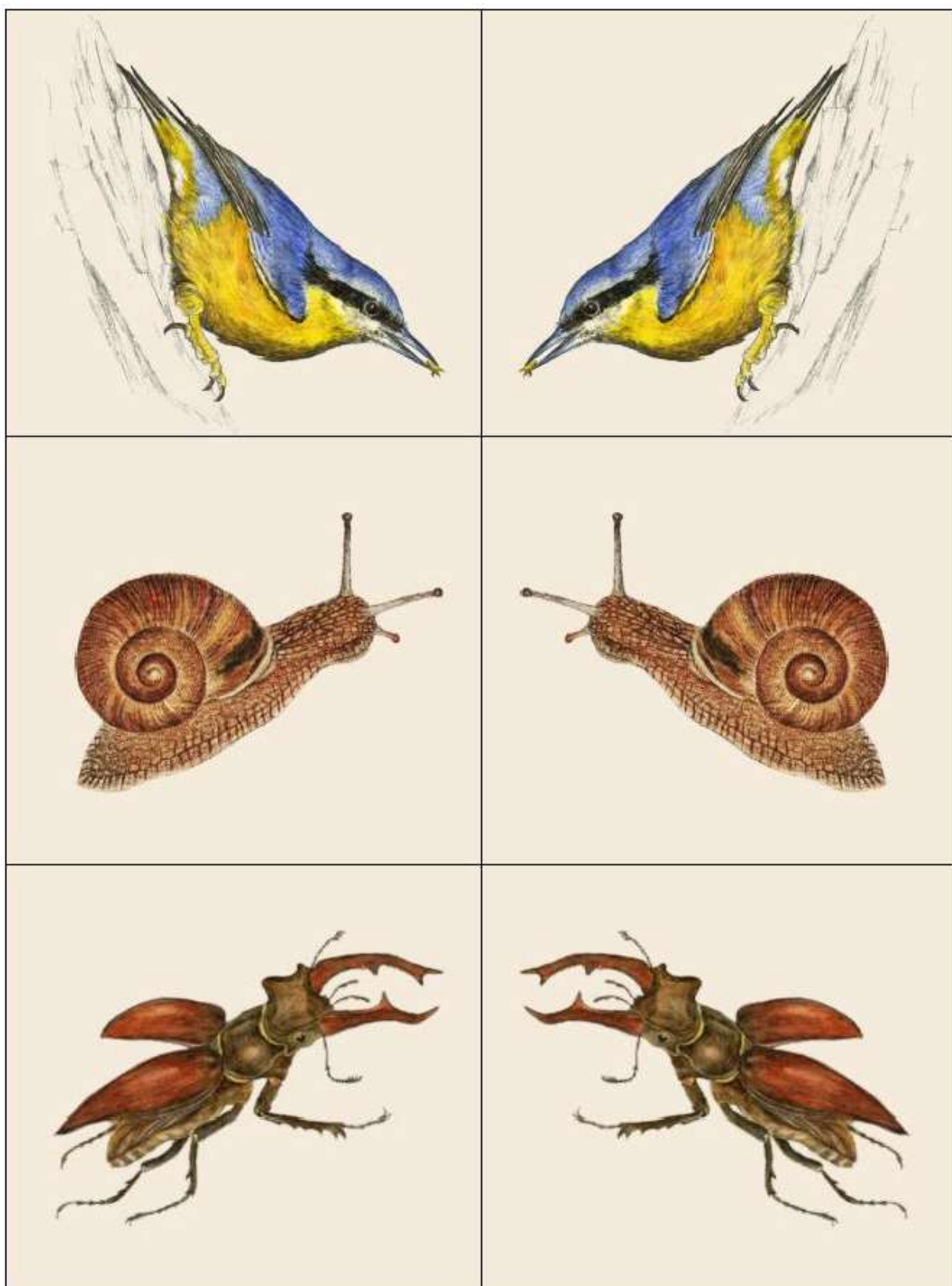


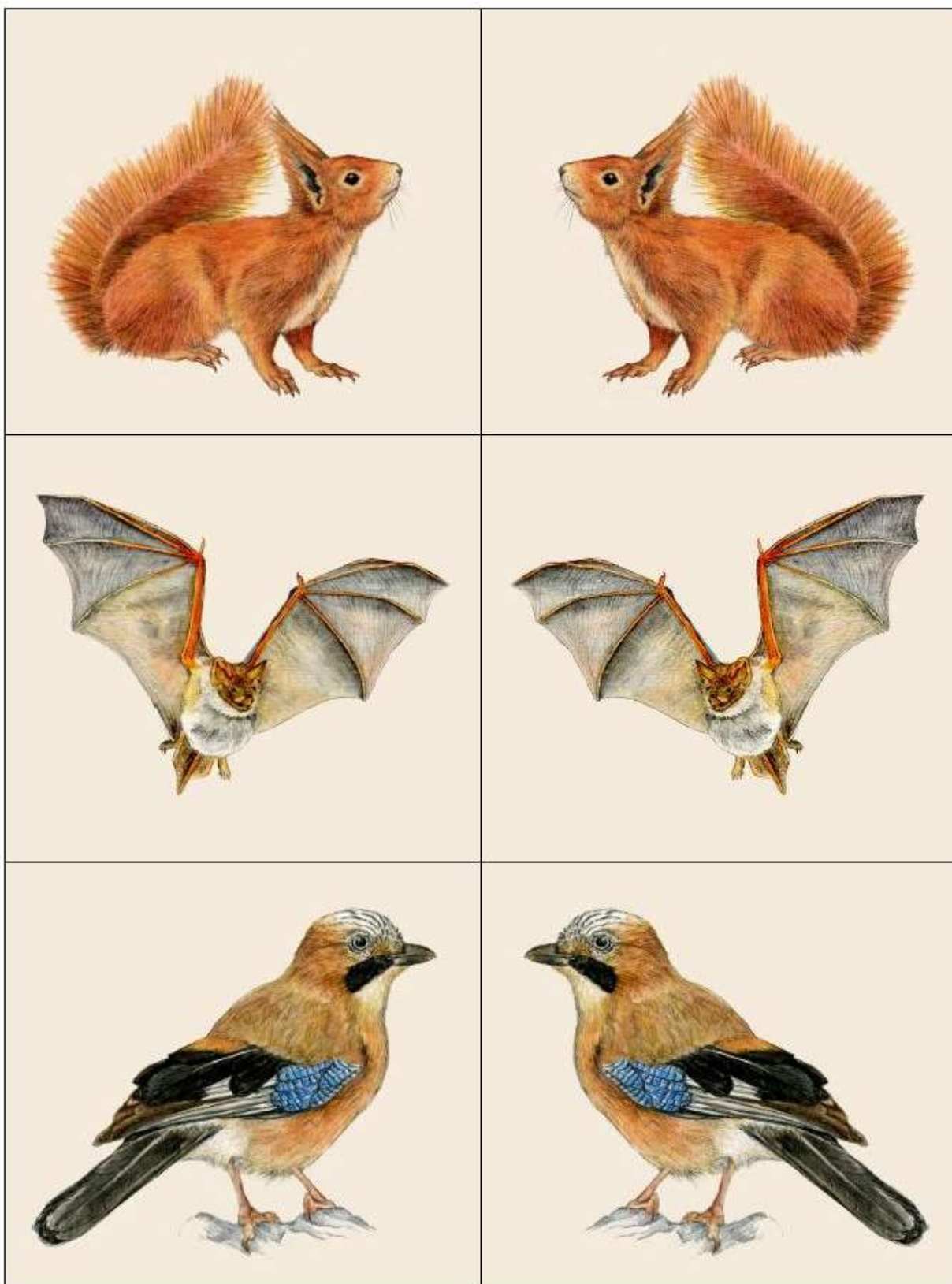


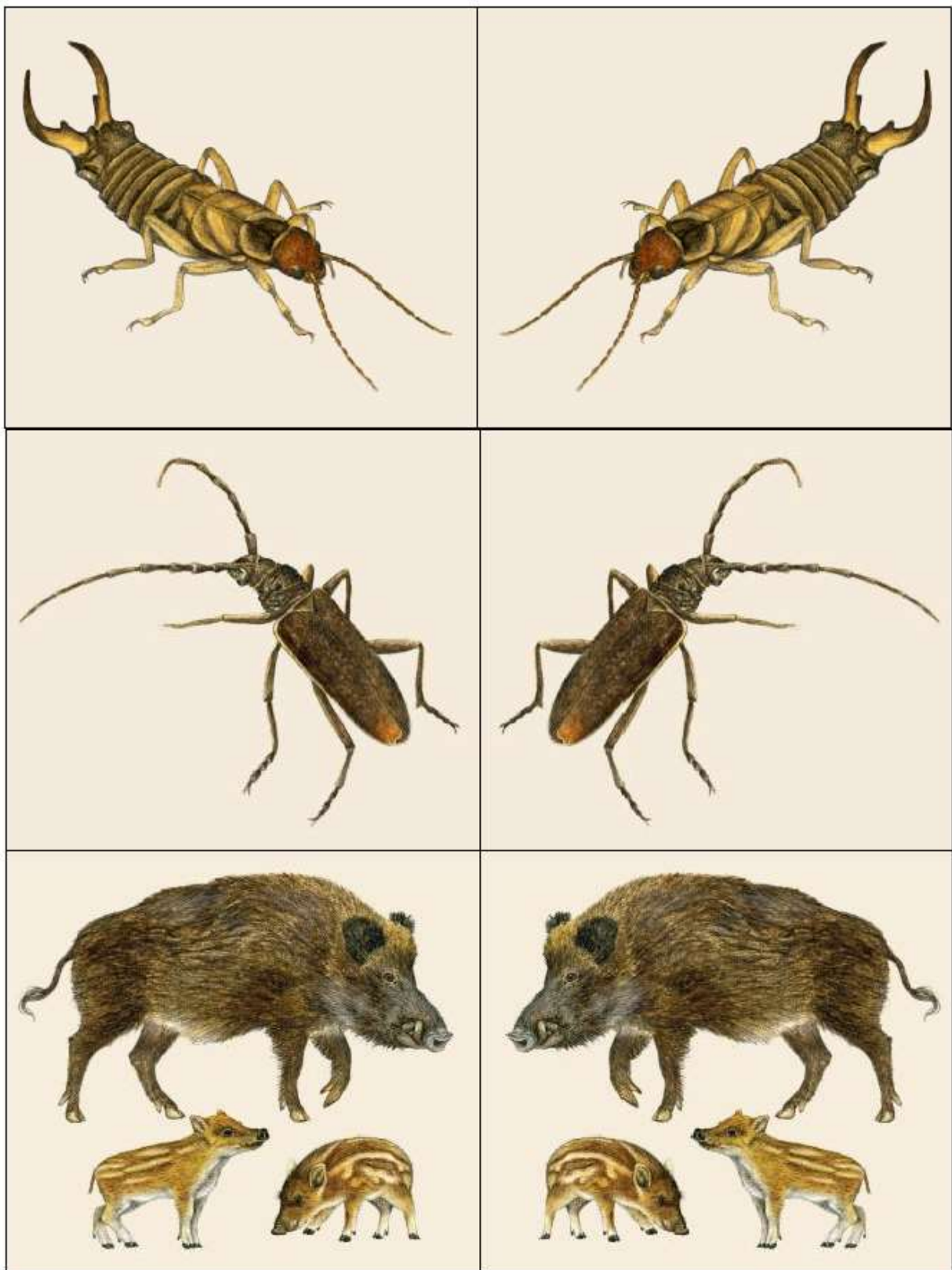


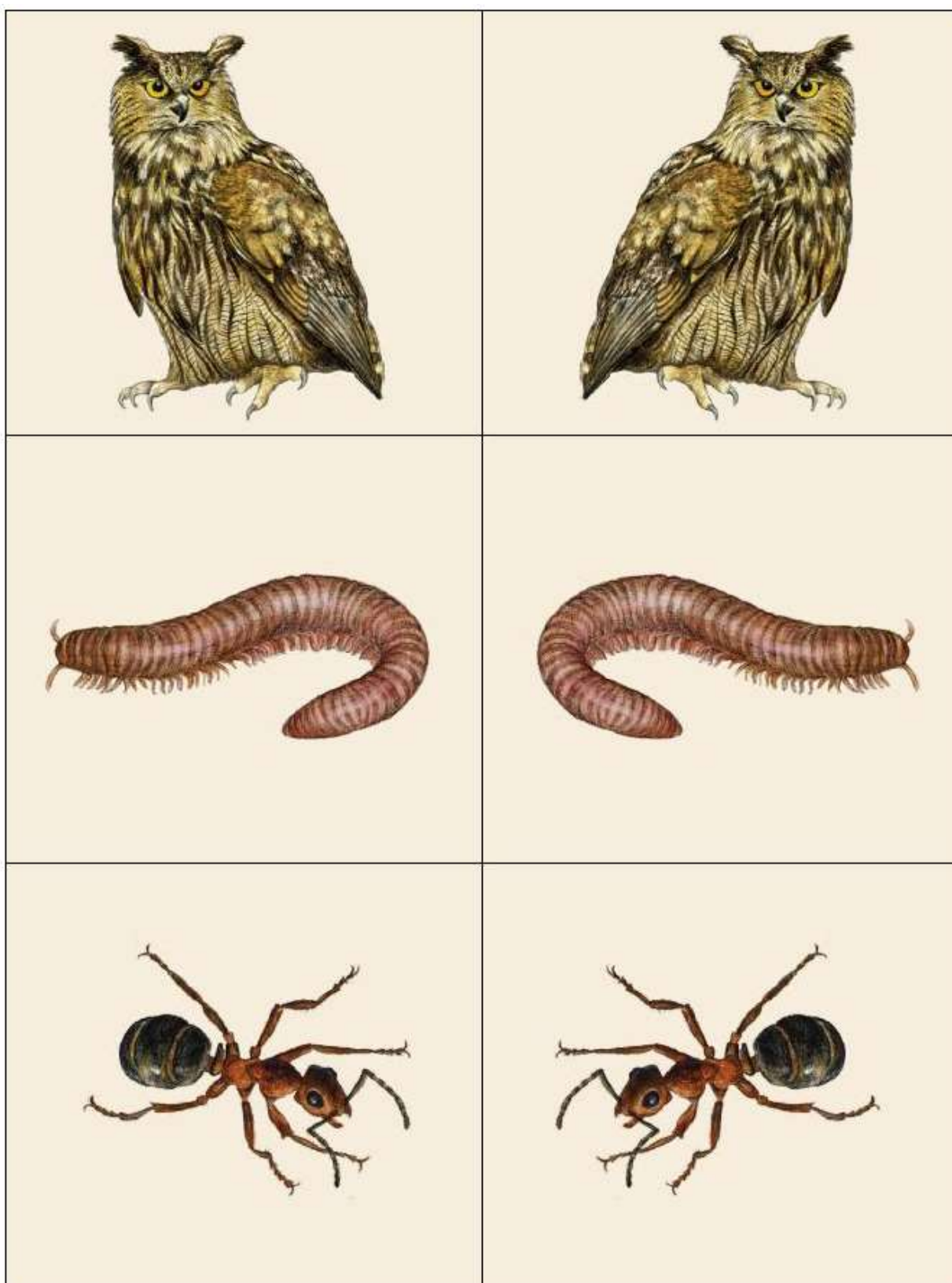


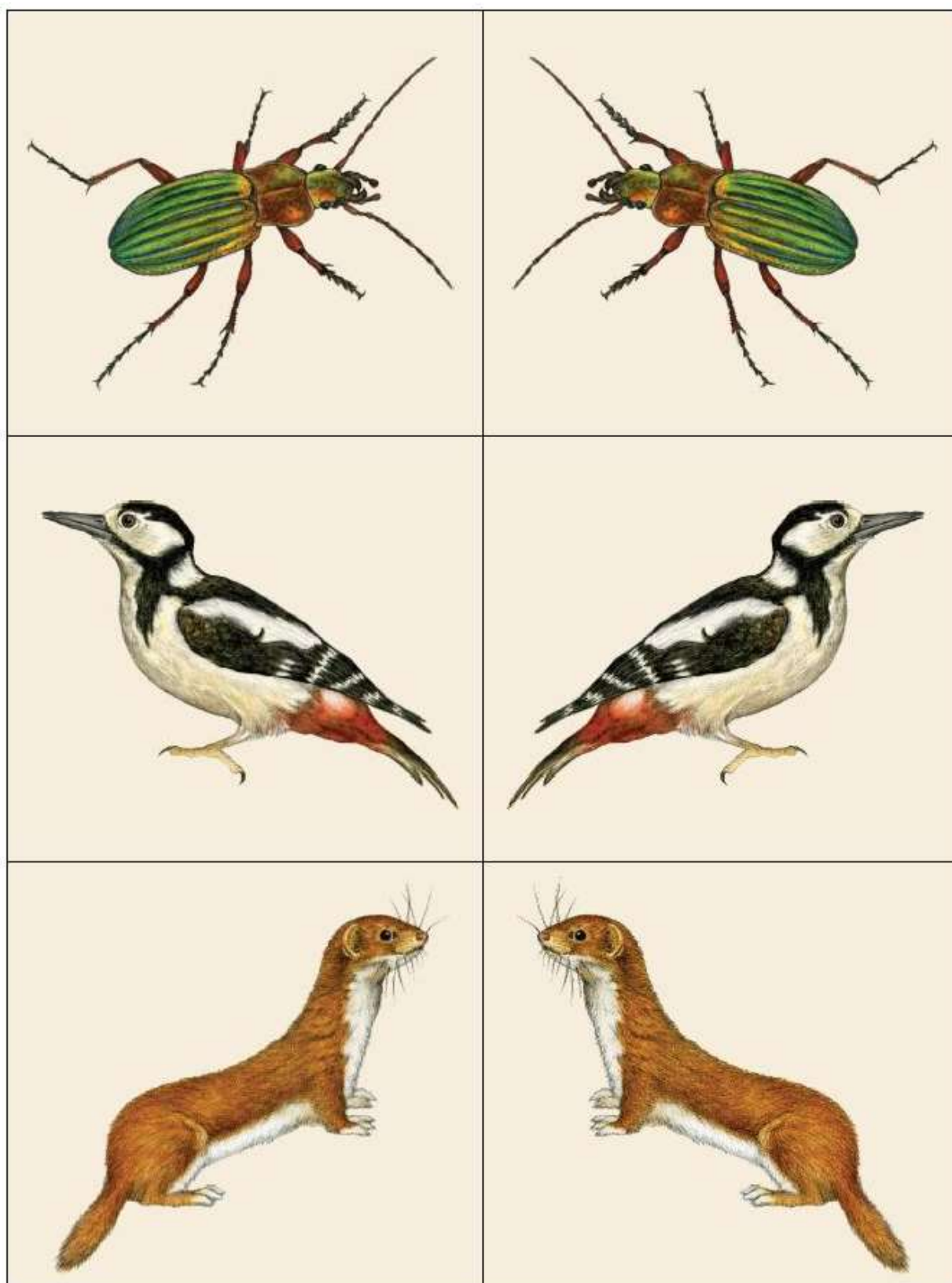


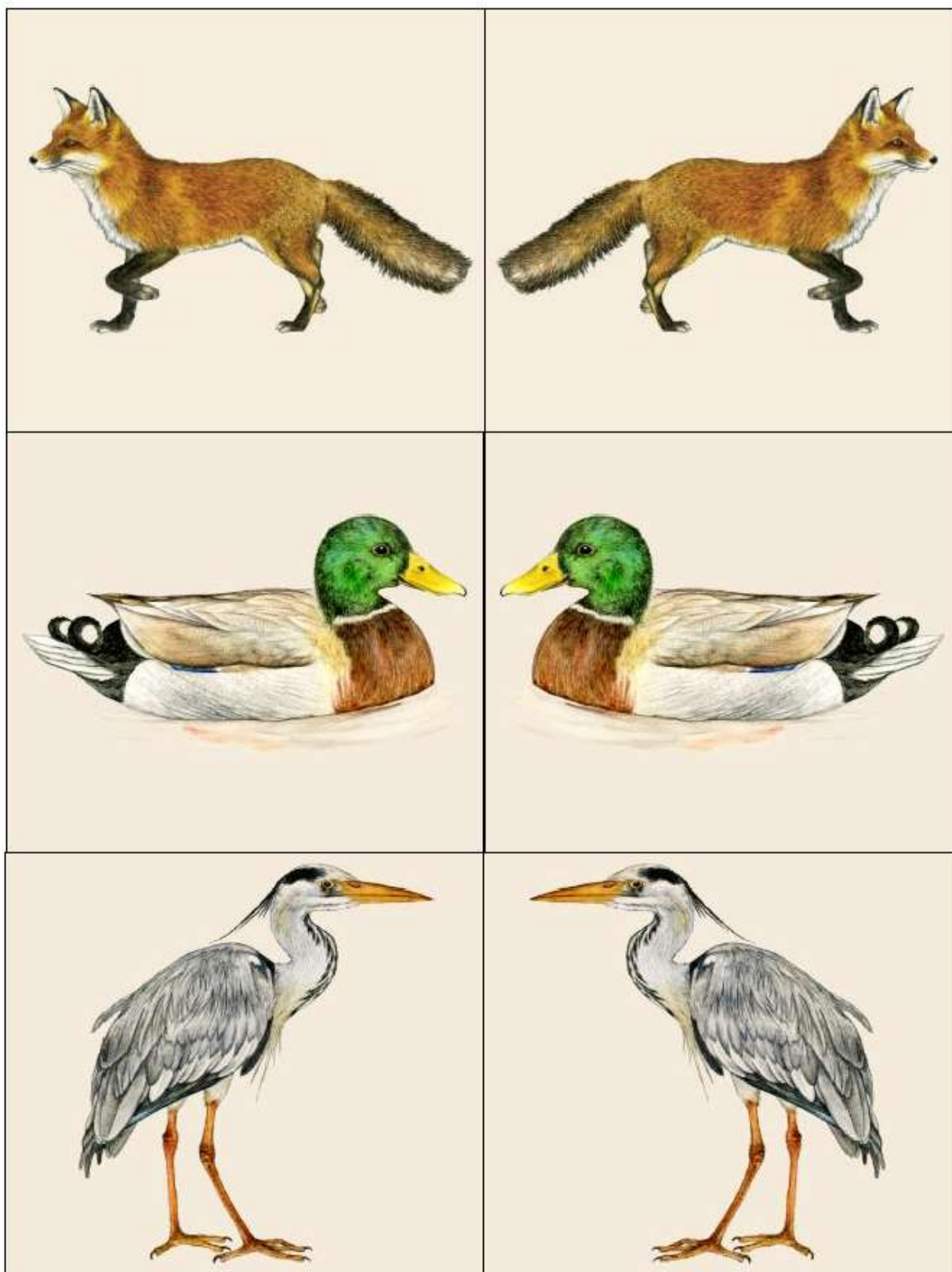


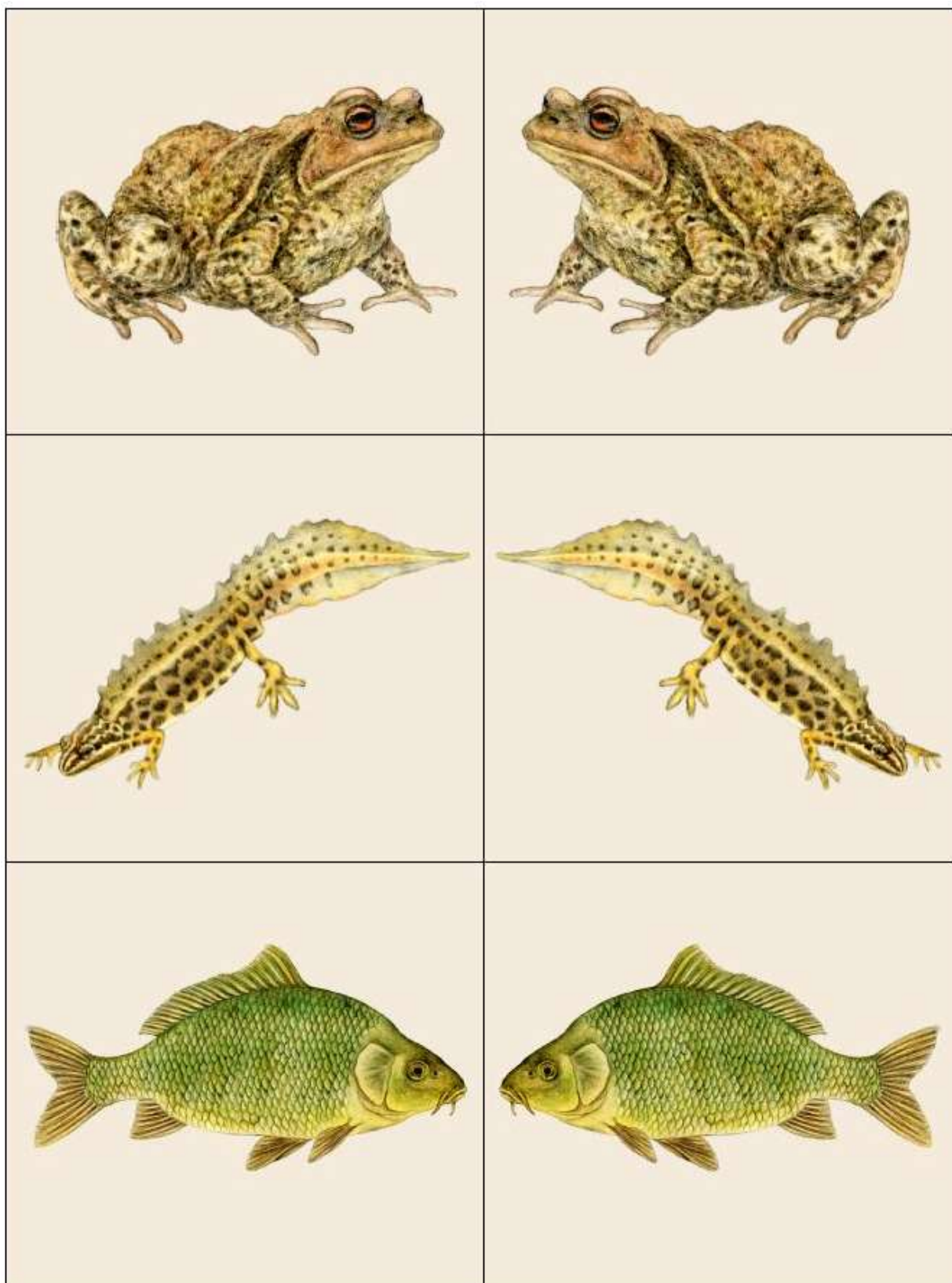


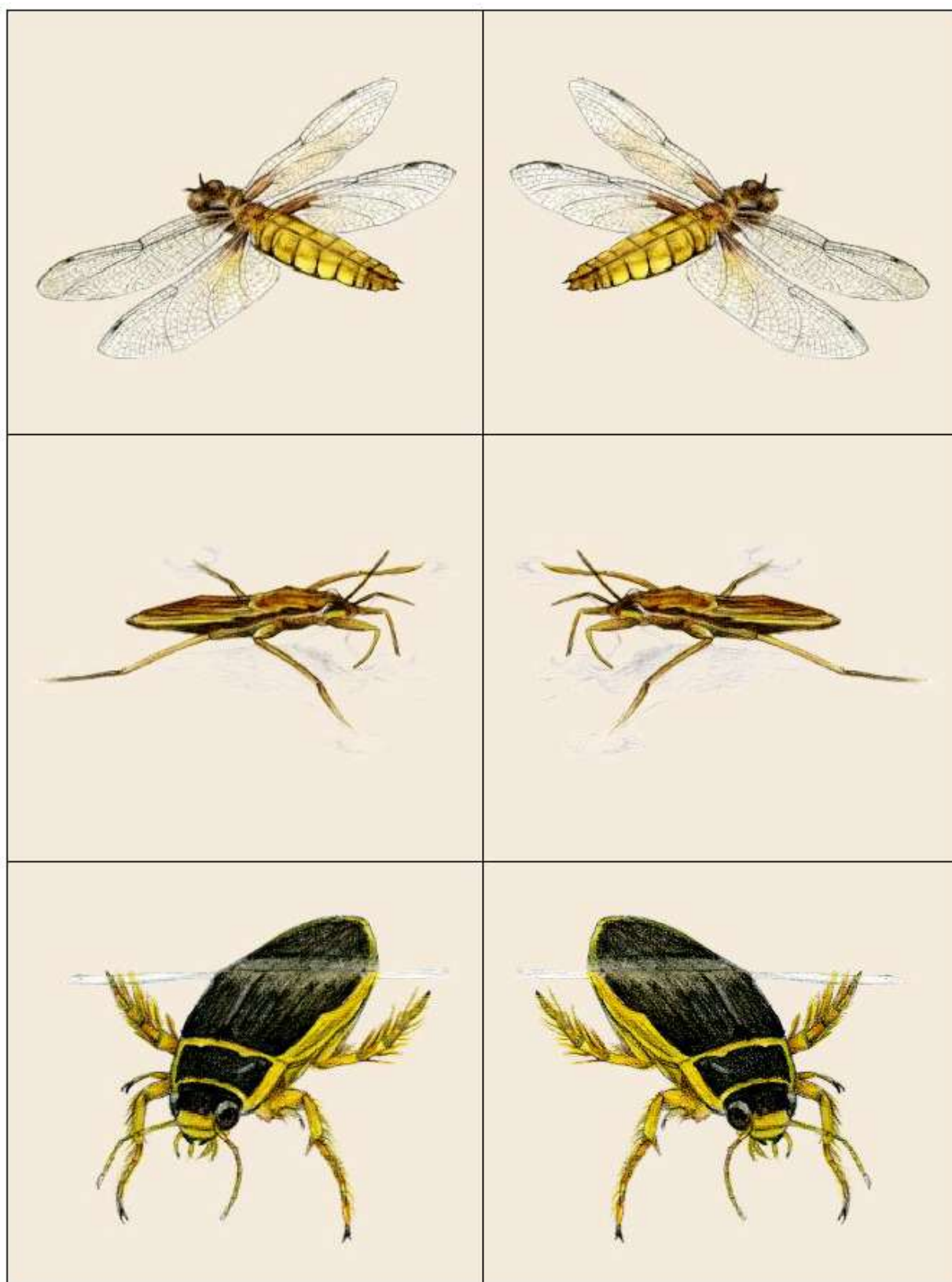


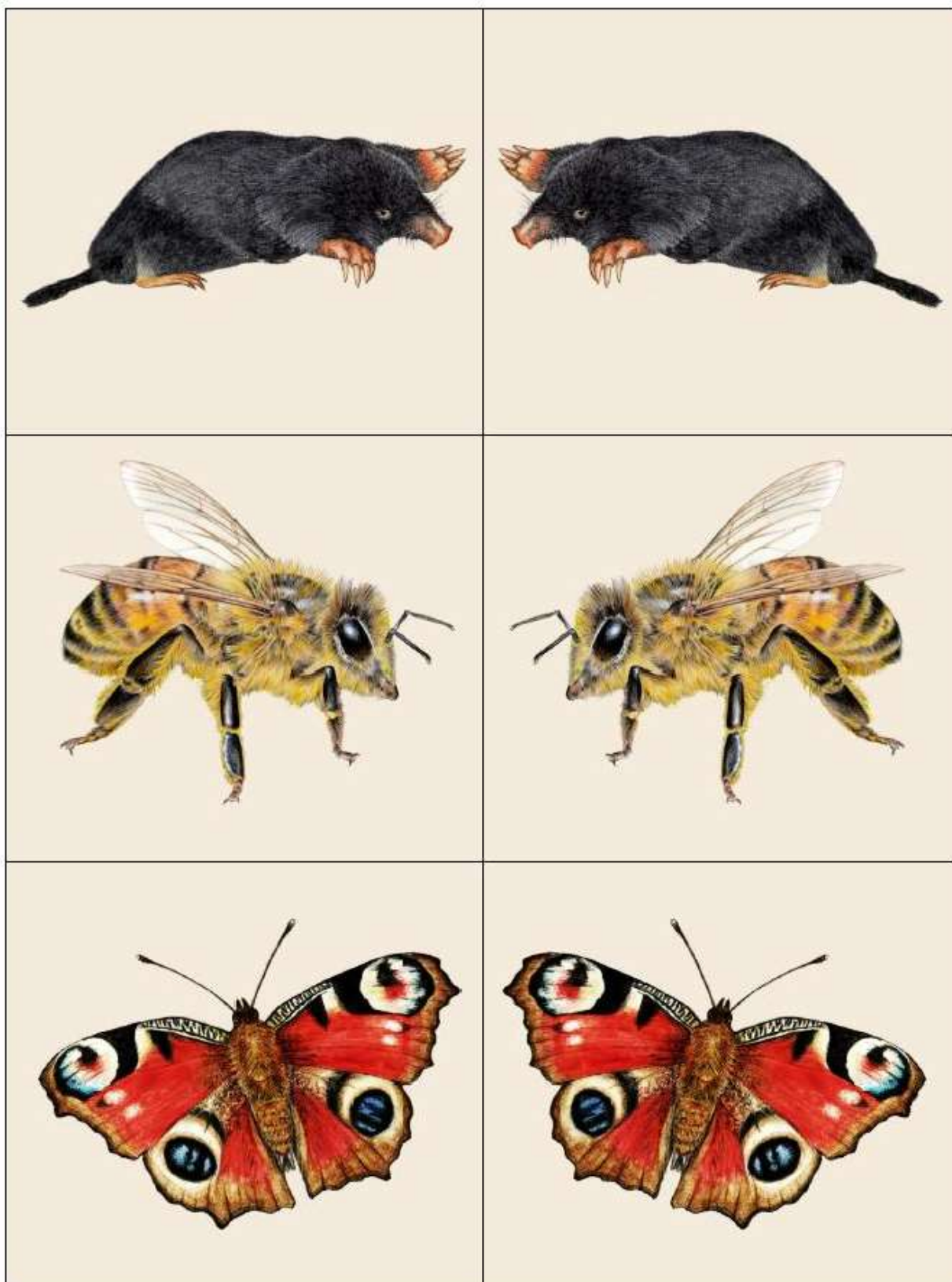








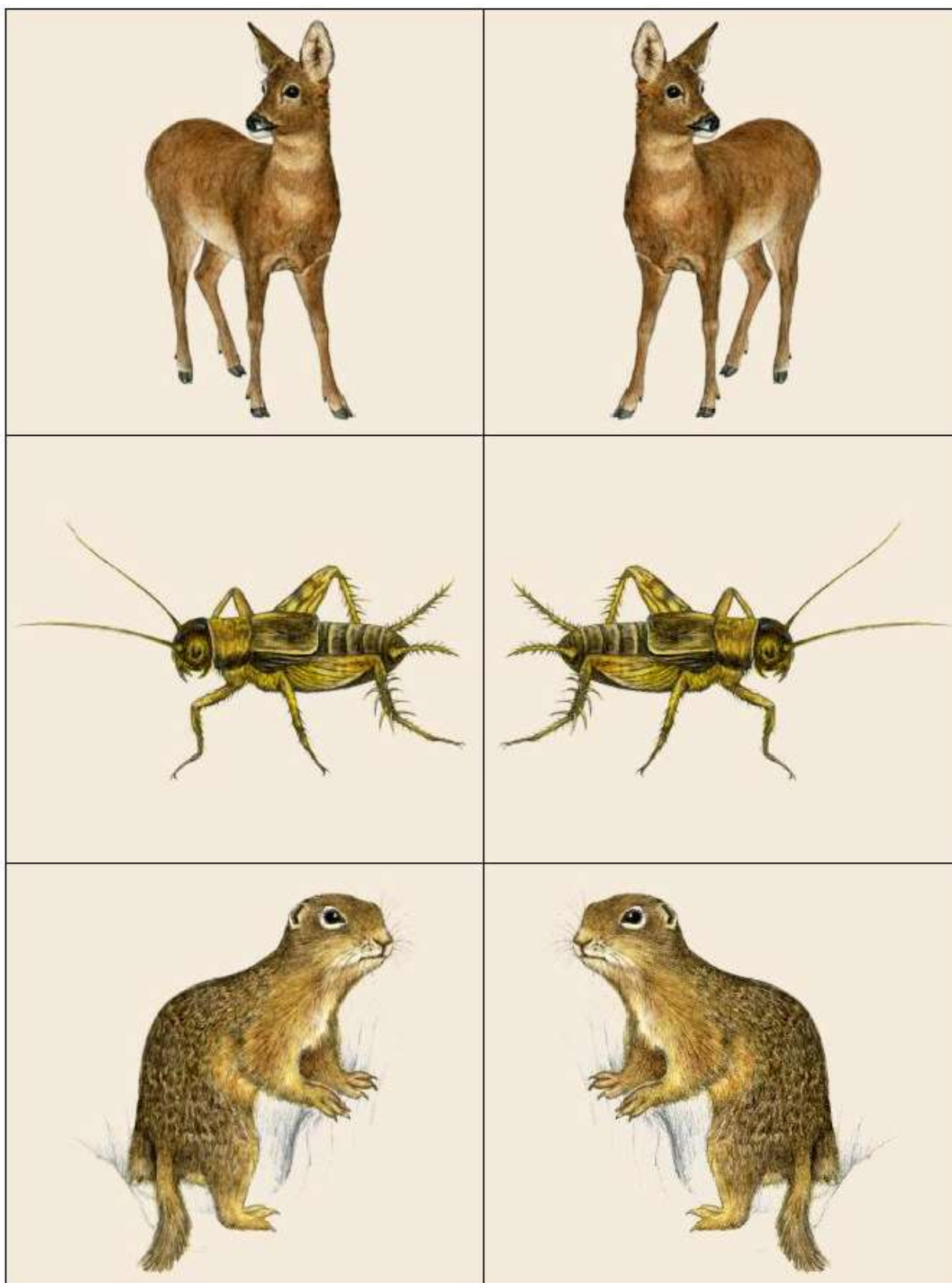


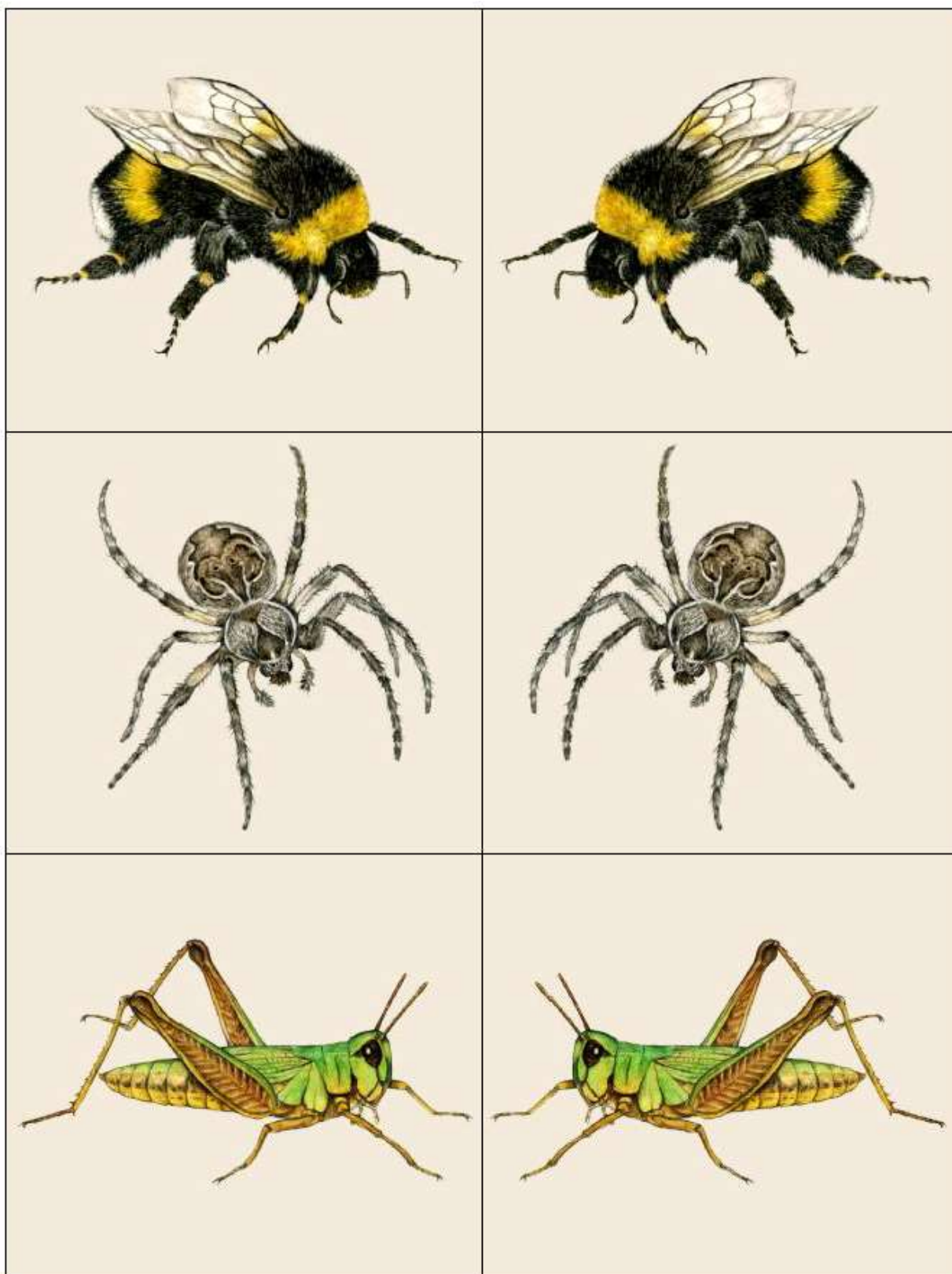


EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY







5 Příloha č. 2 – Soubor metodických materiálů

Program neobsahuje žádné metodické podklady.



6 Příloha č. 2 – Závěrečná zpráva o ověření programu v praxi

Výzva Budování kapacit pro rozvoj škol II
Povinně volitelná aktivita č. 3, 4, 6 a 7

Zpráva o ověření programu v praxi závěrečná

V průběžné zprávě uvádějte informace o ověření programu s jednou ověřovací skupinou v případě, že bude probíhat následné ověření s další ověřovací skupinou.

V závěrečné zprávě uvádějte souhrnné informace shrnující/rekapituluující celý proces (všechna) ověření programu, popř. informace o ověření programu, které bude realizováno jen s jednou ověřovací skupinou.

I.

Příjemce	Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání Brno, příspěvková organizace
Registrační číslo projektu	CZ.02.3.68/0.0/0.0/16_032/0008247
Název projektu	BUDKA - budování kapacit a spolupráce neformálního a formálního vzdělávání na Lipce
Název vytvořeného programu	Na procházky s Emilem
Pořadové číslo zprávy o realizaci	7

II.

Místo ověření programu	Datum posledního ověření programu	Cílová skupina, s níž byl program ověřen ¹
MŠ Pomněnky	10. 6. 2021	25 dětí, 3-6 let, MŠ Pomněnky 25 dětí, 3-6 let, MŠ Bellova

III.

1. Stručný popis procesu ověření programu

¹ Uvedte stručně charakteristiku a velikost skupiny (např. 25 žáků 7. ročníku ZŠ apod.) a název organizace.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



a) Jak probíhalo ověření programu (organizace, počet účastníků, počet realizátorů atd.)?

Cyklus Na procházky s Emilem probíhal v okolí a částečně ve třídách v MŠ Pomněnky a MŠ Bellova a na zahradě školského zařízení Lipka. Zúčastnily se jej dvě třídy dětí, jedna z každé MŠ. Program vždy vedly 2 pedagožky z MŠ nebo z Lipky, podle toho, kde program probíhal. Pokud program probíhal na Lipce, pedagožky MŠ, doprovázející svoji třídu dětí, jej hospitovaly. Pokud program probíhal v MŠ, byla vždy na hospitaci významné části programu přítomna jedna pedagožka Lipky. Vzájemné hospitace jsme využily ke zkvalitňování programu, mezi jednotlivými realizacemi a před tvorbou metodiky.

b) Jaký byl zájem cílové skupiny?

Dle reakcí dětí vždy na začátku programu usuzujeme, že program je zaujal. Děti se na program těšily, vítaly průvodce Emila, se kterým rády komunikovaly, aktivně se účastnily vymýšlení výletů do různých biotopů.

c) Jaká byla reakce cílové skupiny?

Děti se programu účastnily se zájmem. Bylo vidět, že dovednosti a znalosti nabyté v jednom programu uplatňovaly v dalších, všímali si přírodnin, pobytových znamení a drobných živočichů, které dříve neviděly. Děti s programem také seznamovaly rodiče, kteří se o něj pak aktivně zajímali.

2. Výsledky ověření

a) Výčet hlavních zjištění/problémů z ověřování programu:

- Na základě zjištění z minulého cyklu začal program na Lipce, tak, aby se děti více seznámily s pedagožkami lipky hned v úvodu a s tematickým cyklem si je spojovaly.
- Jako problematická se jevila vzdálenost některých biotopů (např. pole) od školky, nakonec však obě třídy dokázaly vhodnou lokalitu najít a v rámci delší vycházky ji navštívit. Zkušenost zpětně hodnotily pozitivně. Návštěva vzdálenější lokality může být problematická pro třídy s více dětmi v nejmladším věku (2-3 roky).
- Ukázalo se, že program na poli, z jehož realizace jsme měly z hlediska zájmu dětí i tvorby hodnotného a zajímavého obsahu, největší obavy, měl velký úspěch mezi dětmi i pedagožkami.
- Pokud byl celý program v jednom biotopu realizovaný v jednom dni (téma Zahrada a Rybníček realizovaná na Lipce), bylo to pro děti náročné. Ke konci programu ztrácely pozornost a pobyt v biotopech si nemohly dostatečně prožít.

b) Návrhy řešení zjištěných problémů:

- Případnou vzdálenost biotopů nemůžeme v metodice nijak vyřešit. Pokud se školky rozhodnou pro realizaci programu a patřičný biotop v blízkém okolí nemají, nezbyvá jim než jej vynechat, nebo děti, které by cestu nezvládly po dobu programu umístit do jiné třídy.
- V metodice ponecháváme z důvodu ucelenosti program plánovaný na jeden den. V úvodní metodické části ale doporučujeme, jej dle individuálních potřeb a možností školky rozdělit do více dní a dát tak dětem více prostoru na zevrubné poznání biotopů a vytvoření vztahu k nim např. zařazením většího času pro volnou hru a dalších rozvíjejících aktivit.

c) Bude/byl vytvořený program upraven?

Ne, program jsme upravovali průběžně mezi ověřeními a další úpravy nevidíme jako potřebné.

d) Jak a v kterých částech bude program na základě ověření upraven?

-



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



2



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



3. Hodnocení účastníků a realizátorů ověření²

a) Jak účastníci z cílové skupiny hodnotili ověřovaný program?

Na závěr každého dne programu i každého tematického celku proběhla s dětmi reflexe v kruhu, při které si vybavovaly, co během programu zažily.

Důležité pro posuzování programu a jednotlivých metod pro nás bylo přímé pozorování dětí při realizaci: jak se do programu zapojovaly, jak úkoly a činnosti zvládly, jak dlouho u nich vydržely, zda se naučily něco nového apod.

b) Co bylo v programu hodnoceno v rámci ověřovací skupiny nejlépe?

Děti byly nejvíce zaujaty přímým objevováním a pozorováním v přírodě. Do těchto činností se, tak jako v předchozích cyklech, často zapojily i děti, které jsou jinak ve třídě spíše pasivní. Děti také velmi dobře reagovaly na průvodce programem – maňásku Emila, kterého si oblíbily.

c) Jak byl hodnocen věcný obsah programu?

Vzhledem k předškolnímu věku účastníků podrobnější hodnocení dětmi neproběhlo. Z našeho pozorování vyplynulo, že obsah programu se dětem líbil a při jeho realizaci si osvojily či upevnily nové dovednosti a znalosti a postoje (např. metody odchytu a pozorování drobných živočichů, hry v přírodě, všímavost k pobytovým znamením, drobným přírodninám, pozitivní vztah k pobytu venku, šetrný přístup k živočichům a živé přírodě vůbec).

d) Jak bylo hodnoceno organizační a materiální zabezpečení programu?

Vzhledem k předškolnímu věku účastníků podrobnější hodnocení dětmi neproběhlo.

e) Jak byl hodnocen výkon realizátorů programu?

Vzhledem k předškolnímu věku účastníků podrobnější hodnocení dětmi neproběhlo.

f) Jaké měli účastníci výhrady/připomínky?

Účastníci neměli k programu připomínky.

g) Opakovala se některá výhrada/připomínka ze strany účastníků častěji? Jaká?

ne

h) Budou případné připomínky účastníků zapracovány do další verze programu? Pokud ne, proč?

ne

i) Jak byl program hodnocen ze strany realizátorů programu?

Děti

- si venku všimaly zejména zvířat a jejich pobytových znamení, ale i mechů, plodů a pod., které dříve neznaly. Naučily se používat lupy, pomůcky k odchytu a pozorování živočichů, být potichu, věděly, kde v kterém biotopu a ročním období hledat, ...
- v různých biotopech si děti vyzkoušely různé činnosti a hry, které pak z velké části samy aktivně využívaly při volné hře.

² Vychází z evaluačních dotazníků žáků, učitelů, realizátorů programů – pracovníků neformálního vzdělávání či záznamů z rozhovorů s dětmi, které příjemce uchovává pro kontroly na místě.



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



3



EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání



- po programu vědí, jak se mají ke zvířátkům chovat, ale občas jim to činí potíže.
- trávily hodně času přímo venku, objevováním, pozorováním, hraním si, ...
- na vlastní kůži při hře si prožily různé vztahy a souvislost v biotopu,
- pozorovaly rozmanitost života v biotopech, využily materiál přinesený z biotopů pro další činnosti, zejména tvoření, a sdílely veskrze pozitivní dojmy a pocity z jejich návštěvy a tak poznávaly na vlastní kůži jejich význam nejen pro člověka.

Rodiče

- se aktivně zajímali o to, co děti v programu dělaly, program měl u nich úspěch. Děti rodiče informovaly o tom, co v programu zažily, co se dozvěděly, na procházkách s rodiči své znalosti a dovednosti uplatňovaly.

j) Navrhují realizátoři úpravy programu, popř. jaké?
ne

k) Budou tyto návrhy realizátorů zapracovány do další verze programu? Pokud ne, proč?
ano

l) Konkrétní výčet úprav, které budou na základě ověření programu zapracovány do další/finální verze programu:

	Jméno, příjmení, titul	Datum a místo	Podpis
Zpracoval/a	Mgr. Lenka Šimková	15. 7. 2021	



7 Příloha č. 3 – Doklad o provedení nabídky ke zveřejnění programu

S koordinátorkou z portálu RVP je Lipka domluvena, že po schválení programu a metodiky bude veškeré výstupy prezentovat přes modul EMA, tedy odkazem na stránky Lipky, kde budou materiály taktéž ke stažení.

From: Lenka Perglová [mailto:lenka.perglova@nuv.cz]
Sent: Tuesday, September 10, 2019 1:18 PM
To: Světlá Froncová <svetla.froncova@lipka.cz>
Subject: Re: přehled výstupů z projektu OP VVV

Vážená paní Froncová,

děkuji za podrobné informace k zveřejňování výstupů. Za nás to takto stačí. Budeme se těšit na materiály.

Přeji hezký den.
Lenka Perglová

pá 6. 9. 2019 v 15:19 odesílatel Světlá Froncová <svetla.froncova@lipka.cz> napsal:

Dobrý den,

Přikládám tabulku výstupů z projektu v rámci výzvy Propojování formálního a neformálního vzdělávání. Za Lipku jsem kontaktní osobou. Veškeré výstupy budou ve formátu šablony metodiky a k tomu soubor nějakých příloh. Velikosti souborů nejsem schopna v současnosti zprostředkovat, protože se vše tvoří. Veškeré výstupy budeme prezentovat přes model EMA, protože vše budeme mít také k dispozici na našich stránkách.

V současné době čekáme na připomínky od ŘO k první metodice, kterou jsme jim odevzdali v červnu 2019 a po schválení bychom ji rádi zveřejnili i na vašem portálu. Další metodiky se dokončují a odevzdávat se budou v další zprávě o realizaci a to až v listopadu 2019

Prosím o sdělení, zda vám takto stačí informace nebo je potřeba ještě něco dokládat.

Děkuji.

S pozdravem

Mgr. Světlá Froncová

pedagog

Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání č. p. 97,

664 01 Bílovice nad Svitavou

Adresa pro zaslání pošty: Lipka – pracoviště Jezírko, č. p. 97,

pošta 644 00 Brno-Soběšice

tel. 545 228 567,

e-mail: svetla.froncova@lipka.cz

www.lipka.cz/jezirko



8 Příloha č. 4 – Zdroje:

Internetové zdroje:

Biotop. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. 2001 [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Biotop>

Biotopy. In: Mezistromy.cz [online]. 31. 12. 2016 [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <https://www.mezistromy.cz/les-a-stromy/biotopy>

Ukázkové zahrady podle kraje. In: Přírodní zahrada z. s. [online]. 2018 [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <http://prirodnizahrada.eu/ukazkove-zahrady-kraje/>

Žížala obecná. In: Wikipedie [online]. [cit. 2021-10-7]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C5%BD%C3%AD%C5%BEala_obecn%C3%A1

POKORNÝ, Z. *Hraboš polní*. In: Chovzvirat.cz [online]. 2. 12. 2013 [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: <http://www.chovzvirat.cz/zvire/1011-hrabos-polni/>

Hraboš polní. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-07]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Hraboš_polní

LEUGNEROVÁ, Gabriela. *Fagus sylvatica l. buk lesní / buk lesný*. In: Botany.cz [online]. 2007, 18. 7. 2007 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://botany.cz/cs/fagus-sylvatica/>

Brhlík lesní. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Brhl%C3%ADk_lesn%C3%AD

DRBOHLAVOVÁ, Lenka. *Brhlík lesní – Sitta europaea*. In: Příroda.cz [online]. 6. 5. 2013 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://www.priroda.cz/clanky.php?detail=2391>

SAN MARTIN, G. *Ips typographus*. In: Flickr [online]. 17. 3. 2019 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://www.flickr.com/photos/sanmartin/49264319817/>

Prase divoké. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Prase_divok%C3%A9

POKORNÝ, Z. *Prase divoké: Sus scrofa*. In: Chovzvirat.cz [online]. 18. 5. 2014 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <http://www.chovzvirat.cz/zvire/2895-prase-divoke/>

Ve vodě to žije. In: Učíme se venku [online]. Tereza, vzdělávací centrum, z.ú. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://ucimesevenku.cz/laborator-venku/ve-vode-to-zije/?nssresult=VE%20VOD%C4%9A%20TO%20%C5%BDIJE>

Čáp bílý. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8C%C3%A1p_b%C3%ADl%C3%BD#/media/Soubor:Ciconia_ciconia_-_01.jpg

Volavka popelavá. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Volavka_popelav%C3%A1#/media/Soubor:Fiskehejre.jpg

Skokan zelený. In: Wikimedia. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/3/38/Skokan_zelen%C3%BD_%28006%29.jpg/800px-Skokan_zelen%C3%BD_%28006%29.jpg



Rosnička zelená. In: Wikimedia. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://sk.wikipedia.org/wiki/Rosni%C4%8Dka_zelen%C3%A1

Ropucha obecná. In: Wikimedia. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://pixabay.com/cs/photos/ropucha-%C5%BE%C3%A1ba-ropucha-obecn%C3%A1-6294640/>

Ropucha obecná. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Ropucha_obecn%C3%A1

Čolek obecný. In: Wikipedie. [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Colek_obecn%C3%BD

Co jsou obojživelníci. Obojživelníci České republiky [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://obojzivelnici.wbs.cz/Co-jsou-objivelnici.html>

Čmelák. In: Wikipedia: the free encyclopedia [online]. 2001 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/%C4%8Cmel%C3%A1k>

O životě čmeláka. In: Český čmelák [online]. [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <http://www.ceskycmelak.cz/o-zivote-cmelaka/>

Videa a zvukové nahrávky:

Příroda: Obojživelníci. In: Český rozhlas [online]. 1997 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/priroda/objivelnici>

SMETANA, B. *Vltava (z cyklu Má vlast)*. In: YouTube [online]. 2011 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Zz9okzlhDSk>

PELZ, Pavel. *Brhlík lesní*. In: Český rozhlas [online]. 1997 [cit. 2021-10-13]. Dostupné z: <https://temata.rozhlas.cz/brhlik-lesni-7970604>

Publikace:

SEKORA, O. *Malované počasí*. Amulet 2021. ISBN: 13-716-80

MILER, Z. *O zvědavém štěňátku*. Pikola 2017. ISBN 978-80-7549-555-6

PETŘIVALSKÁ, K. *Klíč k určování vodních bezobratlých živočichů*. Rezekvítek z.s. 2010, ISBN: 978-80-86626-21-5

